

การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

STUDY AND DEVELOPMENT OF SILK BATIK
FOR MAUNG - MAI BATIK MAKING COMMUNITY, ROI - ET PROVINCE

T128734

กฤตยา ทิณบุตร
KRITTAYA THINNABUT

Q.P.
ก 276ก
2555

ที่ id

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน..... 128734
รับ เดือน ปี 12 พ.ย. 2556

b. 1255232x
i.....

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2555

STUDY AND DEVELOPMENT OF SILK BATIK
FOR MAUNG-MAI BATIK MAKING COMMUNITY,ROI-ET PROVINCE

KRITTAYA THINNABUT

A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF SCIENCE IN INDUSTRIAL EDUCATION
IN INDUSTRIAL DESIGN TECHNOLOGY
FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

2012

COPYRIGHT 2012

FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

หัวข้อสารนิพนธ์	การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด
นักศึกษา	กฤตยา ทิณบุตร
รหัสประจำตัว	51611357
ปริญญา	ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	เทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
พ.ศ.	2555
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	รองศาสตราจารย์ อุดมศักดิ์ สาริบุตร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะ และออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประกอบการ,ผู้จำหน่าย,แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้งหมด ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน กลุ่มตัวอย่างคือผู้ผลิตผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก และผู้จำหน่ายผ้าไหมบาติกในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลจากการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด มีลักษณะเฉพาะด้านการใช้วัสดุในท้องถิ่นนำมาผลิตเป็นผ้าไหมเพนท์ลายบาติกที่เป็นเอกลักษณ์ด้าน ลวดลายจากสัญลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ลายดอกไม้ ลายใบไม้ ลายกุ๊กกาสิงห์ ลายประตูเมือง ลายธงแมงมุม ลายดอกอินทนิล ผลของการศึกษาความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก จ.ร้อยเอ็ด พบว่าผู้จำหน่ายสินค้าจากผ้าไหมบาติก จ.ร้อยเอ็ด เลือกประเภทผลิตภัณฑ์กระเป๋าถือสตรี มากที่สุด โดยสรุปเป็นค่าร้อยละ 70 จาก จำนวน 10 คน

2. ผลของออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก จ.ร้อยเอ็ดกับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่าผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ เลือกกระเป๋าถือสตรี ในรูปแบบที่ 2 ระดับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.60$ ค่า S.D = 0.47) ทั้งด้านวัสดุ, กรรมวิธีการผลิต และด้านการออกแบบ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีของประเภทกระเป๋าประกอบการตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าไหมบาติก

Thematic Paper Title	Study and Development of Batik Silk Products For Muangmai Batik Shop Roi-Et Province
Student	Krittaya Thinnabut
Student ID.	51611357
Degree	Master of Industrial Education
Program	Industrial Design Technology
Year	2012
Thematic Paper Advisor	Associate Professor Udomsak Saributr

ABSTRACT

The purposes of this study were to study and development of silk batik from Mueng –Mai batik, Roi-et provience. The study aims to study characteristic and requirement of products. Moreover, the research consists of comment from people who are interested in silk and distributor. Researcher was designed by survey and interview form distributor, specialist and people who are interested in, were as follow. The concept idea of this study focused on study of character of local materials and process. Furthermore, this research study requirement of category of product.

Three adept was choosing one style from three styles. They realized that local materials, processing produce silk batik and design of product.

The results of the research were as follow:

1. This research found that the characteristics of silk batik from Mueng-Mai batik,Roi-ed provience. The distributer was choosing local materials,silk which made by hand weaving nature dyeing fabrics. From silk weaving community Mooban Ta-Youk Moo 2 Ampor Suvannabhumi,Roi-ed. Silk's pattern were from natural andidentity of Roi-et provience.This research also supported the occupation class and exporting products. This research found that hand bags were selected from distributors by rating 70 percents from 10 distributors.

2. The results from three adepts were selected hand bags from second style which was highest of satisfaction from adept. They satisfied in term of materials, processing of produce and design. Therefore, these results can be use for develop and design silk batik ,suit for target group.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากรองศาสตราจารย์ อุดมศักดิ์ สาริบุตร อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือในการตรวจข้อบกพร่องต่างๆ ของการวิจัยในครั้งนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสารนิพนธ์นี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.ทรงวุฒิ.จตุรงค์ เล่าหะเพ็ญแสง และ ดร. เอกวุฒิวงศาคณะกรรมาการสอบสารนิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องของงานวิจัยเพื่อให้ สารนิพนธ์ประสบผลสำเร็จในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสามท่านคือ ดร.จตุรงค์ เล่าหะเพ็ญแสง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ ภิรมย์การ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประชิต ทิณบุตร ที่ได้ให้การตรวจและประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้และช่วยให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้งสามท่าน คือ อาจารย์ต่อศักดิ์ สุทธิธิดา และคุณวีระเชษฐ สอนปะละ และนางดาวลอย จันทวงษา ที่ช่วยให้คำแนะนำในขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยในการศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนามในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อวาทีน ทิณบุตร และคุณแม่พัทธามาศ ทิณบุตร ที่ให้การสนับสนุนกำลังทรัพย์ในการวิจัย และให้กำลังใจผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ เพื่อนร่วมงานทุกท่านที่ให้การสนับสนุน และกำลังใจตลอดมา ขอขอบคุณทุกๆ คนที่มีส่วนร่วมในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ที่คอยให้กำลังใจในการทำสารนิพนธ์นี้ตลอดมา

ประโยชน์และคุณค่า จากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ที่อำนวยประโยชน์การศึกษาในด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยขอมอบความดีเหล่านี้ให้กับผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน

กฤตยา ทิณบุตร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	II
กิตติกรรมประกาศ.....	III
สารบัญ.....	IV
สารบัญตาราง.....	VI
สารบัญภาพ.....	VII
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยการวิจัย.....	2
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 ประวัติความเป็นมาจังหวัดร้อยเอ็ด.....	5
2.2 ผ้าไหมพื้นเมืองในจังหวัดร้อยเอ็ด.....	9
2.3 ประวัติความเป็นมาผ้าบาติก.....	35
2.4 หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป่า.....	59
2.5 ศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป่า.....	60
2.6 ศึกษาจิตวิทยาการใช้เส้น และขนาดสัดส่วนมนุษย์เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภท กระเป่า	64
2.7 ศึกษาลักษณะเฉพาะผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกบ้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด.....	65
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	82
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	84
3.1 ศึกษาและสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล.....	84
3.2 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	84
3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	84

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	85
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	86
3.6 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล.....	87
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	89
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	89
4.2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์ของผู้จำหน่าย.....	92
4.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาแล้ว.....	94
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	97
5.1 สรุปการวิจัย.....	97
5.2 อภิปรายผล.....	97
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	100
บรรณานุกรม.....	102
ภาคผนวก.....	103
ภาคผนวก ก หนังสือราชการ.....	104
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย.....	112
ภาคผนวก ค ภาพร่างต้นแบบ.....	126
ภาคผนวก ง ภาพเขียนแบบเพื่อการผลิต.....	133
ภาคผนวก จ การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด	140
ประวัติผู้เขียน.....	144

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.7	แสดงตัวเลขขนาดของนิ้วมือในมิติต่าง ๆ63
2.8	แสดงตัวเลขขนาดของนิ้วมือในมิติต่าง ๆ64
4.1	ผลการวิเคราะห์การต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกของผู้จำหน่าย.....92
4.2	ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อ ผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนาแล้ว.....102
ข 1	ตารางแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ที่ออกแบบและพัฒนาแล้ว.....120

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1	ที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดร้อยเอ็ด.....6
2.2	ภาพสัญลักษณ์รูปบึงปลาญชัย.....7
2.3	ภาพชื่อพรรณไม้ อินทนิลบก.....8
2.4	ภาพเครื่องดนตรี โหวด.....9
2.5	การแต่งกายของชาวไทย-เขมร.....11
2.6	ภาพผ้าขิดสำหรับรองคัมภีร์ใบลานลายตะเภากลางเกาะ, ลายรูปสัตว์ในเทพนิยายตัวมอม.....12
2.7	ภาพผ้าขิดหน้าหมอนของกลุ่มไทยอีสานที่บ้านดอนสำราญ ตำบลยางคำ อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด.....12
2.8	ภาพผ้าขิดสำหรับรองคัมภีร์ใบลาน เวลาพระเทศน์ มีลายต่างๆ.....13
2.9	ภาพผ้าขาวม้าฝ้ายและผ้าโสร่งไหมของผู้ชายกลุ่มไทยอีสาน, ชาวชินไหมมัดหมี่ลายพัฒนาจากลายเดิม.....14
2.10	ภาพชินมัดหมี่ลายเดิม ของกลุ่มไทยอีสาน ผ้าชินมัดหมี่ โบราณร้อยเอ็ด ตีนชินลาย ที่บ้านดอนสำราญ อำเภอโพธาราย.....14
2.11	ภาพสะกุลหรือตะแกงแบบของเขมร.....15
2.12	ภาพผ้าชิ้นคั้นหรือผ้าโฮล ลายปล้องอ้อย.....15
2.13	ภาพผ้าสไบขิด ของผู้หญิงกลุ่มไทยอีสาน.....15
2.14	ภาพผ้าขาวม้าหรือผ้าอู๊เป้ ของผู้ชายกลุ่มบ้านหวายหลิม.....16
2.15	ภาพผ้าตุ้มหรือผ้าห่ม สำหรับหน้าหนาว ของกลุ่มไทยอีสาน.....16
2.16	ภาพผ้าสไบขิด ซ้ายลายหมากโม, ขวาผ้าสไบขิด ลายดอกซ้อนหรือดอกสร้อยใบปุ่นของกลุ่มไทยลาว.....17
2.17	ภาพลักษณะหมอนขิด เครื่องนอน มีหมอนขิด สนะ(ฟูก) และผ้าห่มหรือผ้าโนมของไทยส่วยลายศาลาและดอกแก้ว.....17
2.18	ภาพซ้าย-การแต่งกายของผู้ชายอีสาน เมื่อออกไปนอกบ้านเพื่อร่วมงานบุญต่างๆ ขวา-การแต่งกายของผู้ชายอีสานโดยทั่วไปเมื่ออยู่กับบ้าน.....18
2.19	ภาพการแต่งกายแบบประเพณีของผู้หญิงกลุ่มภูไท.....18
2.20	ภาพเขียนผะเหวด แสดงการแต่งกายและทรงผมของคนใน สมัยรัตนโกสินทร์.....19
2.21	ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องพระเวชสันดรชาดก แสดงภาพการแต่งกาย ของผู้คนในจังหวัดร้อยเอ็ด.....19

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.22 ภาพรูปร่างต่างๆในขบวนแห่ผ้าพะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด.....	20
2.23 ภาพรูปร่างต่างๆในขบวนแห่ผ้าพะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด.....	20
2.24 ผ้ามัดหมี่ลายเครือช้อน อำเภออาจสามารถ.....	24
2.25 ผ้ามัดหมี่ลายโบราณ ตำบลจำปาขันธุ์ อำเภอสุวรรณภูมิ.....	24
2.26 ผ้ามัดหมี่ลายประยุกต์ ลายน้ำสอง ตำบลเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย.....	24
2.27 ผ้ามัดหมี่ลายประตุงหงส์ บ้านดอกกล้า อำเภอปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด.....	25
2.28 จำแนกลายผ้าไหมจังหวัดร้อยเอ็ด.....	26
2.29 ภาพที่ทอผ้าแบบอีสาน.....	32
2.30 ภาพอุปกรณ์ในการทอผ้า.....	33
2.31 ภาพอุปกรณ์ในการทอผ้า.....	34
2.32 ตัวอย่างงานย้อมสีที่มีชื่อเสียงและลักษณะเด่นเฉพาะของอินโดนีเซีย.....	36
2.33 ภาพผ้าบาติกไทย ทำในแถบตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย แต่ลวดลายที่ใช้เป็น “ลายไทย”.....	38
2.34 แผนผังแสดงพฤติกรรมการใช้กระเป๋า.....	62
2.35 ผู้ประกอบการ นายต่อศักดิ์ สุทธสา.....	66
2.36 ดอกอินทนิล.....	69
2.37 ภาพกู่กาสิงห์ จังหวัดร้อยเอ็ด.....	69
2.38 ลวดลายการเขียนบาติกจากดอกอินทนิล.....	70
2.39 ลวดลายการเขียนบาติกจากกู่กาสิงห์.....	71
2.40 ภาพรูปร่างแบบลายใยแมงมุม.....	72
2.41 ภาพลวดลายเขียนบาติกจากรูปร่างใยแมงมุม.....	72
2.42 ภาพไหมเปลือกที่มีสีเหลืองโดยธรรมชาติของเปลือกไหม.....	75
2.43 ภาพไหมที่ผ่านการฟอกสีออกด้วยสารเคมีให้เป็นสีขาว.....	75
2.44 ขั้นตอนแรกเตรียมต้มน้ำเดือด	76
2.45 ใส่ผงฟอกไหมและด่างฟอกไหม.....	76
2.46 ภาพขั้นตอนระหว่างการย้อมไหมด้วยการจับห้วงคล้องไหมยกขึ้นลง.....	77
2.47 ภาพขั้นตอนระหว่างการล้างไหม.....	77
2.48 ภาพขั้นตอนการตากไหมในที่ร่มและอากาศถ่ายเทได้สะดวก.....	78
2.49 ภาพไหมที่ฟอกเสร็จแล้วจะมีลักษณะนิ่มลง.....	78
2.50 รังไหมที่แก่และตากแห้งแล้ว.....	79

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.51	ภาพวิธีการสาวไหม.....80
2.52	ภาพพวงสาวและไม้ทาบสำหรับดึงเส้นไหมจากรังไหมที่ต้ม.....80
2.53	ภาพการต้มรังไหมเพื่อสาวไหม.....81
2.54	ภาพไหมที่ได้จากการสาว.....81
2.55	ภาพการทำใจไหมเมื่อสาวเสร็จ.....82
3.1	ภาพแผนภูมิแสดงขั้นตอนการดำเนินการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด.....88
4.1	ภาพรูปแบบกระเป๋าสตรีแบบที่ 1.....100
4.2	ภาพรูปแบบกระเป๋าสตรีแบบที่ 2.....100
4.3	ภาพรูปแบบกระเป๋าสตรีแบบที่ 3.....101

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ และประชาชนทุกระดับประสบปัญหาต่างๆ ปัญหาหนึ่งที่ประชาชนระดับรากหญ้าซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศถูกรุมเร้าคือ ปัญหาความยากจนรัฐบาลจึงได้ประกาศสงครามกับความยากจน โดยได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่าจะจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาสินค้า โดยรัฐพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่และการบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยระบบร้านค้าเครือข่ายและอินเทอร์เน็ตเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นสร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ด้วยการนำทรัพยากรภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพมีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่ม เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศและแผนแม่บทการดำเนินงาน “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” กำหนดมาตรฐานและหลักเกณฑ์การคัดเลือกและขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบลรวมทั้งสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายยุทธศาสตร์และแผนแม่บทอย่างมีประสิทธิภาพ (ทีมงานไทยตำบลต่อทคอม. 2553:ออนไลน์)

“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นแนวทางประการหนึ่งที่จะสร้างความเจริญแก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้นโดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากร ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพมีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นสามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ ผลิตภัณฑ์ไม่ได้หมายถึงตัวสินค้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางความคิดรวมถึงการบริการการดูแลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญาไทยการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมีจุดเด่นจุดขายที่รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วประเทศ และทั่วโลกส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมในท้องถิ่น (ทีมงานไทยตำบลต่อทคอม. 2553 : ออนไลน์)

บาติกเป็นงานฝีมือที่มีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่ประมาณ 2,000 กว่าปีมาแล้วส่วนแหล่งกำเนิด มาจากไหนยังไม่เป็นข้อยุตินักวิชาการชาวยุโรปหลายคนเชื่อว่ามีในอินเดียก่อนแล้วจึงแพร่เข้าไปในอินโดนีเซียและอีกหลายคนเชื่อว่ามาจากอียิปต์หรือเปอร์เซียมีการค้นพบผ้าบาติกที่อียิปต์ อินเดีย และญี่ปุ่น แต่ส่วนใหญ่ก็ยังยืนยันแน่ชัดว่าศัพท์เฉพาะ ขึ้นตอน สี รวมทั้งสีผึ้งที่ใช้เขียน

กลายเป็นของอินโดนีเซียไม่เคยมีในประเทศอินเดียมาก่อนถึงจะมีการค้นพบผ้าบาติกในที่ต่างกันแต่ผ้าบาติกของอินโดนีเซียน่าจะเกิดจากประเทศอินโดนีเซียเองเพราะซึ่งมีเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนของชาติอื่นๆ และยังมีผู้ยืนยันระบุอีกว่าการทำผ้าโสร่งบาติกมีต้นกำเนิดมาจากอินโดนีเซียแน่นอนรวมถึงประเทศไทยซึ่งมีการนำเสนอลวดลายผ้าที่ออกมาจากความคิดจินตนาการของผู้ทำรวมทั้งเทคนิคในการทำที่แตกต่างกันของกลุ่มชนในแต่ละประเทศที่เป็นเอกลักษณ์แสดงถึงอารยธรรม และวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในสถานที่นั้น ๆ (นันทา โรจนอุดมศาสตร์. 2536 : 38)

ผ้าไหมบาติกของ “เมืองไม้บาติก” ได้รับ 5 ดาว ในการคัดสรรผลิตภัณฑ์โอท็อป ปี 2547 และเป็นผลิตภัณฑ์ 5 ดาวหนึ่งเดียวของ จ.ร้อยเอ็ดอีกด้วย โดยผ้าผืนที่ส่งเข้าคัดสรรเป็นลายเส้นกราฟฟิก และใช้เทคนิคซ้อนสี คือการเขียนเทียนสองรอบและลงสีสองรอบ ทำให้สีมีน้ำหนัก มีมิติมีระยะของสีที่ทับซ้อนกันเป็นเหลี่ยมๆ โดยหลังจากได้โอท็อป 5 ดาว ก็มีคำสั่งซื้อลูกค้าจากทั่วทุกภาคเช่น สุโขทัย แพร่ น่าน ประจวบคีรีขันธ์ ปัตตานีและกระบี่จากแรกๆ ที่เป็นลูกค้าที่ขับรถผ่าน และบอกต่อๆ กันไป

ผ้าบาติกที่เมืองไม้บาติก อำเภอรวิชัยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ได้นำผ้าไหมมาเพนต์แบบผ้าบาติกและได้เกิดมาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะเมืองไม้บาติก "ผ้าไหมบาติก"เป็นงานศิลปะบนผืนผ้า ที่ถ่ายทอดอารมณ์ด้วยเทคนิคการเขียนลวดลายด้วยเส้นเทียน ระบายสี ย้อม ทำให้เกิดลวดลายที่แปลกไม่ซ้ำแบบใคร เมื่อนำบาติก มาประสมประสานบนผืนผ้าไหมร้อยเอ็ดจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ ใช้โทนสีธรรมชาติ ไม่ฉูดฉาด ลวดลายเป็นรูปแบบศิลปะประจำถิ่น ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของงานบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด ทำให้เกิดงานอันทรงคุณค่า เป็นที่นิยมของคนยุคใหม่ (ต่อศักดิ์ สุทธิสา. 2551 : 35)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด เนื่องจากเป็นสินค้าใหม่ที่ต้องการการเพิ่มมูลค่าและสร้างเอกลักษณ์ให้กับตัวผลิตภัณฑ์และตราสินค้า เพื่อที่จะส่งเสริมให้ได้รับความนิยมมากขึ้นและเป็นที่รู้จักและยอมรับของคนทั่วไปและกลุ่มเป้าหมายซึ่งจะส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีและสร้างเอกลักษณ์เฉพาะให้ตัวสินค้าและจังหวัดอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์เพื่อการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

1.2.2 เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด ซึ่งได้กรอบแนวคิดในการศึกษาดังนี้

1.3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษาลักษณะเฉพาะผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2538 : 90-93) ดังนี้

1.3.1.1 วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่นำมาผลิต

1.3.1.2 ขั้นตอนการผลิต

1.3.1.3 รูปแบบและการตกแต่ง

1.3.2 กรอบแนวคิดในการศึกษาความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิด ของประเสริฐ ศรีรัตน (2531 : 57-60) ดังนี้

1.3.2.1 ประเภทของรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกโดยเลือกเพียงบางประเภทที่สอดคล้องกับวัสดุในท้องถิ่น มีดังนี้คือ

1.3.2.1.1 เครื่องแต่งกาย

1.3.2.1.2 ของใช้บนโต๊ะอาหาร

1.3.2.1.3 ของใช้สำนักงาน

1.3.2.1.4 ของประดับตกแต่ง

1.3.3 กรอบแนวคิดในการศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของธีระชัย สุขสด (2544 : 17-18) ดังนี้

1.3.3.1 ด้านวัสดุ คือ ใช้วัสดุที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนและผสมผสานกับวัสดุท้องถิ่น อื่น ๆ หรือวัสดุสังเคราะห์อื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม

1.3.3.2 ด้านกรรมวิธีการผลิต คือ สามารถผลิตได้ตามความชำนาญของช่าง ใช้วิธีแบบดั้งเดิมผสมผสานกับการใช้เครื่องทุ่นแรงในการผลิตได้

1.3.3.3 ด้านการออกแบบ คือ เป็นรูปแบบที่มีลักษณะแสดงลักษณะเฉพาะถิ่น และการพัฒนารูปแบบตามความเหมาะสมตามความต้องการของตลาดมุ่งประโยชน์ใช้สอยและมีความสวยงาม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว หรือเป็นของที่ระลึก

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด โดยเลือกการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าถือสตรี เป็นกรณีในการวิจัยที่ศึกษาไว้ดังนี้

1.4.1 แหล่งที่มาของข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล

1.4.1.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

1.4.1.1.1 แหล่งข้อมูลด้านลักษณะผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกผ้าไหมทอมือสายลูกแก้วอำเภอสวรรณภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ของร้านเมืองไม้บาติกอำเภอรวิชัยบุรี จ.ร้อยเอ็ด

1.4.2 ผู้ให้ข้อมูล

1.4.2.1 ผู้ให้ข้อมูลลักษณะเฉพาะของผ้าไหมลายลูกแก้ว ได้แก่ ช่างทอผ้าไหมทอมือลายลูกแก้ว หมู่บ้านตาหยวก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 30 คน

1.4.2.2 ผู้ให้ข้อมูลด้านความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกจากผ้าทอมือลายลูกแก้ว ได้แก่ ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกผ้าไหมลูกแก้วจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 10 คน ได้แก่ร้านผ้าไหมจังหวัดร้อยเอ็ด, ร้านแม่ยวนจิต, ร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด

1.4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

1.4.3.1 ลักษณะเฉพาะการทอผ้าไหมลายลูกแก้ว หมู่บ้านตาหยวก หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1.4.3.2 ความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 ผลิตภัณฑ์ หมายถึง ผ้าไหมลายลูกแก้ว ทอโดยชาวบ้านตาหยวก หมู่ 2 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.2 ผ้าไหมบาติก หมายถึง ผ้าไหมลายลูกแก้ว เพิ่มคุณค่าโดยการเพนท์บาติกกลดลาย จากรูปทรงธรรมชาติ เช่น ลายดอกอินทนิล, ลายใบไม้, ลายรุ้งแมงมุม, ลายประตูเมือง, และลายเครื่องดนตรีโหวดที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.3 การศึกษาและพัฒนา หมายถึง การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด โดยดำเนินการไปตาม ลำดับขั้นตอน ซึ่งรายละเอียดในทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

- 2.1 ประวัติความเป็นมาจังหวัดร้อยเอ็ด
- 2.2 ผ้าไหมพื้นเมืองร้อยเอ็ด
- 2.3 ความเป็นมาผ้าบาติก
- 2.4 หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋า
- 2.5 ศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋า
- 2.6 จิตวิทยาและการใช้เส้น, สีและขนาดสัดส่วนมนุษย์เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋า
- 2.7 ลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติความเป็นมาจังหวัดร้อยเอ็ด

2.1.1 จังหวัดร้อยเอ็ด

ร้อยเอ็ดซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในอีสานล่าง ซึ่งประวัติศาสตร์เมืองร้อยเอ็ดเริ่มปรากฏขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย พ.ศ.2256 โดยมีท้าวหนตเจ้าลาวจากนครจำปาศักดิ์ ได้เดินทางมาตั้งบ้านเรือนที่เมืองทุ่ง ในอาณาเขตที่เป็นอำเภอสวรรณภูมิในปัจจุบัน ต่อมาได้ฟังพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ แห่งกรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ย้ายเมืองใหม่มาตั้งที่ 3 บริเวณเมืองร้อยเอ็ดปัจจุบัน ส่วนเมืองสุวรรณภูมิเดิมก็ยังอยู่ เจ้าเมืองครั้งนั้นได้รับพระราชทาน (ท)บรรดาศักดิ์เป็น พระขัติยวงศานต์ต่อม (๑ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑) ไดยกทัพเข้ามาตีหัวเมืองรายทางจนถึงนครราชสีมา แต่ 3 ก็ถูกกองทัพไทยตีแตกพ่ายไปในที่สุด (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. 2541 : 127)

รูปที่ 2.1 ที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 127)

นอกจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้ว ในจังหวัดร้อยเอ็ดยังพบหลักฐานทางโบราณคดีซึ่งแสดงว่าได้มีมนุษย์ตั้งหลักแหล่งอยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ คือ ราว 2,000 – 2,500 ปีแล้ว และมีความเจริญเป็นอารยธรรมเมืองในวัฒนธรรมทวารวดีและลพบุรี ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมาอีกด้วย ฝ่าพื้นเมืองในจังหวัดร้อยเอ็ด (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. 2541 : 127)

จังหวัดร้อยเอ็ดมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้ ทิศเหนือติดกับจังหวัดกาฬสินธุ์และมุกดาหาร ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดยโสธร ทิศใต้ติดกับจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดศรีสะเกษ และทิศตะวันตกติดกับจังหวัดมหาสารคาม พื้นที่ของจังหวัดร้อยเอ็ดประมาณ 8,229,499 ตารางกิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 512 กิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น 16 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 187 ตำบล สำหรับกิ่งอำเภอและอำเภอ มีดังนี้คือ อำเภอเมือง อำเภอศรีสมเด็จ อำเภอธวัชบุรี อำเภอโพธิ์ชัย อำเภอโพนทองอำเภอหนองพอก อำเภอเสลภูมิ อำเภออาจสามารถ อำเภอจตุรพักตรพิมาน อำเภอเมืองสรวง อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภอ

พนมไพร อำเภอโพธาราม อำเภอเมยวดี กิ่งอำเภอจังหาร และกิ่งอำเภอเชียงขวัญ

2.1.2 วิสัยทัศน์ของจังหวัดร้อยเอ็ด

เป็นผู้นำการผลิตข้าวหอมมะลิสู่ตลาดโลกเมืองแห่งการท่องเที่ยววิถีพุทธและสังคมสงบสุข

2.1.3 ค่านิยมสร้างสรรค์จังหวัด

“มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน บูรณาการความร่วมมือ ยึดถือหลักคุณธรรม”

2.1.3.1 มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน หมายถึง เจ้าหน้าที่จังหวัดร้อยเอ็ดต้องเป็นผู้ที่มีภูมิความรู้ มองการณ์ไกลไปข้างหน้าทำงานให้แล้วเสร็จตามกำหนด และทำงานให้เกิดผลดีแก่หน่วยงานและส่วนรวมโดยเน้นการทำงานแบบยึดผลลัพธ์และใช้ทรัพยากรของทางราชการให้คุ้มค่า

2.1.3.2 บูรณาการความร่วมมือ หมายถึงการร่วมมือกัน การช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

2.1.3.3 ยึดถือหลักคุณธรรมหมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ อดทนตรงไปตรงมา โปร่งใส ตรวจสอบได้และรับผิดชอบต่อหน้าที่ ประชาชน ผลการปฏิบัติงานและองค์กร

2.1.4 คำขวัญจังหวัดร้อยเอ็ด

สิบเอ็ดประตูเมืองงาม เรืองนามพระสูงใหญ่ ผ้าไหมสาเกต บุญผะเหวดประเพณี มหาเจดีย์ชัยมงคล งามน่ายลบึงพลาญชัย เขตกว้างใหญ่ทุ่งกุลลา โลกือชาข้าวหอมมะลิ

รูปที่ 2.2 ประกอบด้วยสัญลักษณ์รูปบึงพลาญชัย ศาลหลักเมืองพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตัวเลข 101 และรวงข้าวหอมมะลิ

ที่มา : (<http://th.wikipedia.org/wiki>)

2.1.5 ความหมาย

พลาญชัยเป็นบึงน้ำใสสะอาดตั้งอยู่กลางเมืองบ่งบอกว่าประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดมีน้ำใจ โอบอ้อมอารี รักความสงบและมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายรวมทั้งเป็นแหล่งอาหารที่มีความอุดมสมบูรณ์

2.1.6 ศาลหลักเมือง

เป็นที่เคารพสักการะและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวร้อยเอ็ด

2.1.7 พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

บ่งบอกถึงความเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรือง

2.1.9 ตัวเลข 101

แสดงถึงความเป็นเมืองใหญ่ในอดีตที่ชื่อสาเกตนคร

2.1.10 รวงข้าวหอมมะลิ

เป็นผลิตผลทางการเกษตรชั้นเลิศที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลกจากทุ่งกุลาร้องไห้จังหวัดร้อยเอ็ด

รูปที่ 2.3 ชื่อพรรณไม้อินทนิลบก ชื่อวิทยาศาสตร์ Lagerstroemia macrocarpa Wall
ต้นไม้ที่ใช้เป็นสัญลักษณ์

ที่มา : (<http://th.wikipedia.org/wiki>)

อินทนิลเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ สูงประมาณ 50 ฟุตลำต้นตรงเปลือกค่อนข้างดำหรือน้ำตาลมีตะครุขรุขระกิ่งแผ่กว้างใบมาแกมขอบขนานยาวประมาณ 10 นิ้ว เนื้อใบหนาเป็นมันดอกออกเป็นช่อยาวตามปลายกิ่ง ช่อตั้งตรง ดอกมีทั้งสีม่วงเข้มแกมชมพู กลีบรองดอกติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 6 แฉก ผลรูปไข่แกมยาวประมาณ 9 นิ้ว ออกดอกราวเดือนมีนาคมถึงมิถุนายนการขยายพันธุ์ ใช้วิธีเพาะเมล็ดอินทนิลเป็นพรรณไม้ที่ทนต่อสภาพแวดล้อมและเจริญเติบโตในทุกภาคของประเทศไทย (<http://th.wikipedia.org/wiki>)

2.1.12 เครื่องดนตรีประจำจังหวัด

2.1.12.1 ประวัติความเป็นมาของโหวด

เดิมโหวดเป็นของเล่นของเด็กเลี้ยงควาย ชาวภาคอีสานต่างๆ ไปใช้เล่นในช่วงปลายฤดูฝน ก่อนเก็บเกี่ยวข้าวนาปี ใช้เล่น 3 กรณี คือ

- (1) เป่าเล่นเพื่อประโลมใจขณะขี่หลังควายหรือพาควายเล็มหญ้าตามทุ่งนา

(2) ใช้แกว่งและเหวี่ยงเพื่อฟังเสียง ด้วยการต่อหางโหวดให้ยาว แล้วเอาบ่วง 2 หัว ที่เรียกว่า คล้องหัวและหางโหวด แล้วแกว่งรอบศรีษะด้วยความเร็วสูงเสียงปะทะรูโหวดทุกลูก "ตอง" ฟังแล้วชวนเพลิดเพลิน ชาวไทยลาวภาคอีสาน"แงวๆ" หรือ "ลาวๆ" พร้อมๆ กัน จะเกิดเสียงดังว่า เรียกการแกว่งโหวด เช่นนี้ว่า"การแงวโหวด"

(3) การโยนเล่นเป็นกีฬา กล่าวคือเมื่อแกว่งโหวดฟังเสียงพอใจแล้วก็ปล่อยหางบ่วงทำให้ โหวด ลอยโด่งขึ้นไปในอากาศเกิดเสียงดัง (ทึม-ถึ้ม) เรียกว่าการทึมโหวด "โหว่ๆ" หรือ "โหวดๆ"คน โบราณมีความเชื่อว่า โหวดเกิดขึ้นมาหลายพันปีแล้วตามนิยายปรัมปราที่เล่าขานกันมา โหวดคน อีสานโบราณเชื่อกันว่าเป็นสื่อที่มนุษย์ใช้บนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อขอให้ฝนหยุดตกในที่นี้หมายถึงพระ ยานาถน ผู้ซึ่งประทานน้ำฝนให้ตกในเมืองมนุษย์ ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวซึ่งจะทำให้ความเสียหายกับผลิต ผลได้ จึงเป็นผลให้ไม่เป็นที่นิยมเล่นโหวดในฤดูฝน (เพราะกลัวฝนแล้ง)

รูปที่ 2.4 ภาพเครื่องดนตรีโหวด

ที่มา : (<http://th.wikipedia.org/wiki>)

2.2 ผ้าไหมพื้นเมืองในจังหวัดร้อยเอ็ด

2.2.1 ที่จังหวัดร้อยเอ็ดมีแหล่งทอผ้าที่สำคัญ 5 แห่งคือ

2.2.1.1 บ้านแจ่มอารมณ์ หมู่ 15 ตำบลดงครั่งใหญ่ อำเภอสุวรรณภูมิ

2.2.1.2 บ้านตาหยวก หมู่ที่1 วรรณภูมิตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุว

2.2.1.3 บ้านสาหร่าย หมู่ที่1 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ

2.2.1.4 บ้านพันชัน ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ

2.2.1.5 บ้านสว่าง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ

ที่บ้านแจ่มอารมณ์ เป็นหมู่บ้านที่กลุ่มชนเชื้อสายเขมรและลาวปะปนกันมานาน จึงได้พบว่าผ้า ทอที่มีลวดลายผสมผสานลวดลายระหว่างลายผ้าตามแบบเขมรและลายผ้าแบบลาว สำหรับกลุ่มเชื้อ

สายไทยลาวนั้น นางจอม ศรีทองทา เล่าว่า อพยพมาจากอุบลราชธานี แล้วไปอยู่ที่บ้านไพรกะหลา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์ ก่อนแล้วจึงได้มาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นี่ ส่วนกลุ่มที่มีเชื้อสายเขมรอพยพ จากท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

2.2.2 กลุ่มไทย - เขมร

การแต่งกายของผู้ชาย มีทั้งนุ่งโสร่ง นุ่งโจงกระเบน และกางเกงขากกบ มีผ้าขาวม้าหรือสไบ ลายปลาช่อน สวมเสื้อผ่าอก ส่วนผู้หญิงนุ่งซิ่นทอด้วยผ้าฝ้ายและไหม ที่นีสืบทอดลายดั้งเดิม เช่นลาย ตาตารางเล็ก เรียก ซิ่นตาตะแกง ผ้าสะculos หรือตาหม่อง ที่เป็นลายริ้วมีซิ่นคั่นที่ต่อหัวซิ่น และต่อตีน ซิ่น ซึ่งซิ่นคั่นแบบนี้เป็นแบบซิ่นของลาว นอกจากนี้มีซิ่นหมี่ลายปล้องอ้อย ซึ่งพวกเชื้อสายเขมรนิยม แต่ลายปล้องอ้อย ที่นี้ได้ลายผสมลายขอและลายขาเป็ยกของกลุ่มเชื้อสายลาวไว้ตรงกลางริ้วได้อย่าง สวยงาม ส่วนลายที่เริ่มทอขึ้นใหม่ คือ ลายต้นไม้ หรือลายหมี่เอี้ยะ ผ้าซิ่นที่หมู่บ้านแจ่มอารมณ์นี้เป็น ซิ่นทอครั้งละผืน และเมื่อทอเสร็จแต่ละผืนหรือแต่ละฤดู จะทอ เป็นริ้วไว้เป็นขอบเพื่อ “หมี่ผืน” แสดงว่าผ้าซิ่นผืนนี้ทอเสร็จแล้ว

ที่บ้านตาหยวก หมูที่ ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสวรรณภูมิ เป็นกลุ่มเชื้อสายเขมรที่อพยพมาจาก 1 ปี ที่นี้มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และทอผ้าไหม ปร 200 ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เมื่อราวะเภทผ้าซิ่น ผ้า สไบ ผ้าโจงกระเบน และผ้าปุม ส่วนเครื่องใช้อย่างอื่นใช้ฝ้ายทอ เช่น ผ้าขาวม้า และเสื่อ สำหรับ (ฟูก) ไหมที่ใช้ก็จะใช้ไหมเปลือกใน ซึ่งจะได้ไหมเส้นเล็ก แต่ถ้าใช้ไหมเปลือกนอกแล้วจะได้ผ้าที่มีลักษณะ เส้นใยหยาบ และที่บ้านตาหยวกนี้ เนื่องจากประชาชนเป็นกลุ่มไทย ลาว กับไทย เขมร ดังนั้น ใน - ักษณะการให้ลายตามประเพณีของเมืองเขมร และลาว คือมีผ้าหมี่คั่น ซึ่งกลุ่มการทอผ้า จึงมีผ้าที่มีลั ษณะ เขมร เรียก - ไทยว่า อันลูลซิม ซิงซิม คือ เสียมหรือสยามนั่นเอง (สำนักงานโบราณคดีและ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. 2541 : 128)

อย่างไรก็ตามมีผ้าอย่างหนึ่งที่ใช้ในพิธีกรรมโดยเฉพาะงานศพ คือ ผ้าปกโลงในงานนี้ก็จะนำผ้าปก โลงที่ทอไว้มาคลุมโลงศพเลยทีเดียว และเมื่อถึงเวลาเผาศพตามประเพณีเดิทยจะนำผ้าปกโลงเผาไปกับ ร่างของเจ้าของด้วย แต่ในปัจจุบันประเพณีการนำผ้าปกโลงเผาด้วยนั้นก็ลดความนิยมลง เพราะ ทยายทปรารถนาจะเก็บผ้าดังกล่าวของบิดามารดาไว้เป็นของที่ระลึก จึงได้จัดซื้อผ้าใหม่มาใช้เป็นผ้า ปกโลงแทน และการแต่งกายของประชาชนที่ไปร่วมงานศพก็แต่งกันแบบธรรมดาที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน โดยไม่เน้นว่าจะต้องแต่งชุดสีดำ

เนื่องจากการทอผ้าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงซึ่งเป็นความรู้และความสามารถที่ผู้หญิงทุกคนมี พื้นฐานที่ดีด้วยการได้รับการสั่งสอน และเรียนรู้มาจากภายในครอบครัวของแต่ละคน ดังนั้นเมื่อถึง เวลาต้องแต่งงานมีครอบครัว ผู้หญิงซึ่งเป็นเจ้าสาวต้องทอผ้าต่าง ๆ เตรียมไว้ให้ญาติผู้ใหญ่ของฝ่าย ชาย โดยเรียกผ้าพวกนี้ว่าผ้าสมมาซึ่งมีทั้งผ้าซิ่น ผ้าสไบ ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าสไบสไมของผู้ชายซึ่ง เป็นคนหนุ่ม และสไบจริดของผู้ชายที่มีอายุ

2.2.3 เครื่องใช้

เครื่องใช้ที่ทำด้วยผ้าที่ทอมี นิยมทำตุ่งฝ้ายยาว ๆ สำหรับถวายเป็นบุญพระเวศ หมอที่แต่งหน้าหมอนด้วยลายขีด เป็นลาย “นาคกัณฑ์” ผ้าห่มหรือผ้าโนม ใช้ผ้าพื้นสีดำหรือสีครามคลิบแดง สนะ หรือที่นอนฟูกนิยมทำเป็นแบบ 5 ทาน มีขนาดกว้าง 56 เซนติเมตร ยาว 190 เซนติเมตร

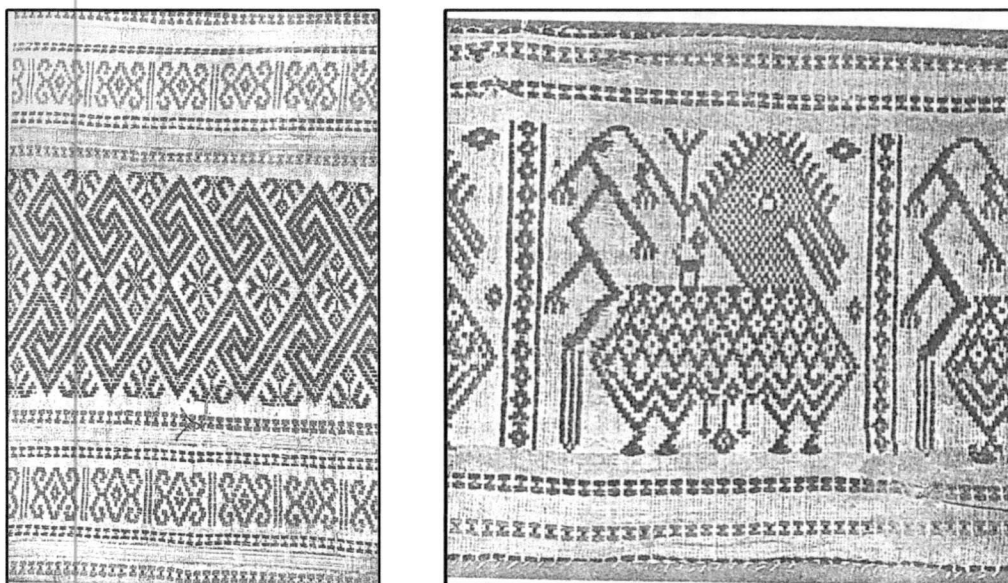
2.2.4 การย้อมผ้า

ชาวภูไทเดิมจะย้อมผ้าด้วยวิธีธรรมชาติมาก่อน ที่นิยมมากคือ คราม ใช้ต้น จะทำให้สีคราม หรือสีมู๋ย มะเกลือ (ออกสำเนียงว่า มะเขือ) ใช้ลูก จะให้สีดำ หมากเข ให้สีเขียวและสีเหลือง (แล้วแต่ส่วนผสม) มะเข่ง ใช้เปลือก ย้อมได้ สีน้ำตาลอ่อน หมากสะติ (คำแสด) ให้สีแดง หรือสีส้ม (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. 2541 : 134)

รูปที่ 2.5 การแต่งกายของชาวไทย-เขมร

ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. (2541 : 134)

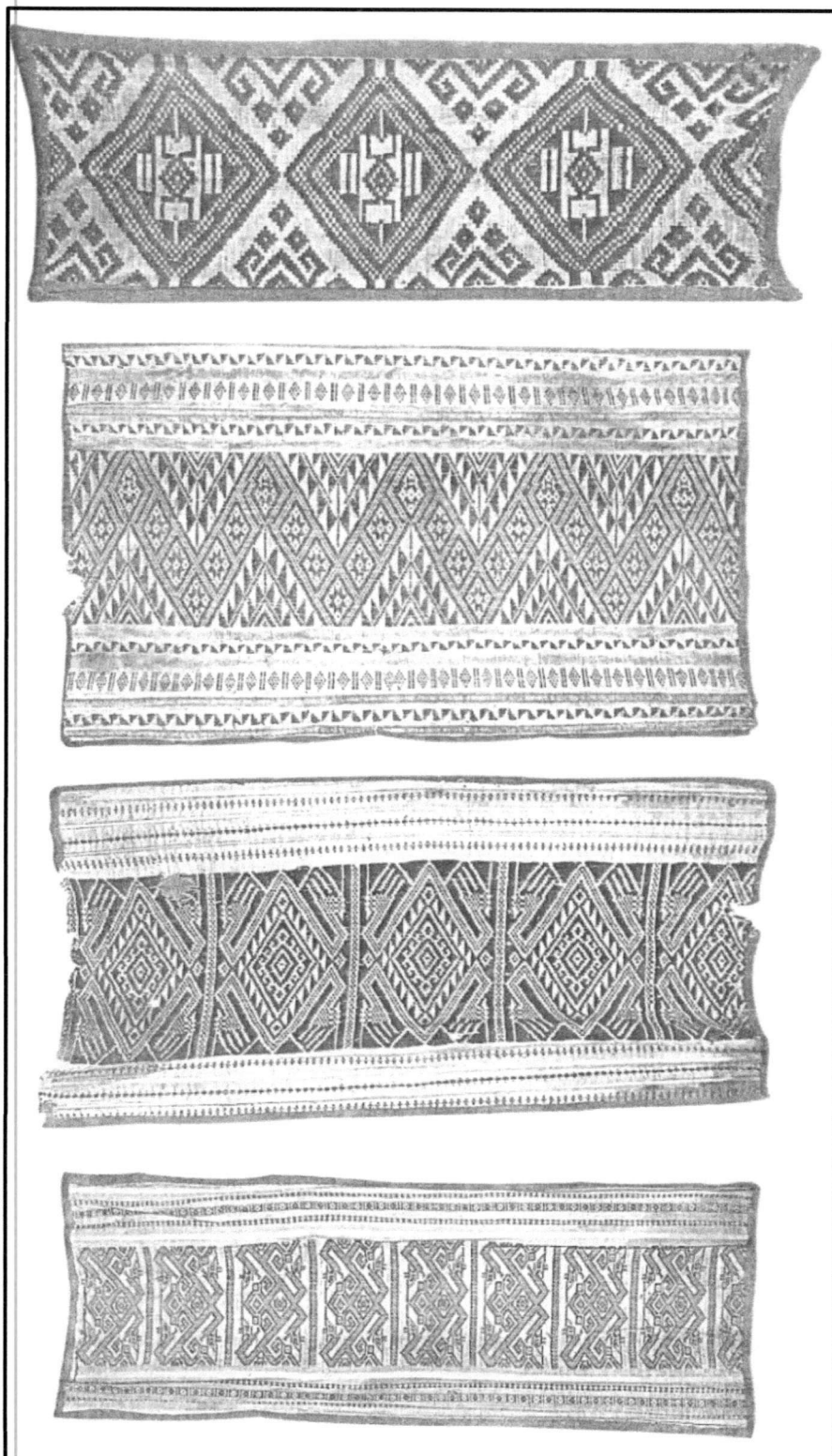
รูปที่ 2.6 ผ้าขิดสำหรับรองคำภีร์โบราณลายตะเกาหลงเกาะ,ลายรูปสัตว์ในเทพนิยาย
ตัวมอม จากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด

ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 135)

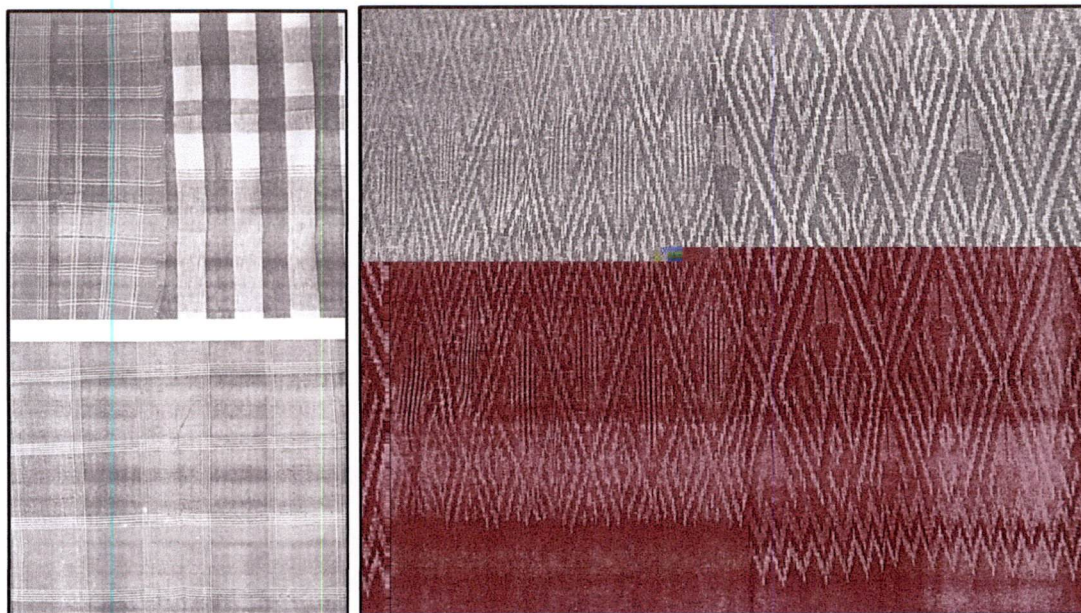
รูปที่ 2.7 ผ้าขิดหน้าหมอนของกลุ่มไทยอีสานที่บ้านดอนสำราญ ตำบลยางคำอำเภอนพนทราย
จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 135)

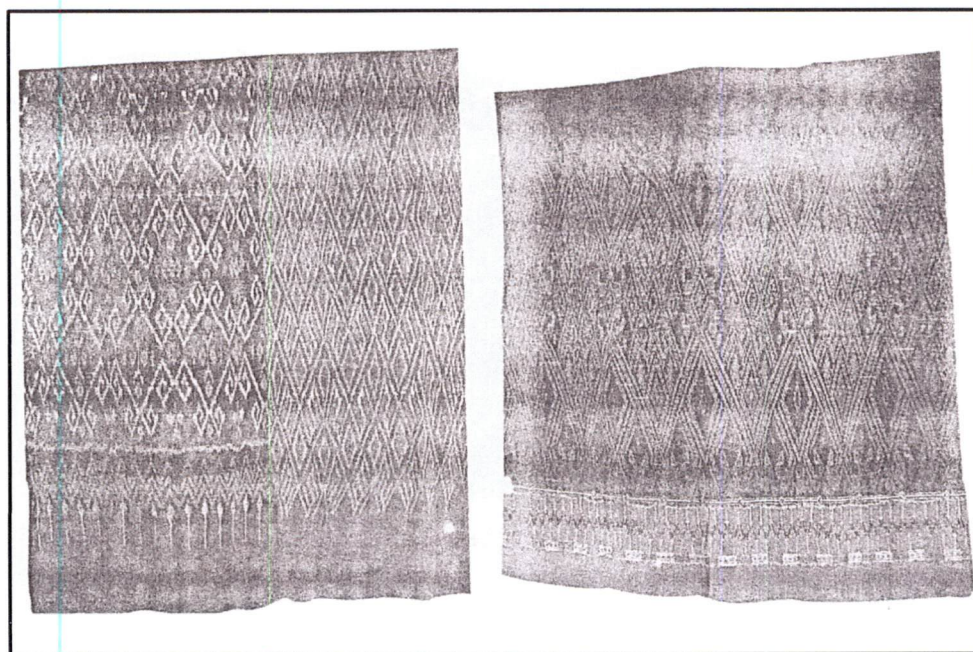
รูปที่ 2.8 ผ้าชิตสำหรับรองคำภีร์โอบลาน เวลาระเทศน์ มีลายต่างๆอาทิ ลายป่องเอี่ยม (หน้าต่าง)
ลายกาบ ดอกแก้ว ลายชอกาบนาค ลายนาคซ้อน

ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 136)

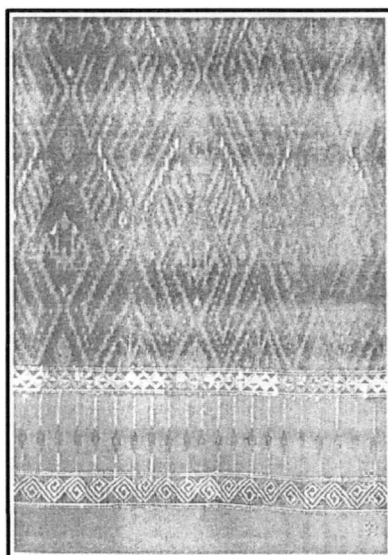
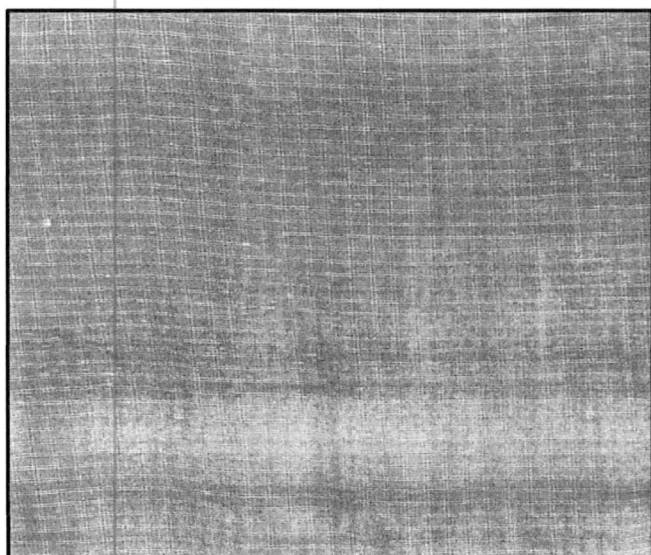
รูปที่ 2.9 ผ้าขาม้าฝ้ายและผ้าโสร่งไหมของผู้ชายกลุ่มไทยอีสาน ,ชาวชนไหมมัดหมี่ลายพัฒนาจาก
ลายเดิม ที่บ้านดอนสำราญ อำเภอนพทราย บ้านดอนสำราญ ตำบลยางคำ
อำเภอนพทราย จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 137-138)

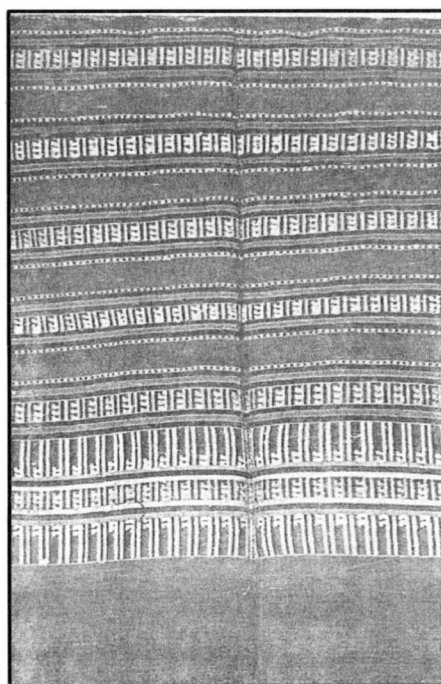
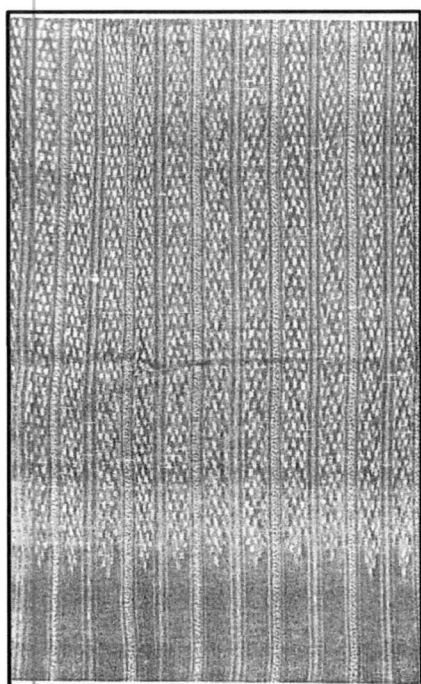
รูปที่ 2.10 ชินมัดหมี่ลายเดิม ของกลุ่มไทยอีสาน ผ้าชินมัดหมี่ โบราณร้อยเอ็ด ตีนชินลายขีด
ที่บ้านดอนสำราญ อำเภอนพทราย

ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 138)

รูปที่ 2.11 ผ้าสะกุลหรือตาตะแกงแบบของเขมร

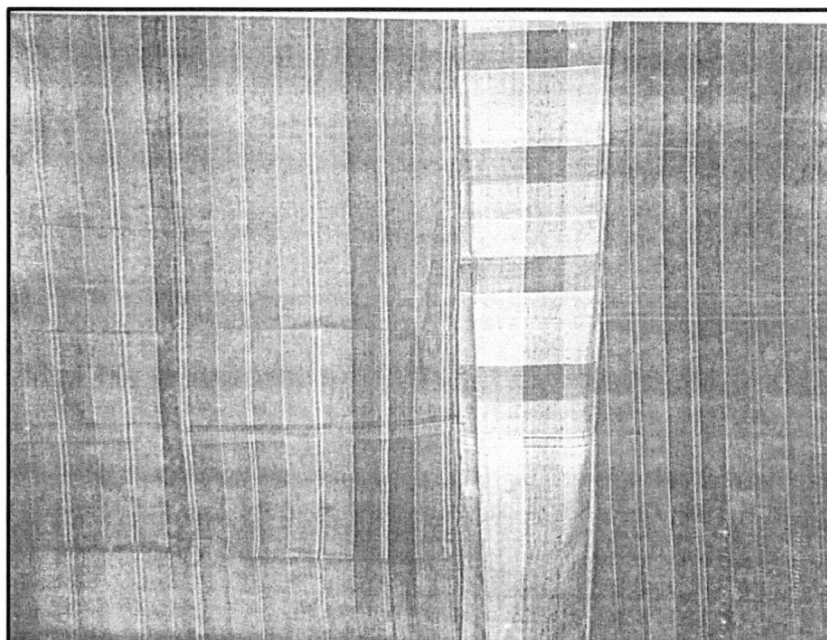
ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 139)

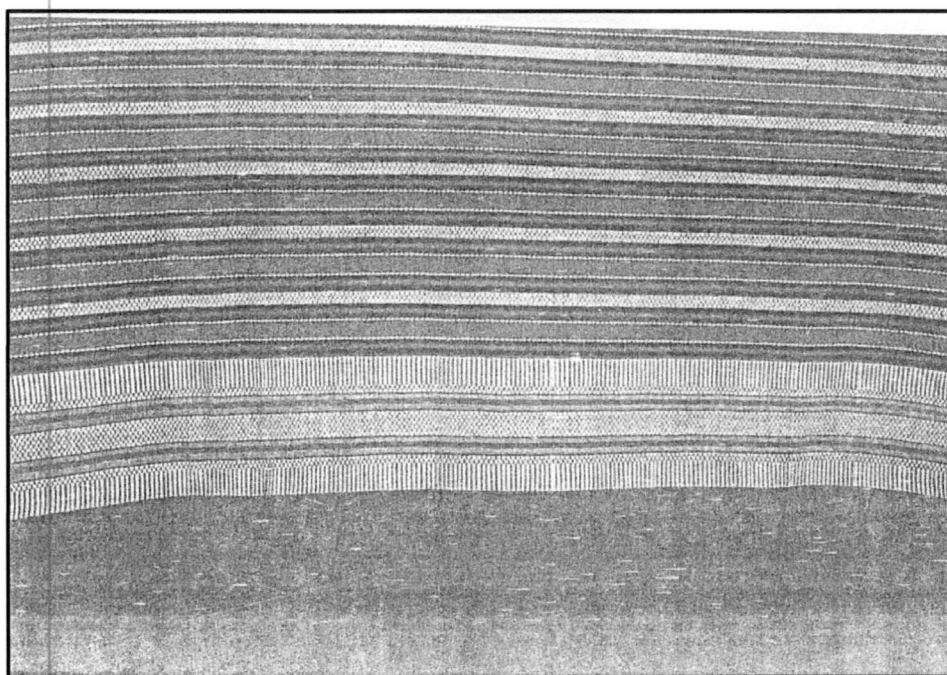
รูปที่ 2.12 ผ้าซิ่นคั่นหรือผ้าโฮล ลายปล้องอ้อย
บ้านแจ่มอารมณ์ อำเภอกษัตริย์
จังหวัดร้อยเอ็ด ที่บ้านห้วยหลิม
หมู่ 6 อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

รูปที่ 2.13 ผ้าสไบขิด ของผู้หญิงกลุ่มไทยอีสาน
บ้านแจ่มอารมณ์ อำเภอกษัตริย์
จังหวัดร้อยเอ็ด ที่บ้านห้วยหลิม
หมู่ 6 อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 140)

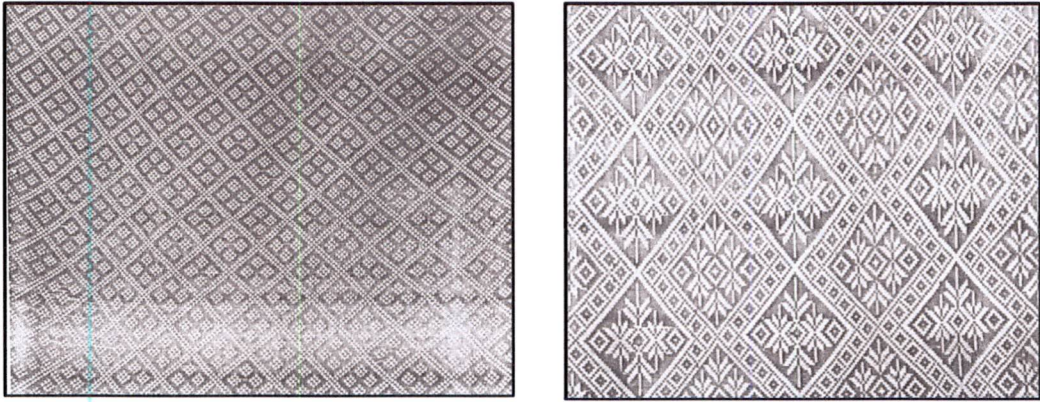

รูปที่ 2.14 ผ้าขาม้าหรือผ้าอีโป้ ของผู้ชายกลุ่มบ้านหวายหลิมหมู่ 6 อำเภอเมือง จ.ร้อยเอ็ด
ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 140)

รูปที่ 2.15 ผ้าดุ่มหรือผ้าห่ม สำหรับหน้าหนาว ของกลุ่มไทยอีสาน ที่บ้านหวายหลิม หมู่ อำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 141)

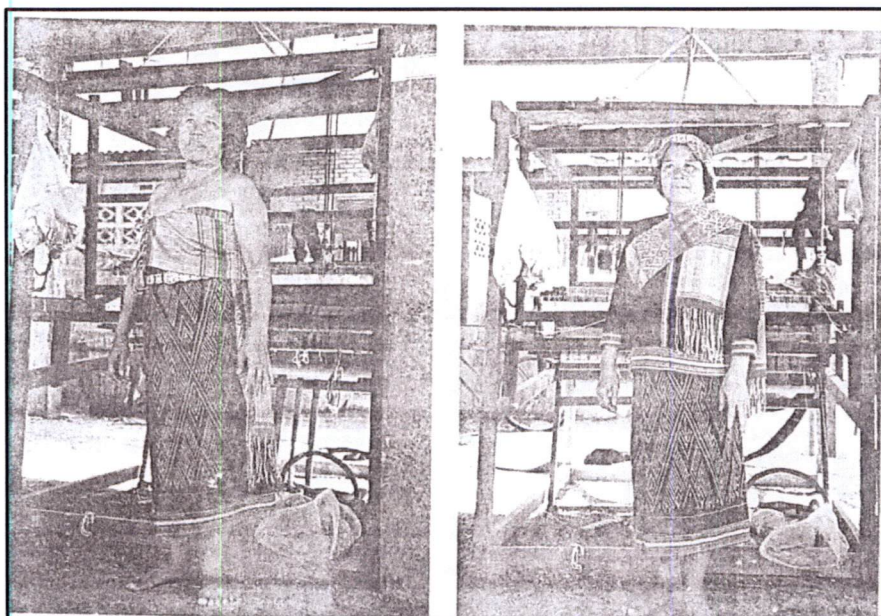
รูปที่ 2.16 ผ้าสไบขิด ซ้ายลายหมากโม ,ขวาผ้าสไบขิด ลายดอกซ้อนหรือดอกสร้อยใบปุ่น
ของกลุ่มไทย-ลาว ที่บ้านโนนสว่าง ตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 144)

รูปที่ 2.17 ลักษณะหมอนขิด เครื่องนอน มีหมอนขิด สนะ(พูก) และผ้าห่มหรือผ้าโนมของไทยสวย
ลายศาลาและดอกแก้ว ของกลุ่มภูไทยบ้านบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด
ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 156)

รูปที่ 2.18 ซ้าย-การแต่งกายของผู้ชายอีสาน เมื่อออกไปนอกบ้านเพื่อร่วมงานบุญต่างๆ
 ขวา-การแต่งกายของผู้ชายอีสานโดยทั่วไปเมื่ออยู่กับบ้าน จะนุ่งโจงและมีผ้าสไบคล้องคอ
 ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 157)

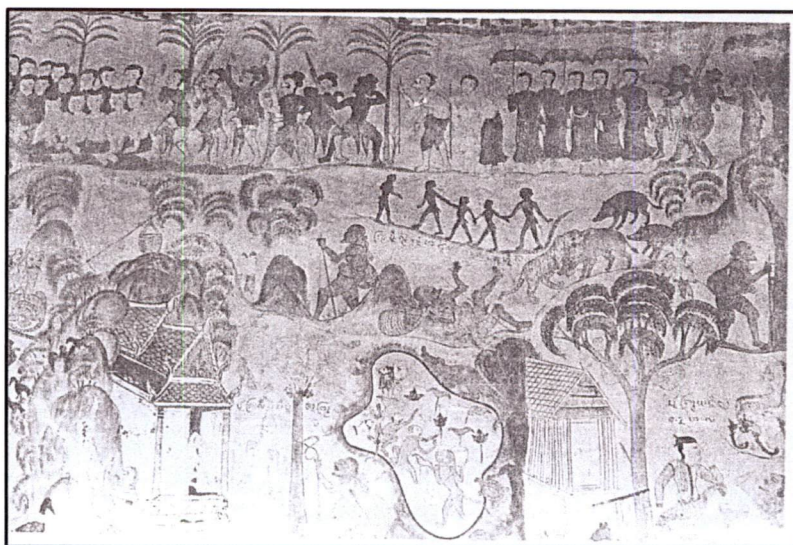

รูปที่ 2.19 การแต่งกายแบบประเพณีของผู้หญิงกลุ่มภูไท ที่บ้านบุงเลิศ อำเภอยะนิง
 จังหวัดร้อยเอ็ด ซ้าย - แบบอยู่กับบ้าน ขวา - เวลาทำงานประเพณีวัด
 ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 157)

รูปที่ 2.20 ภาพเขียนฉะหวัด แสดงการแต่งกายและทรงผมของคนในสมัยรัตนโกสินทร์ตลอดทั้งเครื่องตกแต่ง รุ่ง เครื่องสูง และขบวนเครื่องประโคมดนตรี

ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 159)

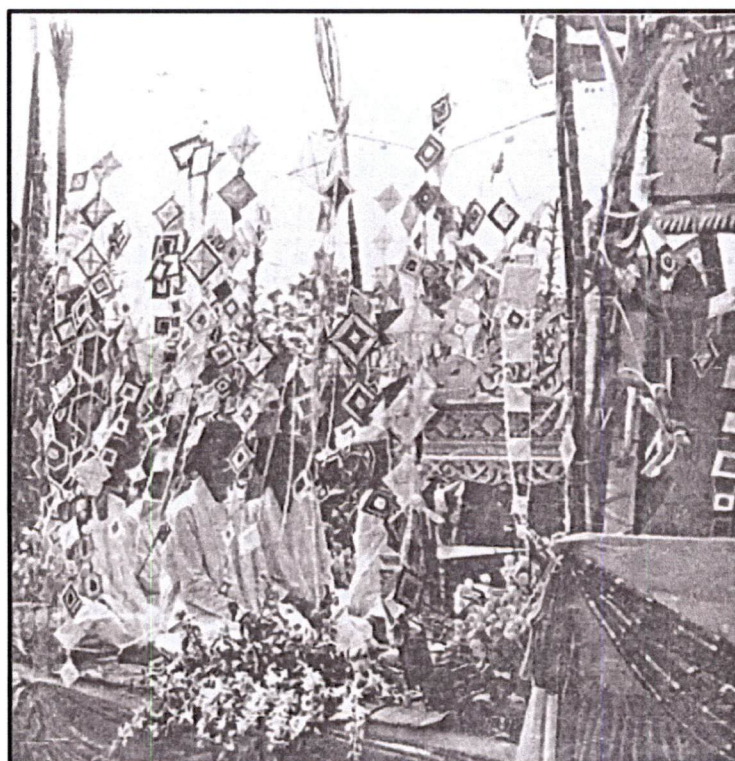

รูปที่ 2.21 จิตรกรรมฝาผนัง เรื่องพระเวชสังครชาดก แสดงภาพการแต่งกายของผู้คนในจังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 159)

รูปที่ 2.22 ชูแบบต่างๆ ในขบวนแห่ผ้าผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด
ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 161)

รูปที่ 2.23 ชูแบบต่างๆ ในขบวนแห่ผ้าผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด
ที่มา : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2541 : 16)

2.2.5 ผ้าไทยพัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม

2.2.5.1 สภาพผ้าพื้นบ้านพื้นเมืองอีสาน

วิบูลย์ ลี้สุวรรณและคณะ (2531 : 159) อธิบายความหมายของสภาพการทอผ้าทั้งผ้าฝ้าย และผ้าไหมในภาคอีสานแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันยังคงเป็นแหล่งผลิตผ้าทอที่มีเอกลักษณ์ของผ้าไทย ที่สำคัญทั้งในระบบอุตสาหกรรมและหัตถกรรมในครัวเรือน ระบบการผลิตผ้าทั้งสองระบบในภาคอีสานปัจจุบันยังมีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างสูง เพราะการผลิตผ้าไทยของอีสานยังมิได้ใช้ระบบเครื่องจักรอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบ แต่เป็นการใช้ฝีมือและแรงงานของมนุษย์ที่นำมาจัดให้เป็นระบบธุรกิจอุตสาหกรรมคล้ายกับการผลิตผ้าไทยในภาคเหนือ

2.2.5.1.1 ผ้าไหม ซึ่งถือว่าเป็นผ้าของอีสานที่เป็นที่รู้จักกันดีมาตั้งแต่โบราณ รัฐบาลเคยให้ความสนใจการเลี้ยงไหมในภาคอีสานมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๖ โดยขยายกิจการ ส่งเสริมการเลี้ยงพันธุ์ไหมดีที่ซื้อมาจากญี่ปุ่นแทนไหมพื้นเมือง แต่การส่งเสริมนั้นได้ยกเลิกไปใน พ.ศ. ๒๔๕๑ เพราะเกิดโรคระบาดตัวไหม ขึ้นทั่วไป แม้ว่ารัฐบาลในอดีตไม่ได้ให้ความสนใจ การทอผ้าในภาคอีสานมาหลายยุคหลายสมัย แต่ชาวบ้านในภาคอีสานก็ยังคงทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือนสืบทอดกันเรื่อยมา บางครอบครัวที่ทอผ้า ได้มากเหลือใช้ก็จะนำไป จำหน่ายเป็นรายได้พิเศษให้ครอบครัว นอกจากรายได้หลักที่ได้จากการทำนา

การทอผ้าของชาวอีสานนั้นเป็นความรู้ เป็นวิชาชีพที่สืบทอดกันต่อ ๆ มาชั่วคนแล้วคนเล่า โดยมิได้จัดบันทึกอย่างเป็นทางการแต่อย่างใด หากแต่เป็นการบอกเล่าฝึกสอนกันในระบบเครือญาติและในชุมชน ดังนั้นกรรมวิธี หลักเกณฑ์ และรูปแบบของการทอผ้าจึงเป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณีและคตินิยมในกลุ่มชนในแต่ละกลุ่มเป็นหลัก การพัฒนาเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมักจะได้รับอิทธิพลจากสังคมภายนอกซึ่งส่งผลให้เกิดการปรับย้ายทั้งด้านกรรมวิธีและรูปแบบที่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดผ้ารูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสียต่อผ้าอีสานไปพร้อม ๆ กัน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณและคณะ. 2531 : 160)

ในด้านผ้าทอพื้นบ้านของอีสานนั้น ในปัจจุบันอยู่ในสภาพที่ไม่ราบรื่นนัก เพราะข้อจำกัดและปัญหาต่างๆทางเศรษฐกิจและสังคมไม่เอื้ออำนวยให้การทอผ้าพื้นบ้านพื้นเมืองดำเนินไปได้ด้วยดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะการทอผ้าในระดับหัตถกรรมในครอบครัวจะมีข้อจำกัดและปัญหาอยู่หลายประการ ตั้งแต่ระบบการผลิตเส้นใยไหมและฝ้ายซึ่งเป็นวัตถุดิบหลัก ประชาชนที่เป็นผู้หญิงยังไม่มีความรู้ทางวิชาการตามหลักสากล ทำให้ได้ผลผลิตน้อยและคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร เช่น การเลี้ยงไหมยังคงเลี้ยงไหมพื้นเมืองกันอยู่ไม่น้อย และเลี้ยงกันไปตามธรรมชาติมิได้ให้ความสนใจให้ถูกต้องตามหลักวิชา แม้จะมีหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบเข้าไปช่วยให้คำแนะนำอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่เพียงพอทำให้ผู้เลี้ยงได้ผลผลิตต่ำ ซึ่งมีผลสืบเนื่องไปถึงการสาวเส้นใยไหมแบบพื้นแบบไทย คือได้เส้นใยน้อย เส้นใยไม่เสมอกันและมีรอยต่อของเส้นใยเป็นปม แม้จะเป็นเอกลักษณ์ของผ้าไหมไทยแต่การผลิตจะทำได้น้อย ไม่คุ้มค่าเวลาและแรงงานที่เสียไป

ปัญหาถัดมา คือการย้อมเส้นใยไม่ว่าจะเป็นฝ้ายหรือไหมแต่เดิมนั้นจะย้อมด้วยกรรมวิธีและสีธรรมชาติ ถึงแม้ว่าจะก่อให้เกิดผลดีในด้านสีสันทึ่ตรงตามสัมพันธ์กับรูปแบบของผ้าแต่การย้อมแบบพื้นบ้านนั้นมักทำได้ช้าและสีไม่คงทนเท่าที่ควร ขาดการค้นคว้าและพัฒนาอย่างจริงจัง ต่อเมื่อมีสิ่งเคราะห์หรือสัวิทยาศาสตร์เข้ามา ก็เกิดความนิยมนำมาใช้กันมาก แต่สัวิทยาศาสตร์ก็มีข้อเสียทำให้ได้ผ้าที่มีสีจัดไม่สัมพันธ์กับรูปแบบของผ้าพื้นบ้านทำให้เสียเอกลักษณ์ของผ้าพื้นบ้านพื้นเมืองไปปัญหาเหล่านี้ต้องการการแก้ไขโดยการศึกษาวิเคราะห์และปรับปรุงให้ถูกวิธีก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ โดยเฉพาะการใช้สีธรรมชาติตามแบบพื้นบ้านนั้นถ้าได้มีการปรับปรุงแก้ไขแล้วก็จะช่วยให้ผ้ามีคุณภาพมีเอกลักษณ์ของไทยเป็นที่ต้องการของตลาด และน่าจะเป็นแนวทางที่ดีกว่าการใช้สัวิทยาศาสตร์อย่างขาดความรู้ความเข้าใจ และปัจจุบันการใช้สีธรรมชาติในภาคอีสานกำลังจะสูญไปถ้าไม่ได้รับการส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ เพราะสัวิทยาศาสตร์ใช้ง่ายและรวดเร็วกว่าจึงนิยมใช้ทั่วไป (วิบูลย์ ลี้สุวรรณและคณะ. 2531 : 160)

ส่วนรูปแบบของการผลิตในเชิงอุตสาหกรรมและหัตถกรรมในครัวเรือน ผ้าพื้นเมืองของอีสานก็ไม่ต่างไปจากสภาพการผลิตผ้าในภาคเหนือที่กล่าวมาแล้วมากนัก แต่ในภาคอีสานอาจจะได้เปรียบอยู่บ้างเรื่องของวัตถุดิบ เพราะอีสานเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ โดยเฉพาะไหม อาจทำให้ราคาต้นทุนลดลงได้บ้างและจำนวนช่างฝีมือที่มีความสามารถในการทอผ้าในภาคอีสานมีกระจายอยู่เป็นจำนวนมากดังนั้นภาคอีสานเป็นแหล่งผลิตผ้าไหมไทยแหล่งสำคัญ มีโรงงานใหญ่ ๆ ที่มีกี่จำนวนมากอยู่หลายโรงงาน โดยเฉพาะในบริเวณอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมาและบริเวณอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ส่วนการทอการผลิตในระดับหัตถกรรมในครัวเรือนนั้น มีกระจายอยู่ในหลายจังหวัดและแต่ละแห่งแต่ละกลุ่มชนมักจะผลิตที่เป็นผ้าพื้นบ้านพื้นเมืองตามความถนัดและความชำนาญสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ ส่วนมากทำกันเป็นอาชีพรองหลังจากฤดูเก็บเกี่ยว วางจากงานในไร่แล้วแทบทั้งสิ้น การผลิตที่ทำกันไปตามความรู้ความสามารถพื้นฐานมิได้มีระบบ ระเบียบ และการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและความต้องการของตลาดนัก การทอผ้าระดับนี้มีทั้งที่ชาวบ้านเป็นผู้ลงทุนซื้อวัตถุดิบเองและรับจ้างทอเพื่อการรับค่าจ้างแทนปริมาณผ้าที่ทอได้ โดยมีนายทุนระดับหมู่บ้านหรือตำบลเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย ในด้านวัตถุดิบ และเป็นผู้จัดการในการจำหน่ายเอง โดยช่างทอมิได้เข้าไปเกี่ยวข้อง ลักษณะเช่นนี้จะไม่ทำให้เกิดการพัฒนาฝีมือและคุณภาพของผ้าทอเพราะช่างทอจะมีได้เป็นผู้กำหนดค่าตอบแทนขึ้นอยู่กับนายทุนเป็นสำคัญ การทำงานของช่างทอประเภทนี้มักถือว่าการทอผ้าเป็นงานที่ทำในเวลาว่างจากภาระงานในครอบครัวของตน จึงมิได้เรียกร้องหรือสนใจค่าตอบแทน

อย่างไรก็ตาม สภาพการทอผ้าพื้นบ้านพื้นเมืองในภาคอีสานนั้นคล้ายคลึงกับสภาพแวดล้อมการทอผ้าในภาคเหนือ ต่างกันเพียงประเภทของผ้าและความชำนาญของช่างเท่านั้น และในภาคอีสานนั้นมีปริมาณการทอผ้าในลักษณะหัตถกรรมในครัวเรือนอย่างอิสระเป็นของตนเอง มีอัตราเฉลี่ยเป็นครัวเรือนหนาแน่นกว่าในเขตภาคเหนือและภาคอื่นๆด้วย (วิบูลย์ ลี้สุวรรณและคณะ. 2531 : 161)

2.2.6 แหล่งทอผ้าไหมในจังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรมีอาชีพทอผ้ากระจายไปทั่วแทบทุกอำเภอเน้นการผลิตสิ่งทอที่สืบทอดเป็นมรดกด้านวัฒนธรรมที่สั่งสมมาจากบรรพบุรุษนานนับศตวรรษ ในเมืองร้อยเอ็ดพบว่ามีกลุ่มชนเชื้อสายต่าง ๆ สร้างสรรค์งานทอผ้า ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องพิถีพิถันตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม สาวไหม สิ่งสำคัญคือฝีมือในการผูกลายมัดหมี่ รวมทั้งความละเอียดละออในขั้นตอนของการทอที่จะได้ผ้าที่มีความปราณีตสวยงาม

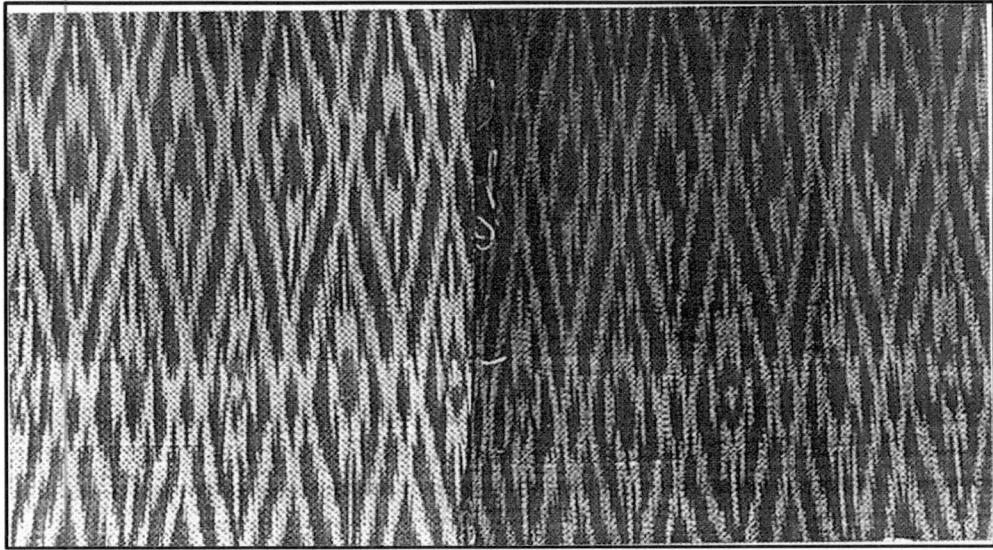
บ้านเชียงน้อย บ้านเชียงใหญ่ ตำบลบ้านเชียง กิ่งอำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นหมู่บ้านที่มีการประกอบอาชีพผลิตพิมพ์ชาย ที่มีชื่อเสียงมานานและมากที่สุดของภาคอีสาน

พิมพ์เป็นอุปกรณ์ของการทอผ้าทุกชนิด ก่อนที่จะมาเป็นผืนผ้าต้องผ่านขั้นตอนการดำเนินงานหลายวิธี พิมพ์ก็เป็นตัวจักรที่สำคัญอีกตัวหนึ่ง ทำหน้าที่รูปแบบผ้าให้สวยงาม ในจังหวัดร้อยเอ็ด มีการผลิตพิมพ์ที่มีคุณภาพออกจำหน่าย (โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2543 : 152)

2.2.7 ผ้าพื้นเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด

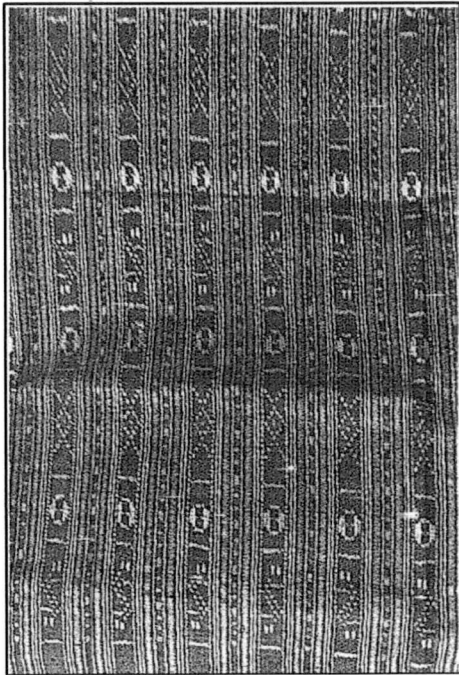
บ้านเปลือยใหญ่ ตำบลรอบเมือง บ้านปอภาร อำเภอเมือง หมู่บ้านหัตถกรรม บ้านหวายหลิม ตำบลมะบัก บ้านปอหู่ กิ่งอำเภอทุ่งเขาหลวง บ้านโป่ง อำเภอเมยวดี บ้านเชียงใหม่ บ้านคำแย อำเภอโพธิ์ชัย บ้านดอกกล้า ตำบลดอกกล้า บ้านหนองแคน ตำบลหนองแคน บ้านสระแก้ว บ้านผายใหญ่ อำเภอปทุมรัตน์ บ้านกู่กาสิงห์ ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย บ้านหนองผือ ตำบลหนองผือ อำเภอเมืองสรวง บ้านหนองมะดุม ตำบลจำปาขันธุ์ บ้านตาหยวก อำเภอสุวรรณภูมิ บ้านสระแก้วน้อย ตำบลสระแก้วน้อย บ้านคำไฮ ตำบลคำไฮ อำเภอพนมไพร บ้านศรีสว่าง ตำบลศรีสว่าง บ้านสว่าง อำเภอโพนทราย บ้านดงขวาง อำเภอศรีสมเด็จ บ้านท่าม่วง บ้านหัน อำเภอเสลภูมิ และบ้านหว่านไฟ บ้านจิก อำเภออาจสามารถ พบการทอผ้าไหมมัดหมี่ลวดลายดั้งเดิมได้แก่ ลายตีนแมว ลายหมี่ตาคั่น ลายต้นสน ลายหมี่คั่น ลายขอ ลายประตู่วัง ลายดอกแก้ว ลายบันได ลายบุญกฐิน และลายประยุกต์ ได้แก่ ลายอกนก ลายตะเกาหลงขอ ลายใบไม้ ลายตีนเสือ ลายน้ำสอง ลายนกยูง ลายบั๊กจับตัดแปลง ลายจับวงยัดไส้ ลายปะตูหงส์ ลายเกล็ดเต่า ฯลฯ ส่วนใหญ่จะทอเป็นผ้าชิ้นผ้าขาวม้า ผ้าสไบและผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป เป็นต้น

ที่บ้านบุงเลิศ อำเภอเมยวดี บ้านแห อำเภอเสลภูมิ บ้านแซงแหลม บ้านโนนสวรรค์ อำเภอจังหาร บ้านโนนศึกษา บ้านนาแพง บ้านนาอุดม อำเภอโพนทอง บ้านหนองโสง อำเภออาจสามารถ พบการทอผ้าฝ้าย, โทรมัดหมี่ลวดลายดั้งเดิม ได้แก่ ลายเครือช้อนและลวดลายประยุกต์เช่นลายสอง ลายหมากหวาย ลายลูกแก้ว ลายสก็อต ฯลฯ ส่วนใหญ่จะใช้ทอเป็นผ้าขาวม้า ผ้าห่มและผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป เช่น เสื้อผ้า เป็นต้น (โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2543 : 66)

รูปที่ 2.24 ผ้ามัดหมี่ลายเครือช้อน อำเภออาจสามารถ

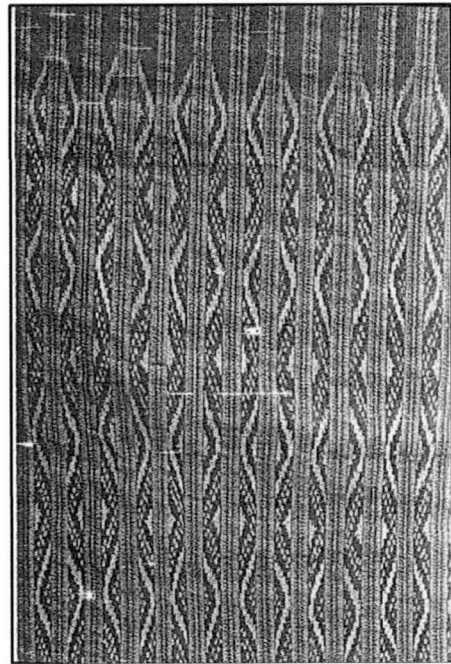
ที่มา : โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร
(2543:66)

รูปที่ 2.25 ผ้ามัดหมี่ลายโบราณ

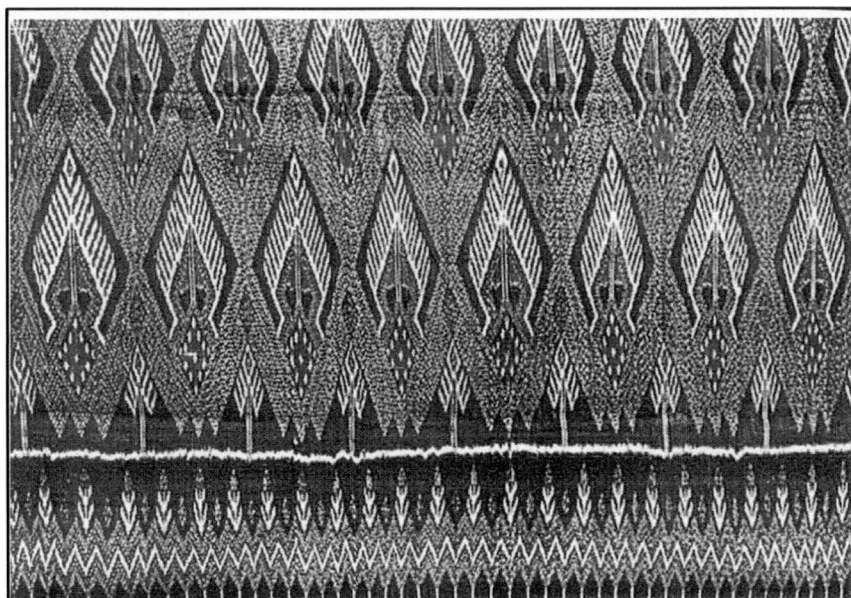
ตำบลจำปาขัน อำเภอสุวรรณภูมิ

ที่มา : โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร
(2543:67)

รูปที่ 2.26 ผ้ามัดหมี่ลายประยุกต์ ลายน้ำสอง

ตำบลเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย

รูปที่ 2.27 ผ้ามัดหมี่ลายประตุงหงส์ บ้านดอกกล้า อำเภอบุพมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มา : โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศไทยกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศิลปากร (2543:66)

2.2.8 จำแนกลายผ้าไหมจังหวัดร้อยเอ็ด

จังหวัดร้อยเอ็ดได้กำหนดเอกลักษณ์ผ้าไหม จากเดิมระดมความคิดเห็นของผู้ร่วมสัมมนา นอกจากจะได้แนวทางการพัฒนาการผลิตหมอน การเลี้ยงไหมและการพัฒนาการผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมแล้ว คณะผู้เข้าร่วมสัมมนายังได้กำหนด ชื่อผ้าสีผ้า และลวดลายของผ้าให้เป็นเอกลักษณ์ ของจังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้ชื่อผ้า ผ้า “สาเกต” ความหมายมาจากคำว่า “สาเกตนคร” ซึ่งเป็นชื่อเดิม ของจังหวัดร้อยเอ็ดสีผ้า คือ สีดอก “อินทนิลบก” เป็นสีของดอกต้นไม้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ดลายผ้า ประกอบด้วย “ค้ำเกา หมี่หมากจับ หมี่โคมเจ็ด หมี่นาคน้อยและหมี่คองเอี้ยหรือคองเอื้อ” ในการกำหนดผ้าสาเกต ให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ออกประกาศจังหวัดร้อยเอ็ด เรื่อง การกำหนดชื่อ และลายผ้าเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ทราบทั่วกัน และประกาศ ณ วันที่ 13 กันยายน 2544จังหวัดร้อยเอ็ดจะจัดงานไหมร้อยเอ็ด เพื่อเป็นการแสดงผ้าสาเกตคนทั่วไปได้รับทราบผ้าเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด ประมาณเดือนพฤศจิกายน 2544ผ้าไหมประจำจังหวัดร้อยเอ็ด คือ ผ้าสาเกตเป็นผ้าไหมมัดหมี่ มีลายตามยาว (ชาวบ้านเรียกหมี่ตา) ประกอบด้วยลายผ้า จำนวน 5ลาย คือ

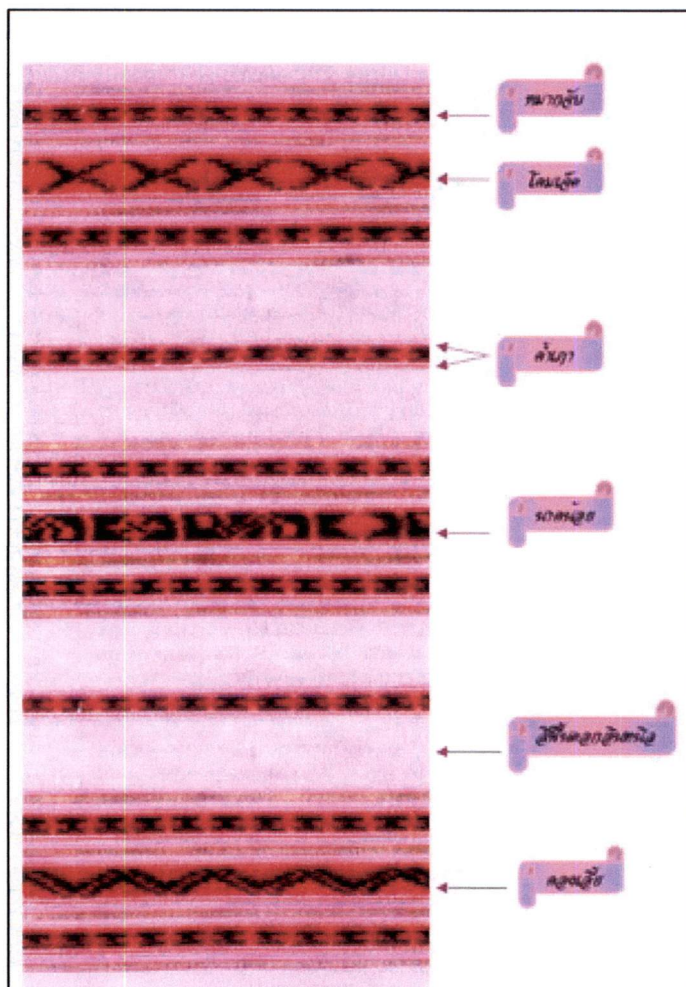
2.2.8.1 ลายค้ำเกา หมายถึง ค้ำหรือพุงไว้ เป็นเส้นตรงที่ปรากฏบนผืนผ้าบ่งบอกถึงความซื่อตรงมุ่งมั่นเข้มแข็งและยั่งยืนอันเป็นอุปนิสัยโดดเด่นของชาวอีสานและโดดเด่นเมื่อมาปรากฏเป็นลายผ้าสาเกต

2.2.8.2 ลายคองเอี้ย หมายถึง เอี้ย หรือ เอื้อ ก้อคือ เอื้ออำนาจแก่กัน เป็นลายที่มีลักษณะเป็นแม่น้ำ ลำคลอง เปรียบเสมือนสายเลือด ที่เอื้อต่อวิถีความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกร

2.2.8.3 ลายนาค หมายถึง น้ำ และความอุดมสมบูรณ์ เป็นลายพญานาคพ่นน้ำ เพื่อให้เกิดความชุ่มชื้น ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลยังความอุดมสมบูรณ์ให้กับท้องไร่ และผืนนา

2.2.8.4 ลายโคม หมายถึง แสงสว่าง เป็นลายบ่งบอกถึงความเพิ่มพูนของผลผลิตทางการเกษตร ความอุดมสมบูรณ์ความเป็นอยู่ที่ดี มีความสดใสในชีวิตเป็นโคมไฟส่องสว่างสู่ความรุ่งเรือง มีรู้จัก

2.2.8.5 ลายหมากจับ หมายถึง ติดตราตรึงใจ (เหมือนเวลาผ้าโดนหญ้าหมากจับ มาติดแล้วดึงออก มีสีเป็นสีดอกอหินิล (ม่วงหรือชมพู) เป็นชื่อพืชชนิดหนึ่งในตระกูลหญ้า ชอบติดตามซากางเกง เมื่อติดแล้วเอาออกยากสื่อความหมายเมื่อใครได้พบเห็นหรือได้สัมผัสผ้าสาเหตุของร้อยเอ็ดเกิดความประทับใจ อยากมาร้อยเอ็ดอีก (<http://www.isan.clubs.chula.ac.th/th/>)

รูปที่ 2.28 จำแนกลายผ้าไหมจังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มา : (<http://www.isan.clubs.chula.ac.th/th/>)

2.2.9 ผ้าอีสานกับขั้นตอนการผลิต

พนมบุตร จัทรโชติ (2541 : 287) อธิบายความหมายของชาวอีสานมีความรู้ความสามารถในการทอผ้ามาเป็นเวลานาน เกือบทุกครัวเรือนนิยมปลูกฝ้าย-เลี้ยงไหม เพื่อนำเส้นใยมาทอเป็นผ้า ทั้งนี้ผ้าที่ชาวอีสานทอได้สามารถแบ่งออกได้หลายประเภท โดยอาจแบ่งตามลักษณะการใช้งาน เช่น ผ้าซิ่น ผ้าโสร่ง ผ้าตุ้ม (ผ้าห่ม) หรือแบ่งออกตามเทคนิคที่ใช้ทอ เช่น ผ้ามัดหมี่ ผ้าขิด ผ้าเหยียบ โดยประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวไปแล้วนั้นล้วนมีขั้นตอนสำคัญในการผลิตคล้ายคลึงกันเนื่องจากผ้าแต่ละประเภทมีวัสดุในการผลิตที่เหมือนกันคือ ฝ้ายและไหม ซึ่งอาจแบ่งเป็นขั้นตอนในการผลิตผ้าทออีสานออกตามลำดับขบวนการผลิตที่สำคัญ ได้ดังนี้คือ

2.2.9.1 การผลิตเส้นใย

เส้นใยที่นำมาทอผ้า ประกอบด้วยเส้นใยสำคัญ 2 ชนิด คือเส้นใยฝ้ายอันเป็นเส้นใยที่ได้จากพืช และเส้นใยไหมซึ่งเป็นเส้นใยที่ได้จากสัตว์ ทั้ง 2 ชนิด มีอุปกรณ์และขั้นตอนการผลิตเส้นใยบางประการคล้ายคลึงกันและมีหลายประการที่แตกต่างกันมากพอสมควร ซึ่งอาจแบ่งการอธิบายออกเป็นลำดับสำคัญได้ดังนี้คือ

2.2.9.1.1 อุปกรณ์ในการผลิตเส้นใย ส่วนมากจะทำมาจากไม้และไม้ไผ่ซึ่งเป็นวัสดุที่หาง่าย ประกอบด้วย

(1) อีว เป็นอุปกรณ์ในการผลิตเส้นใยฝ้ายที่แยกเมล็ดออกจากปุยฝ้าย มีลูกทึบทำด้วยไม้ 2 ท่อนเป็นเกลียวบิดคล้ายสว่านยึดติดอยู่กับหลัก 2 ข้าง ท่อนล่างยื่นออกไป มีมือหมุนเรียกว่าแขนอีว ใสฝ้ายเข้าไปในลูกทึบแล้วหมุน ลูกทึบจะแยกเมล็ดออกจากปุยฝ้าย

(2) กะเพียดและคันไต้ง (ไม้ตีตฝ้าย) เป็นอุปกรณ์ในการผลิตเส้นใยฝ้าย โดยนำฝ้ายที่อีวแล้วมีลักษณะเกาะกันเป็นกระจุกขึ้นมาตีตให้ขึ้นปุย กะเพียดมีลักษณะคล้ายตะกร้า ก้นลึกแล้วสอบ การตีตฝ้ายจะทำในกะเพียดโดยใช้คันไต้งหรือไม้ตีตฝ้าย ที่ทำด้วยไม้ไผ่เหลาปลายทั้งสองข้าง มีเชือกยึดปลายทั้ง 2 ข้าง ลักษณะเหมือนคันธนูเป็นตัวตีตให้ฝ้ายขึ้นปุย

(3) ไม้ล้อฝ้าย เป็นอุปกรณ์ในการผลิตเส้นใยฝ้ายประกอบด้วยไม้ 2 ชิ้น ชิ้นแรกเป็นกระดานแผ่นเล็ก ๆ ยาวประมาณ 30 เซนติเมตร ชิ้นที่สองเป็นไม้ไผ่กลมเหลาให้มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตรยาวประมาณ 30 เซนติเมตร ใช้สำหรับม้วนพันปุยฝ้ายที่ตีตแล้วให้เป็นหลอด โดยการแบ่งปุยออกแล้วแผ่เป็นแผ่นบาง ๆ ขนาดฝ่ามือบนแผ่นกระดาษ วางไม้ไผ่กลมลงกลางแผ่นฝ้ายแล้วคลึงม้วนพันไม้ให้แน่นจากนั้นถอดไม้ออกจากปุยฝ้ายซึ่งม้วนเป็นหลอด ใช้ผ้าทอให้แน่นเพื่อไม่ให้หลอดฝ้ายฟูขึ้นอีกจะทำให้เข็นยาก

(4) หลาหรือโน เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ทั้งกับเส้นใยฝ้ายและไหม ในการใช้กับฝ้ายจะใช้เพื่อเข็นหรือรอกฝ้ายจากปุยให้เป็นเส้น และใช้ปั่นหลอดเพื่อทำเป็นทางต่ำ (เส้นพุ่ง) กรณีที่ใช้กับไหมจะใช้เพื่อเข็นหรือปั่นไหม 2 เส้นรวมกันเรียกว่า เข็นรังกันหรือเข็นควบกัน ใช้แกว่งไหมเพื่อเก็บส่วนที่เป็นปุ่มหรือซี่ไหมออกจากเส้นไหม ทำให้เส้นไหมบิดตัวแน่นขึ้นใช้ทำเป็นทางเครือ (เส้นยืน) และใช้ปั่นหลอดเพื่อทำเป็นทางต่ำ (เส้นพุ่ง) เช่นเดียวกับฝ้าย ลักษณะของหลามีวงล้ออยู่ทางด้านขวามือ ยึดติด

อยู่กับหลัก 2 หลัก มีที่สำหรับจับเพื่อให้วงล้อยมนเรียกว่าแขนหลา จากหลักนี้จะมีไม้ทำเป็นคาน ออกไปทางซ้ายมือยาวประมาณ 80-100 เซนติเมตร มีไม้แผ่นเล็ก ๆ ติดอยู่ที่ปลายไม้เรียกว่าหัวหลา จะยึดติดอยู่กับเหล็กปลายแหลมยาวประมาณ 15 เซนติเมตรเรียกว่า เหล็กไน ระหว่างเหล็กไนกับวง ล้อจะมีเชือกคล้องเรียกว่าสายหลา เมื่อหมุนวงล้อเหล็กไนก็จะหมุนด้วย บุษฝ้ายที่เข็นหรือกรอเป็น เส้นแล้วจะอยู่ในเหล็กไนนี้

(5) เปีย เป็นอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับเส้นใยฝ้าย ทำด้วยไม้ลักษณะแบน กว้างประมาณ 2 เซนติเมตรยาวประมาณ 30 – 50 เซนติเมตร ที่ปลายมีไม้ปิดหัวท้ายยาวประมาณด้านละ 30 เซนติเมตร ใช้สำหรับเปียฝ้ายที่เข็นเป็นเส้นแล้วออกจากเหล็กไนทำให้เป็นเช็ดหรือใจ เพื่อใช้ทอเป็น ผืนผ้าต่อไป

(6) กงและหลักตึงกง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ทั้งกับเส้นใยฝ้ายและไหม โดยใช้เส้นใจฝ้ายและไหมเพื่อ กรอกับอีกเป็นการเตรียมด้ายที่จะคัน

(7) อักและไม้คอนอัก เป็นอุปกรณ์ที่ใช้กับฝ้ายและไหม โดยใช้สำหรับกวักเส้นใยฝ้ายหรือ ไหมออกจากกง เพื่อคันทำเป็นเส้นยืน

(8) หลักเผื่อ บางครั้งออกเสียงเป็น เผีย เป็นอุปกรณ์ที่ใช้กับฝ้ายและไหม เป็นกรอบไม้ สี่เหลี่ยม

ไม้ที่อยู่ทางซ้ายและขวาจะมีไม้เล็ก ๆ ปักเป็นหลักอยู่ตลอดหลักแต่ละอันห่างกันประมาณ 20 เซนติเมตร ปกติจะมีด้าน 10 หลัก ใช้สำหรับคันเส้นใยที่กวักแล้วเพื่อทำเป็นเส้นยืน

2.2.9.1.2 ขั้นตอนการผลิตเส้นใย

เส้นใยไหมมีขบวนการและขั้นตอนที่ยุ่งยาก คือต้องเริ่มจากการปลูกต้นหม่อนเพื่อนำใบมาใช้ เป็นอาหารของตัวไหม เนื่องจากตัวไหมจะไม่กินอาหารชนิดอื่นนอกจากใบหม่อน ผู้เลี้ยงไหมจึงต้อง ปลูกต้นหม่อนให้เพียงพอที่จะเลี้ยงในแต่ละครั้ง มิฉะนั้นจะลำบากในการหาใบหม่อนเพิ่ม เนื่องจากตัว ไหมในระยะที่โตเต็มที่ ก่อนการชักใย จะกินอาหารทั้งกลางวันและกลางคืน โดยทั่วไปต้นหม่อนที่ นิยมปลูกกันมากในภาคอีสานมีอยู่ 3 พันธุ์คือ ต้นหม่อนน้อย หม่อนสร้อยและหม่อนไผ่ การปลูก ต้นหม่อนนิยมปลูกต้นฤดูฝนบริเวณไม่ไกลจากตัวบ้านนัก เช่น สวนครัวท้ายบ้าน ใช้เวลาปลูก ประมาณ 4 – 5 เดือน ก็ใช้เลี้ยงไหมได้ โดยการหักปลายกิ่งที่มีใบอ่อนมาจากยอดสุด 3 – 4 ชั้นใบ สับเป็นฝอยให้ตัวไหมกิน ไหมเป็นแมลงจำพวกผีเสื้อ มีวงจรชีวิต 4 ขั้นตอนคือ

(1) ระยะที่เป็นไข่ ใช้เวลาประมาณ 9-12วัน

(2) ระยะที่เป็นตัวหนอน จะนับเป็นช่วงได้คือ 4 – 5 ช่วง ใช้เวลากินรวมประมาณ 20-25 วัน เมื่อได้เวลาตัวหนอนก็จะเปลี่ยนจากตัวสีขาวเป็นสีเหลืองใส เรียกว่า “ตัวสุก” ซึ่งจะไม่กินอาหารอีก ต่อไป ผู้เลี้ยงไหมจะเก็บตัวสุกใส่ “จ่อ” ซึ่งทำมาจากกระดิ่งขนาดใหญ่ มีขดใส่เป็นวงกลมซ้อนกันเป็น ชั้นเพื่อให้ตัวสุกชักใยโดยจะใช้ผ้าคลุมจ่อไว้เพื่อกันตัวไหมออกนอกจ่อ

(3) ระยะดักแด้ ไหมสุกหลังจากเก็บเข้าจ่อจะเริ่มชักใย1-2 วัน แล้วทำรังเสร็จ ต้องคัดไหม ออกจากจ่อเมื่อไหมทำรังเสร็จแล้ว โดยนำออกมาผึ่งแดดเพื่อเตรียมนำไปสาวเส้นใยต่อไป

(4) ระยะที่เป็นผีเสื้อ หลังจากแม่ผีเสื้อใช้น้ำลายที่มีฤทธิ์เป็นต่างละลายใยไหมและเจาะรัง ออกมาผสมพันธุ์และวางไข่ใช้เวลาประมาณ 12 ชั่วโมงหลังจากนั้นก็ตาย

ชาวอีสาน รู้จักวงจรของไหมที่กล่าวไปและขั้นตอนในการเลี้ยงไหม เพื่อผลิตเส้นใยเป็นอย่างดีไหมที่เลี้ยงกันมาเป็นไหมพื้นเมืองซึ่งเชื่อกันว่าเป็นการเก็บรังไหมจากธรรมชาติภายในป่า มาเพาะเลี้ยงไหมพื้นเมืองมีคุณสมบัติตรงที่มีความต้านทานโรคสูง ปัจจุบันมีการพัฒนาพันธุ์ไหมไทย ผสมกับไหมต่างประเทศ ซึ่งทำให้เปอร์เซ็นต์เส้นใยสูงขึ้น

การผลิตเส้นใยไหมเป็นกระบวนการที่ค่อนข้างซับซ้อนเริ่มจากการนำรังไหมที่ผึ่งแดดแล้วใส่ ในหม้อต้มน้ำร้อน ใช้อุปกรณ์คือไม้ทาบซึ่งเป็นไม้ยาวประมาณ 70 – 80 เซนติเมตร มีปลายด้านหนึ่ง เป็นง่ามเขี้ยวรังไหมให้จมน้ำบางส่วนแล้วดึงเส้นไหมออกจากรังให้เส้นไหมผ่านง่ามไม้ทาบขึ้นไปร้อยกับ รอกแขวนหรือ “พวงสาว” ที่ยึดติดอยู่กับปากหม้อแล้วดึงเส้นไหมผ่านรอกลงกระบุงหรือตะกร้า ทั้งนี้ ต้องคอยเติมรังไหมลงในหม้อเป็นระยะๆ เส้นไหมที่สาวออกมาแล้วจะมีคุณภาพแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับวิธี

(5) ไหมล่งหรือไหมเลย เป็นการสาวครั้งเดียวจบจนใยไหมหมดจากรังไหม เส้นใยที่ได้มี คุณภาพปานกลาง

(6) ไหมลืบ คือเส้นไหมเปลือกนอก การสาวไหมจะสาวเอาเฉพาะเปลือกนอกแล้วจากรังไหม ออกพักไว้ ทำเช่นนี้จนหมดรังไหมที่จะสาวในแต่ละวัน ไหมที่ได้จะแข็ง มีความมันวาวน้อย คุณภาพ น้อยกว่าไหมล่ง

(7) ไหมน้อย (ไหมลวดหรือไหมละเอียดย) ถือเป็นไหมชั้นดี มีเส้นเล็กสวยสม่ำเสมอมีความมัน วาว

(8) ไหมซีกกระเปย เป็นไหมชั้นในสุดรวมทั้งเปลือกที่หุ้มตัวดักแต่ไว้ เส้นไหมที่ได้เต็มไปด้วย เปลือกดักแต่ลักษณะเป็นปุ่มปมจำนวนมากเรียกซีกไหม

เส้นไหมที่สาวออกมาได้จะนำไปทำเป็นไหมโดยใช้อุปกรณ์กงและอัก ทั้งนี้ไหมดังกล่าวจะมี ลักษณะเส้นใยแข็งกระด้าง ต้องนำไปพอกด้วยน้ำด่างให้เส้นนิ่มเรียกว่า “ต้องไหม” น้ำด่างดังกล่าว ได้จากวัสดุธรรมชาติ เช่น ต้นกล้วย เปลือกนุ่น ก้านตาล ผักโขมหนาม ต้นตังไก่อ้น้อย โดยนำพืช เหล่านี้มาสับเป็นท่อนๆตากให้แห้ง เมาจนได้ซี้เค้า กรองเอาน้ำใสๆ เรียกว่า “เตอะ” ใช้เป็นน้ำด่าง สำหรับพอกทั้งนี้การพอกไหมจะทำโดยผู้กร้อยเข็ดไหมด้วยใบสัปรดที่เลาะเอาหนามออกแล้ว ซุบไหม กับน้ำด่างที่เตรียมไว้จนทั่ว นำไปต้ม แล้วหมั่นสังเกตถ้าเส้นไหมขาวขึ้นหรือจับดูไม่ลื่นมือ จึงนำ ออกมาล้างด้วยน้ำสะอาดแล้วตากให้แห้ง เส้นไหมที่พอกแล้วจะอ่อนตัวลง เส้นนิ่ม เก็บปุ่มออกจาก เส้นไหมได้ง่าย เส้นไหมที่พอกแล้วถือเป็นเส้นใยที่มีคุณภาพสามารถนำไปสู่ขบวนการย้อมสีและทอ เป็นผืนผ้าได้ต่อไป

2.2/9.2 การย้อมสี

เส้นใยที่ย้อมได้จากฝ้ายเป็นไหมสีเดียวคือ ที่ได้จากฝ้ายจะเป็นสีขาวและได้จากไหมจะเป็น สีเหลืองนวล ดังนั้นหากอยากได้ผ้าสีอื่น ๆ จะต้องนำเส้นใยไปย้อมสี ในอดีตวิทยาศาสตร์หรือสีเคมียัง

ไม่แพร่หลาย ชาวอีสานย้อมสีเส้นใยทั้งฝ้ายและไหมด้วยสีที่ได้จากธรรมชาติ โดยมากเป็นสีที่สกัดมาจากส่วนต่างๆ ของพืชที่หาได้ในท้องถิ่น ทั้งที่สกัดมาจากส่วนเปลือกของลำต้น แก่น ราก ลูกหรือผล ดอกและใบ รวมทั้งสีที่สกัดจากสัตว์ได้แก่ ครั่ง สีย้อมธรรมชาติเหล่านี้ประกอบด้วยสีหลัก ๆ เพียงไม่กี่สีได้แก่ สีแดงจากครั่ง สีเหลืองจากต้นแข สีน้ำเงินจากต้นคราม สีดำจากต้นมะเกลือ ซึ่งอาจกล่าวถึงวิธีย้อมพอสังเขปได้ดังนี้

(1) ครั่ง เป็นสัตว์ที่ชอบทำรังเกาะอยู่บนต้นจามจุรี (ฉำฉาหรือต้นกำมพู) ก่อนเก็บครั่งต้องสังเกตดอกไม้ชนิดหนึ่งในทุ่งนาคือ “ดอกเหล่าหางหรือมุงเมียง” หากดอกดังกล่าวเป็นสีขาวและบานก็เก็บได้ การย้อมครั่งซึ่งเป็นสีที่สกัดจากสัตว์ค่อนข้างยุ่งยากกว่าการย้อมสีที่ได้จากพืชคือ ต้องเอารังครั่งมาตากแดดให้ตัวครั่งในรังตายแล้วนำมาตำให้ละเอียด แช่วรอนเอาแต่น้ำมาต้มกับสารส้มแล้วจึงนำไปย้อม ครั่งจะย้อมและติดเส้นไหมได้ดีกว่าฝ้าย

(2) เข เป็นไม้เลื้อยขึ้นตามป่าโคก ใช้รากมาผ่าเป็นเส้นตากแดดให้แห้งแล้วเคี้ยว ต้มกรองเอาแต่น้ำสี ตั้งไฟให้เดือดแล้วเอาเส้นใยไปย้อม คุณสมบัติอย่างหนึ่งของเข คือการดูดสีอื่นๆ ให้ติดกับเส้นใยไหมได้ดีดังนั้นไหมที่ฟอกแล้ว ก่อนนำไปย้อมให้เป็นอย่างต่างๆ มักจะย้อมด้วยเขก่อนทุกครั้ง

(3) คราม เป็นไม้ล้มลุกนิยมปลูกตามบ้านในฤดูฝนใช้เมล็ดหว่าน ประมาณเดือนธันวาคม-มกราคมจึงถอดเอาขึ้นมาทั้งต้นโดยเอามาแช่น้ำประมาณ 5-6 วันจนเน่า แล้วเอาปูนกินหมากลงไปกวนให้เข้ากันทิ้งไว้ประมาณ 30 นาที เทน้ำใส่ได้ตะกอน คือเนื้อคราม ใช้ย้อมได้ดีทั้งฝ้ายและไหม ผ้าที่ย้อมครามบางครั้งชาวบ้านนิยมเรียกว่าผ้าดำ

(4) มะเกลือ เป็นไม้ยืนต้น ให้ผลในช่วงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม การย้อมทำได้โดยใช้ลูกดิบหรือสดดองน้ำ โดยทำให้แตกก่อน ว่าจะทำให้สีดำ ลูกสดใช้เวลาดอง 10-20 วัน ผ้าที่จะย้อมมะเกลือนิยมตัดเป็นเสื่อผ้าก่อนแล้วจึงย้อม

(5) นอกจากพืชและสัตว์ที่กล่าวไป ชาวอีสานหลายท้องถิ่นยังรู้จักการนำเอาพืชอีกหลายชนิดมาสกัดเอาสีเพื่อใช้ย้อมผ้า ทั้งนี้ขบวนการสกัดสีโดยมากก็คล้ายคลึงกันคือ ใช้ความร้อนจากการต้ม แต่บางแห่งอาจมีเคล็ดลับเพิ่มเติมที่ทำให้ผ้าติดสีหรือมีสีใกล้เคียงกับที่ต้องการมากยิ่งขึ้น เช่น นำไปแช่ในน้ำปลักควายหรือแช่น้ำสนิมเหล็ก พืชชนิดอื่น ๆ ที่ใช้สกัดสีย้อมผ้าเช่น ลูกหว้าสีม่วงอ่อน เปลือกเพกากับแก่นขนุนให้สีกาบิแกมเขียว ลูกสติ (หมากชาติ) ใบหูกวาง หรือใบเตยสีเขียว เป็นต้น

2.2.9.3 การทอผ้า

หลังจากการเตรียมเส้นใยทั้งฝ้ายและไหมได้พอดีกับความต้องการแล้ว เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวหรือพืชไร่เสร็จผู้หญิงก็จะเริ่มทอผ้าโดยมักจะใช้ยามว่างในช่วงบ่ายและตอนกลางคืน เครื่องทอผ้าที่นิยมใช้ส่วนมากเป็นกี่พื้นบ้านมีกี่กระดูกเป็นจำนวนน้อย สมัยก่อนผู้ที่ทำก็ได้แก่ผู้ชายที่เป็นพ่อบ้าน ไม้ที่นำมาทำก็รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ล้วนทั้งหาได้จากป่าละแวกหมู่บ้าน ก็พื้นบ้านทั่วไปมีโครงสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมประกอบด้วยเสาหลักที่ใช้ไม้ยึดติดกันและมีแป้นหรือกระดานที่ทำด้วยไม้กระดานเนื้อแข็ง สำหรับนั่งทอผ้า ก็หลังหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยวัสดุ-อุปกรณ์อันเป็นเครื่องกลไกในการทำงานดังนี้

2.2.9.3.1 ฟิม เป็นเครื่องมือสำคัญในการทอผ้ามีกรอบเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตัวกรอบฟิมทำจากไม้เนื้อแข็งภายในกรอบมีฟันซี่เล็ก ๆ เหลาด้วยไม้ไผ่เรียงกัน ลักษณะคล้ายซี่หรือฟันของหวียาวเท่ากับ ความกว้างของหน้าผ้าทำด้วยโลหะ มีลักษณะเป็นซี่เล็ก ๆ มีกรอบทำด้วยไม้หรือโลหะ แต่ละซี่ของฟิม จะเป็นช่องสำหรับสอดด้ายยืน เข้าไป เป็นการจัดเรียงด้ายยืนให้ห่างกันตามความละเอียดของเนื้อผ้า เป็นส่วนที่ใช้กระทบให้เส้นด้ายที่ทอเรียงติดกันแน่นเป็นผืนผ้า ฟิมสมัยโบราณทำด้วยไม้ เกะสลักเป็น รูปนกหรือเป็นลวดลายต่าง ๆ

2.2.9.3.2 เขาหูก หรือ ตะกอ / ตรีกอ คือส่วนที่ใช้สอดด้ายเป็นด้ายยืน และแบ่งด้ายยืนออกเป็นหมู่ๆ ตามต้องการ เพื่อที่จะพุ่งกระสวยเข้าหากันได้สะดวก เขาหูกมีอยู่ 2 อัน แต่ละอันเวลาสอด ด้ายต้องสอดสลับกันไปเส้นหนึ่งเว้นเส้นหนึ่ง ที่เขาหูกจะมีเชือกผูกแขวนไว้กับด้านบน โดยผูกเชือก เส้นเดียวสามารถจะเลื่อนไปมาได้ส่วนล่างผูกเชือกติดกับคานเหยียบหรือตีนเหยียบไว้ เพื่อเวลา ต้องการดึงด้ายให้เป็นช่องก็ใช้เท้าเหยียบคานเหยียบนี้ คานเหยียบจะเป็นตัวดึงเขาหูกให้เลื่อนขึ้นลง ถ้าหากต้องการทอเป็นลายๆ ก็ต้องใช้คานเหยียบหลายอัน เช่น ลายสองใช้คานเหยียบ 4 อัน เรียก ทอ 4 ตะกอ ลายสามใช้คานเหยียบ 6 อัน เรียก ทอ 6 ตะกอ จำนวนตะกอที่ช่างทอผ้าเกาะยอใช้ มี ตั้งแต่ 2-12 ตะกอ ผ้าผืนใดที่ทอหลายตะกอถือว่ามีคุณภาพดีมีลวดลายที่ละเอียด สวยงาม และมี ราคาแพง

2.2.9.3.3 กระสวย คือไม้ที่เป็นรูปเรียวตรงปลายทั้งสองข้าง ตรงกลางใหญ่ และมีร่องสำหรับ ใส่หลอดด้ายพุ่ง ใช้สำหรับพุ่งสอดไปในช่องด้ายยืนระหว่างการทอผ้า หลังจากที่ช่างทอเหยียบคาน เหยียบให้เขาหูกแยกเส้นด้ายยืนแล้ว

2.2.9.3.4 ไม้แกนม้วนผ้า หรือ ไม้กำพัน ชาวบ้านเกาะยอเรียกว่า “ พันรับผ้า ” เป็นไม้ที่ใช้ สำหรับม้วนผ้าที่ทอแล้ว ไม้แกนม้วนผ้ามีขนาดความยาวเท่ากับกึ่งหรือเท่ากับ ความกว้างของหน้าผ้า

2.2.9.3.5 คานเหยียบ หรือ ตีนเหยียบ เป็นไม้ใช้สำหรับเหยียบเครื่องบังคับตะกอ เพื่อให้เชือก ที่โยงต่อมาจากเขาหูกหรือตะกอดึงด้ายยืนให้แยกออกเป็นหมู่ ขณะที่ช่างทอพุ่งกระสวยด้ายพุ่ง เข้าไปขัดด้ายยืนให้เกิดเป็นลวดลายต่าง ๆ

2.2.9.3.6 สายกระตุก หรือ เชือกดึงเวลาพุ่งกระสวย จึงเกิดศัพท์ว่า “ กี่กระตุก ” โดยช่างทอ ผ้าจะใช้มือข้างหนึ่งกระตุกสายเชือกนี้ กระสวยก็จะแล่นไปแล่นมาเอง และใช้มืออีกข้างดึงฟิมให้ กระแทก เนื้อผ้าที่ทอแล้วให้แน่น

2.2.9.3.7 ระทัดถักด้าย เป็นไม้ระทัดสำหรับม้วนด้ายยืน

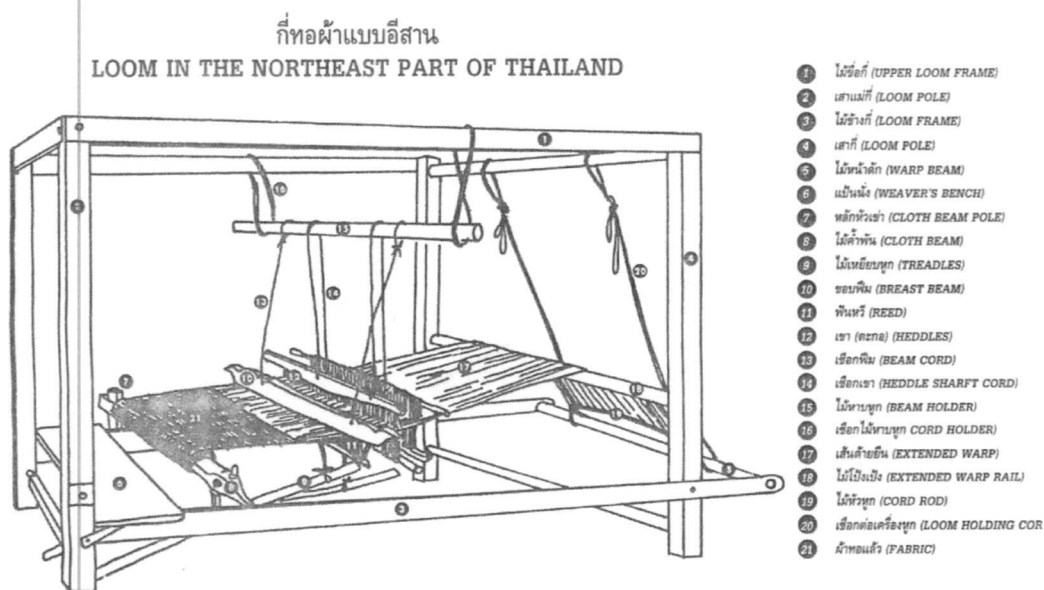
2.2.9.3.8 หลอดด้ายพุ่ง เป็นหลอดไม้ไผ่ที่บรรจุด้ายสีต่าง ๆ สอดอยู่ในรางกระสวยเพื่อใช้พุ่ง ไปขัดด้ายยืนในขณะที่ช่างทอกำลังทอผ้าและกระตุกสายกระตุกไปหลอดเส้นด้ายพุ่งก็จะพุ่งไปขัดกับ เส้นด้ายยืนเกิดเป็นลายผ้าตามต้องการ

2.2.9.3.9 หลอดด้ายยืน เป็นหลอดด้ายหลักที่ซึ่งอยู่ในกี่โดยสอดผ่านฟิมเรียบร้อยแล้ว มี ลักษณะอยู่ในแนวตั้ง

2.2.9.3.10 ผัง เป็นไม้สำหรับค่าความกว้างของผ้าให้หน้าผ้าตั้งพอดีกับฟืม เพื่อว่าจะได้สะดวกเวลาทอ และเส้นด้ายตรงลายไม่คดไปคดมา ด้านหัวและด้านท้ายของผังจะผูกเข็มไว้เพื่อใช้สอดริมผ้าทั้งสองข้าง

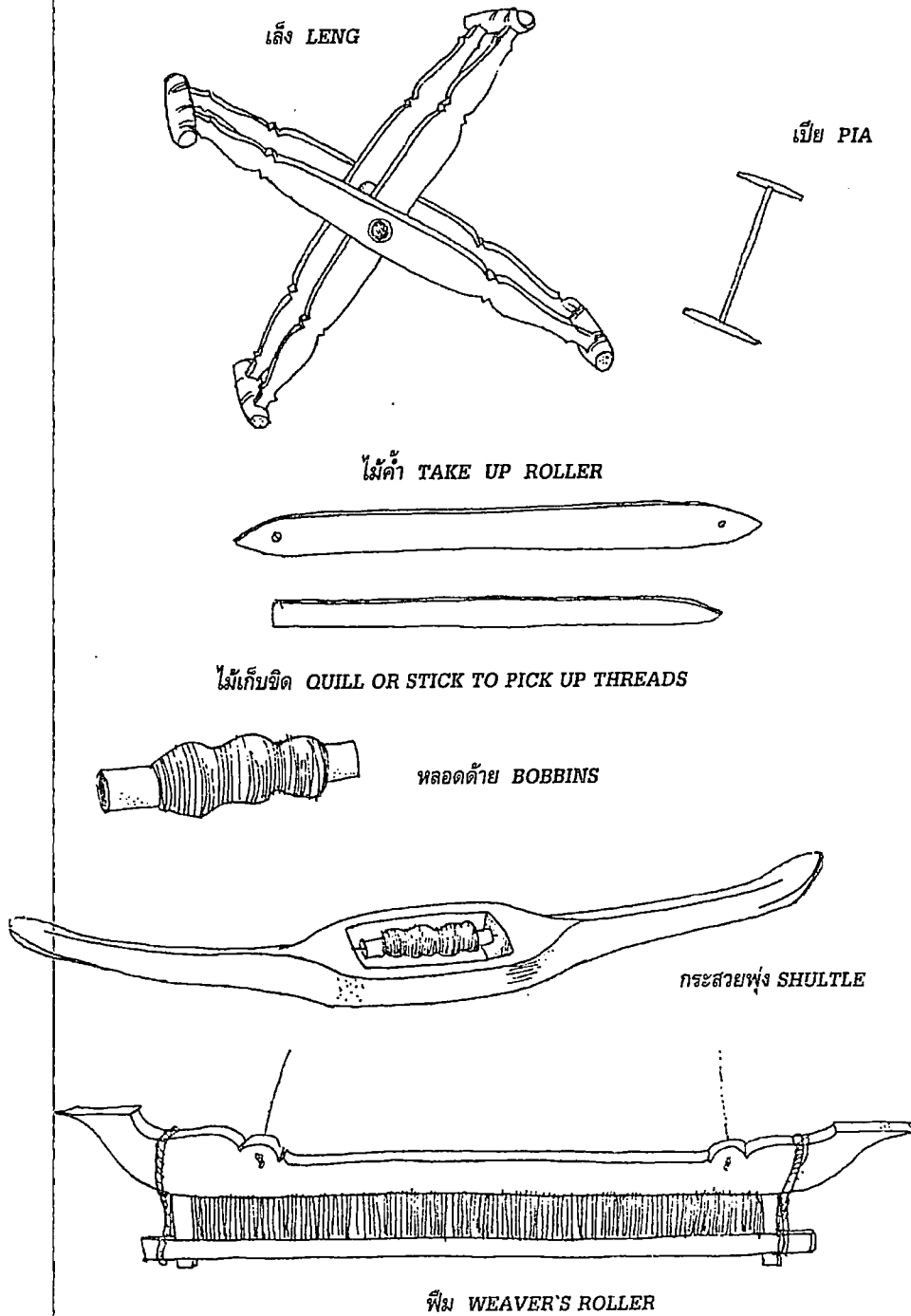
2.2.9.3.11 ไนปั่นด้าย เป็นอุปกรณ์ที่แยกออกมาจากก๊ทอผ้า ใช้สำหรับปั่นด้ายเข้ากระสวย และปั่นด้ายยีนเข้าระหัดถักด้าย

ด้วยอุปกรณ์ในการทอผ้าที่กล่าวไป สามารถใช้ทอผ้าได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับวิธีการทำลายและลักษณะของลวดลายที่ทำ ผ้าบางประเภท เช่น ผ้าขิดจำเป็นต้องมีอุปกรณ์การทอนอกจากที่กล่าวไปแล้วโดยทั่วไปผ้าทอพื้นเมืองอีสานสามารถแบ่งได้ คือ ผ้าทอลายธรรมดา โดยใช้ไม้ 2 อัน หรือเรียกว่า 2 ตะกอก เป็นการขัดกันธรรมดาระหว่างเส้นด้านพุ่งกับด้ายยีน ใช้ทำเป็นผ้าพื้น ผ้าลายทาง เช่น ผ้าโลรง ผ้าขาวม้า ทั้งนี้หากทอด้วยฟืมที่มีเขามากขึ้นเช่น 4 หรือ 6 เขาก็จะได้ผ้าที่มีลวดลายในเนื้อผ้า เช่น ลายลูกแก้ว ซึ่งนิยมทำเป็นผ้าห่ม ผ้ามัดหมี่ เป็นผ้าที่ทำให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า ด้วยการใช้เชือกมัดเส้นไหมและหรือฝ้ายที่ใช้เป็นด้ายเส้นพุ่งเป็นประจักษ์หน้าในหลักคั่นหมี่ให้เกิดลวดลายตามต้องการแล้วนำไปย้อมสี นอกจากนี้ผ้ามัดหมี่สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ หมี่ลวดและหมี่คั่น

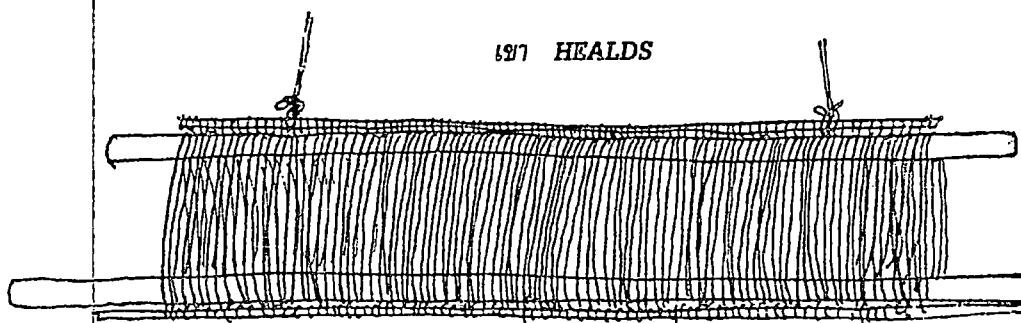
รูปที่ 2.29 ก๊ทอผ้าแบบอีสาน

ที่มา : พนมบุตร จัทรโชติ (2541 : 309)

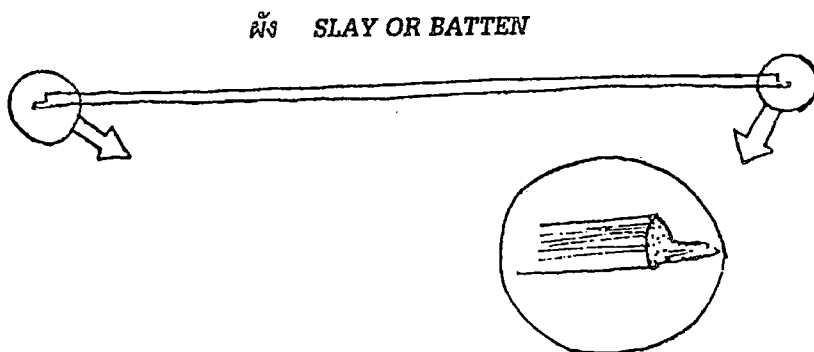

รูปที่ 2.30 อุปกรณ์ในการทอผ้า

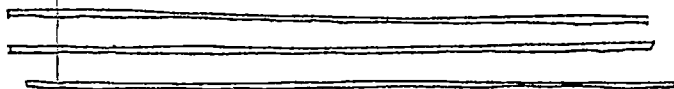
ที่มา : พนมบุตร จัทรโชติ (2541 : 310)

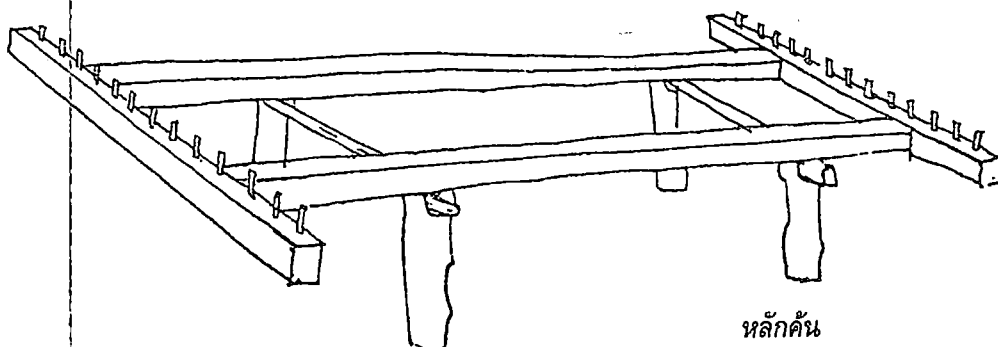
๑๗ HEALDS

ฝั้ง SLAY OR BATTEN

ไม้ใช้ขีด LEASE ROOLS

หลักคั่น

รูปที่ 2.31 อุปกรณ์ในการทอผ้า

ที่มา : พนมบุตร จัทรโชติ (2541 : 311)

2.3 ประวัติและความเป็นมาผ้าบาติก

คำว่าบาติกเป็นภาษาชวา ที่อธิบายถึงกรรมวิธีการทำลวดลายบนผ้า เป็นการจำเป็นที่จะต้องปิดทับบางส่วนที่ไม่ต้องการให้สีติดด้วย ตัวกันสีชนิดใดชนิดหนึ่ง โดยปกติจะใช้ขี้ผึ้งหลอมละลาย บางที่อาจใช้แป้งเปียก หรือเทียนไข ส่วนคนโบราณจะใช้โคลน หรือดินเหนียวทั้งในการกันสี หรือฟอกสี การพิมพ์แบบกันสีส่วนมากจะทำลายกลับกัน คือ มักจะเขียนลายสีอ่อนบนพื้นสีเข้ม หรือในทางกลับกันจะเขียนลายสีเข้มบนพื้นสีอ่อน ดังตัวอย่างของการพิมพ์บล็อกหรือพิมพ์สกรีน

2.3.1 จุดกำเนิดและประวัติของการกันสีด้วยขี้ผึ้ง

ไม่มีหลักฐานแน่นอนเกี่ยวกับสถานที่ ที่เป็นจุดกำเนิดการย้อมแบบบาติก เหมือนดังการตกแต่งลายผ้าด้วยกรรมวิธีอื่นๆ มันอาจจะเกิดขึ้นโดยอิสระ ของแต่ละส่วนของโลกก็เป็นไปตามหลักทฤษฎี 2 หลักแสดงให้เห็นว่า กรรมวิธีการย้อมบาติกเกิดขึ้นในทวีปเอเชีย แม้ขยายไปยังหมู่เกาะมาเลย์ หรือเป็นของดั้งเดิมของหมู่เกาะอินเดียแล้วจึงแพร่เข้าไปยังซีกโลกตะวันตก

อย่างไรก็ตามมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ตัวอย่างของการย้อมบาติกในยุคเริ่มแรกนั้นเป็นผลงานไม้กั้น ที่อาจจะทำโดยศิลปินชาวจีน ซึ่งเก็บไว้ในพิพิธภัณฑที่เมืองนารา ประเทศญี่ปุ่น และทำไว้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 ถ้าเช่นนั้นก็แสดงว่า จีนและอินเดียรู้จักการย้อมนี้เป็นอย่างดีมาก่อนหน้านั้น ตัวอย่างของชาวอินเดียดั้งเดิมนั้นพบในศตวรรษที่ 1 บริเวณหลุมฝังศพของอียิปต์ เป็นการย้อมสีคราม และเขียนด้วยเทียน (วิชัย ไสละวิทย์มงคล. 2541 : 74)

ประเทศอินโดนีเซีย โดยเฉพาะหมู่เกาะชวาเป็นสถานที่ ที่การเขียนลายด้วยขี้ผึ้งแพร่หลายไปถึงและประสบความสำเร็จอย่างสูง ชากปรักหักพังของวัด ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 ใน ชวาและบาหลิ มีร่องรอยของลวดลายการแกะสลักหิน ที่มีส่วนคล้ายคลึงกับเทคนิคในการทำบาติก เมื่อก่อนนั้นสตรีในครอบครัวของสุลต่านเท่านั้นที่จะใช้ผ้าบาติก ต่อมาได้ใช้เป็นเครื่องแต่งกายที่แสดงถึงยศฐาบรรดาศักดิ์ตั้งแต่มีการอนุญาตให้แสดง ถึงความสามารถทางหัตถกรรมการออกแบบ และสีในศตวรรษที่ 13 งานหัตถกรรมเป็นงานที่ทำกันเป็นเอกสิทธิ์ในครอบครัวเท่านั้น แล้วจึงกระจายไปตามหมู่บ้าน เมืองานตกแต่งด้วยแรงงานคนต้องการจำนวนคนงานมากขึ้น ในการเตรียมการย้อมต้องการคนรับใช้มากขึ้น เริ่มแรกจะให้เตรียมผ้า และช่วยในการย้อมสี และต่อ ๆ มาจึงให้เขียนลายด้วยขี้ผึ้ง

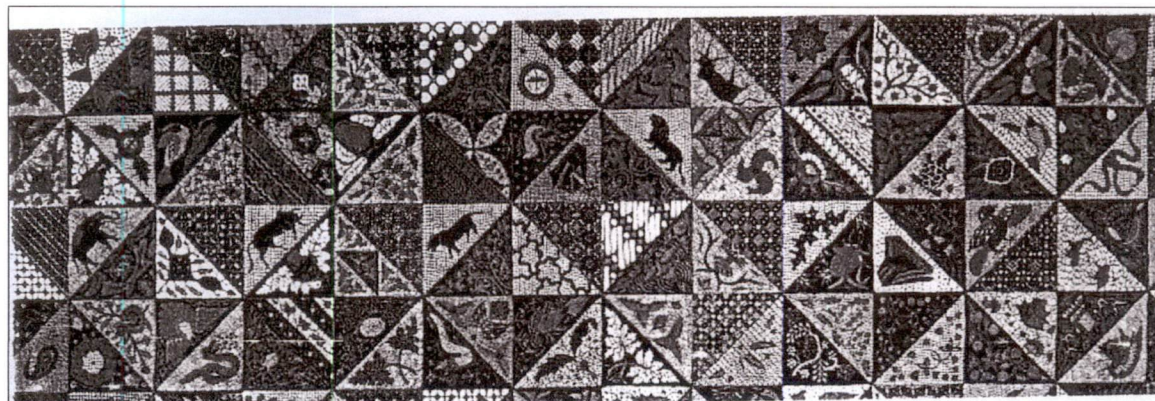
เทคนิคในการทำผ้าบาติก ถูกนำมาใช้ในการตกแต่งเครื่องแต่งกายประจำชาติของชายและหญิงทั่วทั้งหมู่เกาะ และกลายเป็นสินค้าออกไปด้วย จากการเพิ่มปริมาณเช่นนี้และชาวตักเป็นอนานิคมของฮอลแลนด์ ผ้าบาติกของชวา จึงถูกนำไปเผยแพร่ในฮอลแลนด์ ในศตวรรษที่ 17และขยายเข้าไปที่ทวีปยุโรปแม้ว่างานออกแบบแรก ๆ จะดูแปลกเกินไปยากที่จะยอมรับกันง่าย ๆก็ตาม

เมื่อต้นศตวรรษที่ 19 ท่าน เซอร์ โทมัส ราฟเฟิลล์ (Sir Thomas Raffles) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับกรทำผ้าบาติกโดยละเอียด ความน่าสนใจของบาติกประกอบด้วยความต้องการขยายตลาดทำให้ชาวยุโรปทำการศึกษาตลาด กรรมวิธี และการใช้สีย้อมและวิธีการพิมพ์เลียนแบบผ้าบาติกให้เหมือนที่สุดแล้วนำออกขายในราคาที่ถูกลงกว่าการเขียนลายด้วยมือ แม้จะพยายามทำให้เหมือนผ้า

บาติกของอินโดนีเซียมากแค่ไหน ก็ยังไม่สามารถทำให้ดูสวยและน่าสนใจเท่าผ้าบาติกแท้ได้ เมื่ออาร์ค ไรท์ (Arkwright) ได้ประดิษฐ์เครื่องปั่นด้ายที่สามารถปั่นเส้นด้ายที่ละเอียดและแข็งแรงพอที่จะเป็นด้ายยืน แทนการใช้เส้นด้ายยืน แทนการใช้เส้นด้ายปั่นมือซึ่งเปราะมากทำให้ราคาของผ้าถูกลงกว่า ที่สั่งผ้าดิบมาจากประเทศอินเดีย อังกฤษพบว่าการทำบาติกเทียมจำนวนมากไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่ายๆ เพราะต้องคำนึงถึงต้นทุนที่สูงความสัมพันธ์ของสีย้อมจากพืชในท้องถิ่นลวดลายหลากหลาย การต่อเนื่องของบล็อกพิมพ์ หรือลูกกลิ้งใหญ่ ๆ ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงมาก การดูซึมของสีไม่สามารถทำได้สมบูรณ์แบบ จากการทำพิมพ์ผ้าเพียงหน้าเดียว จะต้องพิมพ์ทั้งสองหน้าให้ได้ลายตรงกัน การพิมพ์จะพิมพ์ที่เส้นขอบนอกของลายตลอดจนรอยแตกของเทียนด้วยแม่พิมพ์บล็อก หรือลูกกลิ้ง เพื่อเลียนแบบการเขียนเทียนด้วย แจนท์ดิง (Tjanting) แล้วจึงเติมสีลงไปด้วยบล็อกแผ่นแบบ หรือลูกกลิ้ง หรือด้วยมือ

สีที่ใช้ในระหว่างต้นศตวรรษที่ 19 ส่วนมากจะเป็นสีครามและแมดเดอร์ ต่อจากนั้นจึงใช้สีลิมา (Lima) เปลือกไม้ไคว้ (Quercitron) ยางไม้จากพืชเม็องร็อน (Catechu) ชูแม็ค (Sumach) และสีย้อมจากไม้อื่น ๆ ขาวได้นำเอาสีน้ำตาลอ่อน หรือโซก้าบราวน์ (Soga brown) สีธรรมชาติที่ดีที่สุดเข้าไปยังทวีปยุโรป แต่ไม่ค่อยได้ใช้ทำกันนัก เมื่อสีย้อมสังเคราะห์มีใช้ในวงการค้าในระยะต่อมาจึงได้นำสีอื่นๆ มาทดลองใช้บ้าง (วิชัย ไสละวิทย์มงคล. 2541 : 75)

การทำพิมพ์รอยแตกของเทียนนั้นเป็นการยากมาก ต่อมาจึงใช้ลูกกลิ้ง ซึ่งแกะสลักรอยแตกที่ละเอียดมากมาพิมพ์และเพื่อหลีกเลี่ยงรอยแตกของเทียนที่ซ้ำๆ กันหรือเป็นลายที่ไม่ตั้งใจจึงมีการใช้ลูกกลิ้งที่มีเส้นรอบวงขนาดใหญ่มาก ๆ

รูปที่ 2.32 ตัวอย่างงานสีย้อมที่มีชื่อเสียง และลักษณะเด่นเฉพาะของอินโดนีเซีย

ที่มา : วิชัย ไสละวิทย์มงคล (2541 : 76)

การทำการค้าของชาวต่างชาติกับดินแดนในอาณานิคมในอินโดนีเซีย จึงเริ่มทดลองการผลิตบาติกเทียมและตั้งโรงงานแห่งแรกขึ้น ที่เมืองลีย์เดน (Leyden) ในปีค.ศ. 1835 และในเวลาที่รวดเร็วจึงตั้งโรงงานขึ้นอีกในร็อตเตอร์ดัม (Rotterdam) ฮาร์เลม (Haarlem) เฮล์มันด์ (Helmand) และแอบ

เปิลดอร์น (Appledorn) ชาวดัชไม่ได้ทำผ้าบาติกเหมือนชาวอังกฤษแต่ใช้เทคนิคเดียวกับชาวชวา ไม่ใช้เครื่องจักรหรือพิมพ์สแตนซิลจนเวลาผ่านไปนานมากแล้ว การทำเทียมเลียนแบบจึงใช้คนงานชาวอินโดนีเซียทำ

ชาวดัชหรือชาวฮอลแลนด์ได้นำเอาช่างฝีมือเข้าไปในประเทศฮอลแลนด์ ตั้งรกรากและอยู่เป็นหมู่บ้านเพื่อสอนงานหัตถกรรม ให้แก่คนงานชาวฮอลแลนด์ ซึ่งจะฝึกงานในประเทศฮอลแลนด์ก่อนที่จะไปคุมงานเป็นเอกเทศ และโรงงานในครัวเรือนในอินโดนีเซียเพื่อประสานงานกับรัฐบาล

ในประเทศฮอลแลนด์นั้นพิมพ์บาติกด้วยหนัง หนังสูกาวัว กระดาษ งาม้าง และโลหะ แล้วจึงกันสีด้วยแชลแลค เขียนด้วยแจนท์ดิงแก้ว (Glass Tjanting) สไตลอาร์ตนูโว (Art Nouveau) มีอิทธิพลมากต่อการย้อมแบบกันสีแรกๆในทวีปยุโรป นักออกแบบสิ่งทอที่มีชื่อเสียงของอังกฤษ ในปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ได้สะสมผ้าบาติกแบบดั้งเดิมและของทำเทียมใน ซึ่งจะหาตัวได้จากสตูดิโอส่วนตัวของแมคเมอร์ดู (A.H. Mackmerdo) และแมคอินทอช (C.R. Macintosh) และโรเจอร์ฟราย (Roger Fry) (วิชัย ไกละวิทย์มงคล. 2541 : 76)

เมื่อมีการตั้งสาธารณรัฐอินโดนีเซียขึ้น อุตสาหกรรมผ้าบาติกในชวาจึงวางนโยบายใหม่ และพยายามที่จะซ่อมแซมส่วนที่เสียหาย จากสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการจัดตั้งสมาคมสหกรณ์ขึ้นใหม่ ภายใต้การควบคุมของประชาชนโดยรัฐบาลให้ความช่วยเหลือ และชี้แนวทางในประเทศอื่น ๆ ยังคงมีอุตสาหกรรมผ้าบาติกเทียม เช่น ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ส่งไปจำหน่ายในอินเดีย อาณานิคมของอังกฤษ พอกๆกับสุมาตรา ชวา ฮอลแลนด์ บล็อกไม้และทองแดงใช้ในการพิมพ์สีมอร์แดนชั้น ๆ ซึ่งทำให้ใกล้เคียงกับผลิตภัณฑ์ของชาวชวาเอง

ประเทศสวิสได้สังเกตตลาดต่างประเทศ สำหรับผ้าบาติกอย่างรวดเร็ว และได้ลวดลายของชวา และแม้แต่รอยแยกที่ละเอียด และความคลาดเคลื่อนของการพิมพ์ซึ่งทำให้ดูคล้ายพิมพ์ด้วยมือ บริษัทกลารัส Glarus จึงได้ผลิตและส่งผ้าบาติกเทียมทำเป็นผ้าคลุมศรีษะ โสร่งและของอื่นๆ ออกไปจำหน่ายในช่วงต้นปี ค.ศ 1840

ในปี ค.ศ. 1850 ได้ผลิตผ้าพิมพ์บาติกสีแดงเข้มและสีครามขึ้นในเมือง ซูริก การค้าที่ได้ผลดีนี้ ดำเนินการต่อมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งชาวอินโดนีเซียได้ใช้บล็อกพิมพ์ลายเทียน ซึ่งได้แนวความคิดนี้มาจากพวกอินเดีย ทำให้ราคาสินค้าของอินโดนีเซียต่ำลง และราวในปลาย ค.ศ.1870 ประเทศสวิส ก็พบปัญหาที่จะคงราคาให้ต่ำต่อไปได้อีก ถึงแม้จะใช้สีจากน้ำมันดิบ จากถ่านหินและสีอะซาริน Alizarin ได้ดี หรือสามารถทำรอยแตกของเทียนได้เหมือนการเขียนเทียนด้วยมือก็ตาม

ในที่สุดอุตสาหกรรมบาติกในยุโรปก็ต้องล้มเหลวไป เพราะอุปสรรคทางเศรษฐกิจในตอนต้นของปีค.ศ. 1920 ยกเว้นหัตถอิสระและชาวญี่ปุ่น ซึ่งไม่จำเป็นว่าชาวญี่ปุ่นที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่นเท่านั้นที่ยังคงทำต่อมาได้เรื่อย ๆ (วิชัย ไกละวิทย์มงคล. 2541 : 77)

ในราวปี ค.ศ.1890 ผ้าบาติกเป็นที่นิยมในยุโรปและประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศเฉพาะฮอลแลนด์แล้วยังมีประเทศเยอรมันนี ออสเตรีย ฝรั่งเศส และล่าสุดคือ อเมริกา และที่ไม่กล่าวถึงเลยคือทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดียและที่แห่งนี้เองที่มีวิธีการแตกต่าง ไปจากธรรมดาอยู่ 2

วิธีการคือวิธีการแรกนำเอาการทำบาติกไปใช้งานในออกแบบทอทองอีกวิธีหนึ่งนั้นนำเอาผ้าฝ้ายไปทอผนังทับ 2 หน ก่อนที่จะทาสีทับ เมื่อความรุ่งเรืองในการส่งสินค้าออกไปยังตะวันตก จึงมีการคิดค้นกรรมวิธีง่าย ๆ ต่อการเพิ่มปริมาณการผลิตของพวกหัตถอุตสาหกรรมในครอบครัว หรือหมู่บ้านเล็ก ๆ เป็นผลให้ความมีฝีมือแบบเดิมเสื่อมถอยลงไป ดังนั้นการพิมพ์เทียนด้วยบล็อกราคาถูกลง ๆ เข้ามาแทนที่ ซึ่งมีการนำเอาการพิมพ์สกรีนเข้ามาใช้แทนต่อไปอีก กรรมวิธีสมัยใหม่นั้นสามารถลอกเลียนงานออกแบบเก่าๆ ได้ด้วยการนำการพิมพ์สกรีนโดยอาศัยการถ่ายภาพเข้ามาช่วย และในบางครั้งก็สามารถทำให้คุณภาพในการผลิตดีขึ้นยกเว้นคุณค่าทางศิลปะของเดิมเท่านั้น

สำหรับประเทศไทย เคยทดลองทำผ้าบาติกด้วยการเขียนลายด้วยการลงแป้งเพื่อกันสี หนึ่งในศิลปะการออกแบบสูงสุดของไทยนั้น ใช้กับผ้านุ่งของตัวละครในวัง ลวดลายการตกแต่งที่ละเอียดงดงามเพียดาและตัวละครตามตำนานมีลวดลายตามกรอบด้วยลายประดับที่ได้มาจากธรรมชาติและอื่นๆ งานทำผ้าบาติกเป็นงานที่ต้องทำด้วยมือทั้งนั้น มีข้อสงสัยบางประการว่าไม่ว่าผ้าบาติกในประเทศไทยหรือทางภาคใต้ของอินเดียนั้น ออกแบบโดยนักออกแบบไทยหรือไม่ เพราะเท่าที่ปรากฏจะสั่งทำในอินเดียหมดมีระยะหลังๆ เริ่มออกแบบลายบ้างแต่เมื่อชาวอินเดียเป็นผู้เขียนลายย่อมจะเปลี่ยนแปลงไป ตามความถนัดช่างย่อม จึงจำแนกให้ชัดเจนค่อนข้างยาก (วิชัย ไลละวิทย์ มงคล. 2541 : 78)

รูปที่ 2.33 ผ้าบาติกไทย ทำในแถบตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย แต่ลวดลายที่ใช้เป็น “ลายไทย”

ลักษณะการจัดวางคล้ายผ้าไหม พาโตล่า (Patola) และผ้าปุม

ที่มา : วิชัย ไลละวิทย์มงคล (2541 : 78)

2.3.2 วิวัฒนาการการทำผ้าบาติกในอินโดนีเซีย (เอกสรณ์ อังคารวัลย์ : 2553)

ได้กล่าวไว้ว่า

เอกสรณ์ อังคารวัลย์ (2553 : 25) อธิบายความหมายของการทำผ้าบาติกไว้ว่าการทำผ้าบาติกในระยะเวลาแรกคงทำกันเฉพาะในหมู่ชนชั้นสูง หรือทำเฉพาะในวัง แต่ก็มีผู้ให้ความเห็นขัดแย้งว่า น่าจะเป็นศิลปะพื้นบ้านใช้กันเป็นสามัญ ผู้ที่ทำผ้าบาติกมักจะเป็นผู้หญิงและทำหลังจากว่างจากการทำนา

ในคริสต์ศตวรรษที่ 12 ประชาชนชาวได้ปรับปรุงวิธีการทำผ้าบาติกด้านการแก้ไขวิธีการผสมสี แต่ทั้งนี้ก็วิวัฒนาการมาจากความรู้ดั้งเดิม ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 การทำผ้าบาติกผูกขาดโดยสุลต่านและถือว่าการทำผ้าบาติกเป็นศิลปะในราชสำนัก โดยมีสตรีในราชสำนักเป็นผู้ผลิต ผ้าบาติกในยุคนี้เรียกว่า “คราทอน”(Karton) เป็นผ้าบาติกที่เขียนด้วยมือ (Batik Tulis) แต่เมื่อผ้าบาติกได้รับความนิยมมากขึ้นและมีลูกค้ามากมาย การทำผ้าบาติกได้ขยายวงกว้าง มากขึ้นการผูกขาดโดยครอบครัวสุลต่านก็สิ้นสุดลงศิลปะการทำผ้าบาติก ได้แพร่หลายไปสู่ประชาชนทั่วไป

ผ้าบาติกในระยะแรกมีเพียงสีครามและสีขา ในศตวรรษที่ 17 ได้มีการค้นพบสีต่างๆอีก เช่น สีแดง สีน้ำตาลสีเหลือง สีต่างๆเหล่านี้ได้มาจากพืชทั้งสิ้น ต่อมาก็รู้จักผสมสีเหล่านี้ทำให้ออกมาเป็นสีต่างๆภายหลังจึงมี การค้นพบสีม่วง สีเขียว และสีอื่นๆ อีกในระยะปลายศตวรรษที่ 17 ได้มีการส่งผ้าลินินสีขาว จากต่างประเทศเข้ามา นับเป็นความก้าวหน้าในการทำผ้าบาติกอีกก้าวหนึ่ง โดยเฉพาะเทคนิคการระบาย สีผ้าบาติก เพราะเริ่มมีการใช้สีเคมีในการย้อมการระบายสี ซึ่งสามารถทำให้ผลิตผ้าบาติกได้จำนวนมากขึ้นและได้พัฒนาระบบธุรกิจผ้าบาติกจนกลายเป็นสินค้าออกในปี ค.ศ.1830 ชาวยุโรปได้เลียนแบบผ้าบาติกของชาวและได้ส่งมาจำหน่ายที่เกาะชวาในปี ค.ศ. 1940 ชาวอังกฤษก็ได้พยายามเลียนแบบให้ดียิ่งขึ้นเพื่อส่งมาจำหน่ายที่เกาะชวาเช่นเดียวกัน

ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ได้มีการทำเครื่องหมายในการพิมพ์ผ้าบาติกโดยทำเป็นแม่พิมพ์โลหะทองแดง ซึ่งเรียกว่า “จ๊อบ”(Cap) ทำให้สามารถผลิตผ้าบาติกได้รวดเร็วขึ้น ต้นทุนก็ถูกลงทดแทนผ้าบาติกลายเขียนแบบดั้งเดิม การทำผ้าบาติกด้วยแม่พิมพ์ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในลักษณะของอุตสาหกรรมในครัวเรือน ประชาชนก็เริ่มทำผ้าบาติกเป็นอาชีพมากขึ้น การผลิตผ้าบาติกจากเดิมที่เคยใช้ฝีมือสตรีแต่เพียงฝ่ายเดียว เริ่มมีผู้ชายเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต โดยเฉพาะการพิมพ์เทียนและการย้อมสี สำหรับการแต้มสีลวดลายยังใช้ฝีมือสตรี เช่นเดิม

ความนิยมในการใช้ผ้าบาติกโดยเกาะชวา เมื่อก่อนใช้กันเฉพาะสตรีและเด็กเท่านั้น ต่อมาได้ใช้เป็น เครื่องแต่งกายของหนุ่มสาวมี 3 ชนิด คือ

2.3.2.1 โสร่ง (Sarong) เป็นผ้าที่ใช้นุ่ง โดยการพันรอบตัว ขนาดของผ้าโสร่งโดยทั่วไปนิยมผ้าหน้ากว้าง 42 นิ้ว ยาว 2 หลาครึ่ง ถึง 3 หลาครึ่ง ผ้าโสร่งมีลักษณะพิเศษคือ ส่วนที่เรียกว่า “ปาเต๊ะ” หมายถึงส่วนที่เรียกว่าหัวผ้าโดยมีลวดลาย สีสันทันแตกต่างไปจากส่วนอื่นๆในผ้าผืนเดียวกัน

2.3.2.2 สลินดัง (Salindang) เป็นผ้าซึ่งใช้นุ่งทับกางเกงของบุรุษหรือเรียกว่า “ผ้าทับ” เป็นผ้าที่เน้นลวดลายประดับหรือชายผ้าสลินดังมีความยาวประมาณ 3 หลา กว้างประมาณ 8 นิ้ว สตรี

นิยมนำผ้าสลินดั่งคลุมศีรษะ

2.3.2.3 อุเต็ง (Udeng) หรือผ้าคลุมศีรษะ โดยทั่วไปจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ผ้าชนิดนี้สุภาพบุรุษใช้โพกศีรษะเรียกว่า "ซุรบาน" สำหรับสตรีจะใช้ทั้งคลุมศีรษะ และปิดหน้าอกเรียกว่า "เกิมเบน" (Kemben) ผ้าอุเต็งนิยมลวดลายที่เป็นกรอบสี่เหลี่ยม ผ้าคลุมชนิดนี้ไม่ปิดป่าและไหล่เหมาะสำหรับเกษตรกรที่ทำงานหนักเพื่อจะได้เคลื่อนไหวได้สะดวก

สำหรับผ้าสลินดั่ง ภายหลังได้ทำขนาดให้ยาวขึ้นโดยใช้ผ้าหน้ากว้าง 42 นิ้ว ยาว 4-5 หลา ต่อมาได้มีการตัดแปลงเป็นเครื่องแต่งกายอื่นๆ ได้มีการใช้ผ้าบาติกนิยมใช้กันอย่างกว้างขวางทั้งบุรุษ สตรี เด็ก ที่ได้พยายามปรับปรุงและพัฒนาการทำผ้าบาติกให้มีความก้าวหน้าไปพร้อมๆ กับการพัฒนาการด้านอื่นๆ จนกลายเป็นสินค้าที่ถูกต้อง ต่างชาติได้จัดจำหน่ายเป็นสินค้าออก ซึ่งทำให้ผ้าบาติกและเทคนิคการทำผ้าบาติกแพร่หลายออกไปสู่ประเทศอื่นๆ อย่างกว้างขวาง

ในประเทศไทยได้มีการทำผ้าบาติกลายพิมพ์เทียนมาก่อนในปี พ.ศ. 2483 ที่อำเภอสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา โดยสองสามี-ภรรยาชาวไทยเชื้อสายมลายูชื่อ นายแวมะ แวอาลี (ปัจจุบันท่านได้ถึงแก่กรรม) และ นางแวน๊ะ แวอาแด ในยุคแรกได้ผลิตเป็นผ้าคลุมหัวสไบไหล่ (Kain lepas) โดยใช้วิธีแกะสลักลวดลายบนมันเทศและมันสำปะหลังมาทำเป็นแม่พิมพ์ ต่อมาได้ผลิตในรูปแบบของผ้าสรองปาเต๊ะ (Batik Sarong) โดยใช้แม่พิมพ์โลหะที่ผลิตในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซียสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันโดยเฉพาะในแถบ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยต่อมาภายหลัง

2.3.3 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

กระทรวงอุตสาหกรรมได้เข้ามามีบทบาทส่งเสริมและเผยแพร่การทำผ้าบาติกพื้นฐานตามแนวเทคนิคของกรมส่งเสริมฯ ซึ่งส่วนใหญ่มักนิยมใช้โซดาแอสเป็นสารกันสีตกทางภาคเหนือของไทย ได้มีการทำผ้าบาติกมานาน จะรู้จักในนามผ้าบาติกโยกัญช้าย้อมด้วยสีอินดิโก้ เพียงสีเดียวโดยฝีมือของชาวเขกเผ่าม้งในภาคเหนือซึ่งเข้าใจว่าน่าจะได้รับอิทธิพลศิลปะบาติกจาก ประเทศจีนตอนใต้

2.3.3.1 ปลายปีพ.ศ. 2523 ประเทศไทยได้ถือกำเนิด "ผ้าบาติกลายเขียนเทียนระบายสี" (Painting Batik) ซึ่งเป็นผ้าบาติกที่เขียนลายเทียนด้วยจันตึง (Canting) ระบายสีลวดลายบนผืนผ้าทั้งผืนด้วยพู่กัน ไม่มีการย้อมสีโดยใช้สี REACTIVE DYES จากประเทศมาเลเซีย ผลิตในเยอรมันแล้วเคลือบกันสีตกด้วยโซเดียมซิลิเกตเป็นสารกันสีตกแบบถาวร โดย นายเอกสรร์ อังคารวัลย์ เป็นคนแรกที่ได้นำวิธีการทำผ้าบาติกแบบระบายมาเผยแพร่วิธีการทำผ้าบาติกแนวใหม่นี้ โดยศึกษาจากประเทศมาเลเซีย และได้เผยแพร่เป็นวิทยาทานเพื่อการศึกษา ครั้งแรกแก่คณาจารย์ภาควิชาศิลปะคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูยะลา ผศ.นันทา โรจนอุดมศาสตร์ เป็นหัวหน้าภาควิชาในขณะนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ได้มีการสอนการทำผ้าบาติกแก่นักศึกษาวิทยาลัยครูยะลาในเรื่องบาติกลายเขียนและบาติกย้อมสี พ.ศ.2524 วิทยาลัยครูยะลาโดย ผศ. นันทา โรจนอุดมศาสตร์ได้เริ่มทดลองทำผ้าบาติกลายเขียนระบายสี และสอนการทำผ้าบาติกเป็นกิจกรรมในรายวิชาเลือกของหลักสูตร ปกส.สูง วิชาเอกศิลปกรรม พ.ศ. 2525 สอนการทำผ้าบาติกในรายวิชาศิลปะพื้นฐานใน

ระดับปริญญาตรีศิลปศึกษาและได้ทำการสอนต่อมาในรายวิชาบาติก วิชาเอกออกแบบประยุกต์ศิลป์ ระดับอนุปริญญาจนถึงปัจจุบันวิทยาลัยครูยะลาได้ทำการเผยแพร่ความรู้ทางด้านบาติกแก่ชุมชน โดยเขียนเป็นบทความลงหนังสือพิมพ์ วารสาร และทางสถานีโทรทัศน์ นอกจากนี้ ยังมีการจัดอบรมและจัดนิทรรศการเผยแพร่ การทำผ้าบาติกทั้งลายเขียนและลายพิมพ์ ตามช่วงระยะเวลาดังนี้

กันยายน พ.ศ. 2527ร่วมแสดงนิทรรศการผ้าบาติก และสาธิตในงาน “กระจูด” ณ จังหวัดนราธิวาส จัดโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นการแสดงเทคนิคการทำบาติกลายเขียน เทียนระบายสี ต่อสาธารณชนเป็น ครั้งแรก ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2528 ร่วมจัดนิทรรศการและสาธิตการทำผ้าบาติกลายเขียนเทียนระบายสีและบาติกลายพิมพ์ ในงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านทั่วประเทศ ณ จังหวัดภูเก็ต เป็นช่วงเวลาที่ทำบาติกลายเขียนเทียนเริ่มเข้าจังหวัดภูเก็ตเป็นครั้งแรก โดยมี อ.ชูชาติ ระวังจันทร์(ลุงชู) อาจารย์หัวหน้าคณะภาควิชาเอกศิลปกรรม วิทยาลัยครูภูเก็ตขณะนั้นเป็นผู้สืบสานต่อในจังหวัดแถบทะเลอันดามัน ปัจจุบันท่านได้ถึงแก่กรรม พฤษภาคม พ.ศ. 2529 ร่วมจัดนิทรรศการ และสาธิตการทำผ้าบาติกลายเขียนเทียนระบายสี ในงานมหกรรม ศิลปวัฒนธรรมทั่วประเทศ ณ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ พ.ศ. 2531 ร่วมจัดนิทรรศการ และสาธิตการทำผ้าบาติกลายเขียนเทียนระบายสี ณ สวนอัมพร กรุงเทพมหานคร

2.3.4 บาติกในประเทศไทย

ปัจจุบันแม้ว่าจะมีการทำผ้าบาติกในหลายจังหวัดในประเทศไทย แต่การแพร่หลายของผ้าบาติกนั้น เข้ามาทางจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยรับเทคนิคการทำผ้าบาติกมาจากประเทศมาเลเซีย คนไทยรู้จักผ้าบาติกในลักษณะของ“ผ้าพันหรือผ้าปาเต๊ะพัน” โดยเรียกตามวิธีนุ่ง คือพันรอบตัว คำว่า โสร่ง ก็มาจากภาษาอินโดนีเซียเช่นเดียวกัน ซึ่งหมายถึง ผ้านุ่ง คนในท้องถิ่นภาคใต้ เรียกผ้าบาติกว่า “ผ้าปาเต๊ะ” หรือ “ผ้าบาเต๊ะ” คนรุ่นเก่าเรียกผ้าบาติกที่ไม่ผลิตในประเทศไทยว่า “ฝ้ายาวอ” หรือ “จาวอ” (Jawa , Java) ซึ่งหมายถึง ผ้าขาว และเรียกชื่อต่างกันตามลักษณะของผ้าเป็นภาษาพื้นเมืองชายแดนภาคใต้ 4 ชนิด คือ

1. จาวอ ตูเลส (Jawa Tulis) เป็นผ้าลายเขียนทั้งผืน
2. จาวอ ตูเก (Jawa Tuke) ผ้าขาวกระบอกไม้ไผ่ ใช้เรียกชื่อผ้าปาเต๊ะเนื้อดี บางและเบา ผ้า 1 ผืน สามารถม้วนได้ 1 กำมือ นอกจากนี้ ยังแสดงถึงกรรมวิธีในการเก็บผ้าในสมัยโบราณ ที่ม้วนเก็บในกระบอกไม้ไผ่โดยอบกระวานและกานพลู

3. จาวอ ปือละ (Jawa Beulet) หรือผ้าพัน เรียกผ้าที่มีความยาวตั้งแต่ $3\frac{1}{2}$ - 4 หลา เป็นลักษณะผ้าที่ไม่เย็บติดกันเป็นถุง แต่ใช้วิธีพันรอบตัว

4. จาวอ ซือแปะ (Jawa Seupet) เป็นผ้าบาติกที่มีลักษณะเป็นผ้าถุง และผ้าที่มีคุณภาพเป็นที่นิยมกันมากกว่าคุณภาพที่ดี คือ ผ้าตราดอกจิก ซึ่งเป็นเครื่องหมายทางการค้าชนิดหนึ่ง

สำหรับผ้าบาติกของมาเลเซีย นั้น ชาวไทยนิยมผ้าบาติกที่ผลิตจากรัฐตรังกานูมากกว่าผลิตจากรัฐกลันตัน โดยเรียกว่า “ ผ้าปาเต๊ะตรังกานู ”

ชาวไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เรียนรู้วิธีการทำผ้าบาติกโดยได้รับเทคนิคจากมาเลเซีย เทคนิคการทำผ้าบาติกเป็นเทคนิคที่มักจะปกปิดเป็นความลับ และถ่ายทอดกันเป็นตระกูล ชาวไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะในจังหวัดนราธิวาส จะศึกษาวิธีการทำผ้าบาติก โดยเดินทางไปเป็นลูกจ้างในโรงงานทำผ้าบาติกของญาติพี่น้องในประเทศมาเลเซีย และจดจำเทคนิคต่าง ๆ โดยการสังเกตและประสบการณ์ในการทำงาน เมื่อได้ความรู้แล้ว จึงเดินทางกลับมาตั้งโรงงานบาติกในประเทศไทย ซึ่งส่วนมากจะตั้งอยู่ที่อำเภอสุโงโก - ลก จังหวัดนราธิวาส มีโรงงานผ้าบาติกทั้งขนาดใหญ่ ที่มีโรงเรือนแยกออกเป็นแผนกและโรงงานขนาดเล็ก ซึ่งอาศัยได้ถุนเรือนหรือโรงงานเล็ก ๆ ตั้งอยู่ภายในสวนยางเป็นแหล่งผลิต ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินของผู้ผลิต การลงทุนในกรณี ที่สร้างเป็นโรงงาน มีโรงเรือนแยกจากตัวบ้าน ผู้ผลิตรายย่อยจะลงทุนเริ่มแรก ประมาณ 100,000 บาท การผลิตผ้าบาติกในประเทศไทยมีมาประมาณ 45 - 50 ปีมาแล้ว

เทคนิคการผลิตผ้าบาติกที่ทำกันในจังหวัดชายแดนภาคใต้ช่วงแรก ๆ โดยเฉพาะที่อำเภอสุโงโก - ลก สุโงโกปาดิ จังหวัดนราธิวาส ผลิตบาติกโดยใช้แม่พิมพ์โลหะ สำหรับพิมพ์เทียนเพื่อทำลวดลายทั้งสีน แม่พิมพ์โลหะที่ใช้กันในยุคแรก ๆ สั่งซื้อมาจากรัฐกลันตันและตรังกานู ประเทศมาเลเซีย ดังนั้น ลายผ้าในยุคแรก ๆ จึงมีลักษณะของศิลปะแบบมาเลเซีย ในระยะเวลาต่อมา ได้มีชาวไทยเดินทางไปรับจ้างทำแม่พิมพ์โลหะในรัฐกลันตัน ใช้เวลาในการศึกษาและทำงานประมาณ 3 ปี แล้วจึงเดินทางกลับมารับจ้างทำแม่พิมพ์ที่อำเภอสุโงโก - ลก จังหวัดนราธิวาส ปัจจุบันมีสถานที่รับจ้างทำแม่พิมพ์บาติก 3 แห่ง อยู่ในเขตอำเภอสุโงโก - ลกทั้งสิ้น และรับจ้างทำแม่พิมพ์บาติกให้แก่โรงงานบาติกในเขตจังหวัดนราธิวาส โรงงานบางแห่งยังซื้อแม่พิมพ์จากประเทศมาเลเซีย แต่ก็มีอีกหลายโรงงานที่น่าสนใจ สั่งแม่พิมพ์จากฝีมือช่างไทยมากขึ้น เนื่องจากมีราคาถูกกว่าทำในมาเลเซีย การทำบาติกกลายพิมพ์ยังมีการทำอยู่จนถึงทุกวันนี้

2.3.5 สีย้อม ที่ใช้ย้อมผ้าบาติกในโรงงานผ้าบาติก ในจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมใช้สี 4 ชนิดคือ

2.3.5.1 Vat Dyes สำหรับแต้มดอก ใบ กิ่ง ก้านและรายละเอียดบางส่วน ใช้ย้อมสีพื้นที่ต้องการสีคราม โดยเฉพาะสี BO4B หรือเรียกภาษาท้องถิ่นว่า “ บิรู ” (Biru) หลังจาก พ.ศ. 2526 จึงใช้เป็นสีย้อมด้วย

2.3.5.2 Indigosol Dyes เช่น สีเขียว (Green BBL หรือ Hejau Busut)

2.3.5.3 Rapid Fast Dyes ซึ่งเป็นสี Naphthol ที่รวมเกลือสีและตัวสีไว้ด้วยกัน สีที่นิยมได้แก่ สีเหลือง (Kuning) สีแดง (Merah) และสีส้มและสีส้ม

2.3.5.4 Naphthol Dyes สำหรับการย้อมสี

2.3.6 เทคนิคการทำผ้าบาติกในประเทศไทย

เทคนิคการทำผ้าบาติกในประเทศไทยได้มีการทำผ้าบาติก 4 วิธี คือ

2.3.6.1 บาติกกลายพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์โลหะ ไม้ และเชือก และนำไปย้อม 3 - 4 ครั้ง

2.3.6.2 บาติกลายเขียน คือ เขียนเทียนลงบนผ้า นำไปย้อม อาจมีการปิดเทียนเพื่อเก็บสี และย้อมอีก 1 – 2 ครั้ง

2.3.6.3 บาติกลายเขียน และระบายสี เป็นการเขียนเทียนบนผ้า แล้วระบายสีทั่วทั้งผืน

2.3.6.4 บาติกกันเทียน และกัดสี ของจังหวัดลำพูน

2.3.7 แนวโน้มการตลาดการผลิต

ปัจจุบันผ้าบาติกเป็นสินค้าตัวหนึ่งที่นิยมกันมากในท้องตลาด โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศประชาคมยุโรป ออสเตรเลียและญี่ปุ่นมีการนำเข้าผ้าบาติกจากไทยไปจำหน่าย ในรูปของผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป เช่น เครื่องตกแต่งบ้าน ภาพบาติกประดับผนัง ผ้าพันคอ ผ้าคลุมผม เน็คไท ผ้าปูโต๊ะ และเสื้อผ้าสำเร็จรูป ฯลฯ ทำให้มีการผลิตกันอย่างกว้างขวาง เช่น จังหวัดเชียงใหม่ มีโรงงาน ผ้าบาติกขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ถึง 20 ราย นอกจากนี้ จังหวัดสุรินทร์ ภูเก็ต กรุงเทพมหานคร ฯลฯ

การพัฒนาผ้าบาติกในขณะนี้ กองสิ่งทอ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาผ้าบาติกในเรื่องรูปแบบ สี เทคนิค และได้มีการจัดฝึกอบรมเป็นระยะ ๆ สถานศึกษาได้จัดให้มีการสอนวิชาบาติกหรือผ้าปาเต๊ะในระดับต่างกัน เช่น

2.3.7.1 ชั้นมัธยมศึกษา เป็นรายวิชาเลือกในรายวิชาศิลปศึกษา

2.3.7.2 ระดับอนุปริญญา และปริญญาในสาขาศิลปะ ในคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในวิทยาลัยครู

2.3.7.3 ระดับอนุปริญญา และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ในวิทยาลัยเทคนิค

2.3.7.4 ระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยที่มีการสอนด้านศิลปะ เช่น ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาควิชาศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

จากการที่มีสถาบันบันทางการศึกษา ได้จัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับบาติก ทำให้มีการศึกษารูปแบบ และเทคนิคอย่างกว้างขวาง ซึ่งช่วยให้เกิดผลดีต่อการผลิตผ้าบาติกให้มีการพัฒนาอย่างกว้างขวางมากขึ้น

2.3.8 วัสดุและอุปกรณ์ในการทำผ้าบาติก

ในการทำผ้าบาติก เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์จำเป็นต้องเตรียมให้พร้อมก่อนจะลงมือทำ เพราะ ถ้าขาดวัสดุอุปกรณ์ในขั้นตอนใด อาจทำให้งานที่ได้ดำเนินไปแล้วต้องเสียหายเป็นการสูญเสียโดยเปล่าประโยชน์และควรจะศึกษาวิธีการใช้วิธีการบำรุงรักษาเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้น เพื่อให้เครื่องมือเครื่องใช้อยู่ในสภาพใช้การได้ดี มีอายุการใช้งานนาน ซึ่งจะเป็นการประหยัดต้นทุนในการผลิตด้วย ในขณะเดียวกันก็จะสามารถหาทางป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากเครื่องมือ เครื่องใช้และวัสดุที่นำมาใช้ในกรรมวิธีการทำผ้าบาติก

เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำผ้าบาติก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.3.8.1 เครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำผ้าบาติก

2.3.8.2 วัสดุในการทำบาติก

2.3.9 เครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำผ้าบาติก

เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในการทำผ้าบาติกนั้น มีอยู่หลายชนิด ทั้งนี้แล้วแต่ว่าจะทำผ้าบาติกประเภทใด จะเป็นบาติกลายเขียน หรือบาติกลายพิมพ์ เครื่องมืออุปกรณ์บางอย่างจำเป็นสำหรับการทำบาติกลายพิมพ์ แต่ไม่จำเป็นต้องใช้ในการทำบาติกลายเขียน เครื่องมืออุปกรณ์ในการทำผ้าบาติก มีดังต่อไปนี้

2.3.9.1 **จันตัง** (Canting หรือ Tjanting) เป็นเครื่องมือสำหรับใช้เขียนเทียนลงบนผ้า เครื่องมือชนิดนี้ใช้กันตั้งแต่สมัยโบราณ จันตังเหมาะสำหรับจะเขียนเส้นเล็กและรายละเอียดในลวดลายที่ต้องการความประณีต จันตังมีหลายแบบ ได้แก่ รูปแบบยาวรี รูปกลม รูปรองเท้า หรือรูปทรงกระบอกจันตังแต่ละอันประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.3.9.1.1 **ด้ามหรือที่จับ** (Handle) มักจะทำด้วยไม้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันความร้อน ภาษาอินโดนีเซียเรียกว่า Gagang Terong

2.3.9.1.2 **ถ้วยหรือกา** (Cap) ทำด้วยทองแดงสำหรับบรรจุน้ำเทียนร้อน ๆ ภาษาอินโดนีเซียเรียกว่า Nyamplungan

2.3.9.1.3 **พวยหรือท่อทองแดงที่มีรูกลวง** ท่อทองแดงนี้ในภาษาอินโดนีเซีย เรียกว่า Carat หรือ Cucut ขนาดของท่อทองแดง หรือพวยของจันตังมีอยู่ 3 ขนาด คือ

- (1) เส้นขนาดเล็ก (Small – spouted Canting)
- (2) เส้นขนาดกลาง (Medium – spouted Canting)
- (3) เส้นขนาดใหญ่ (Large – spouted Canting)

จันตังโดยทั่วไปมีพวยหรือท่อที่ให้น้ำเทียนไหลออกเพียง 1 อัน แต่จันตังที่ใช้กันในอินโดนีเซียมีพวยหรือท่อตั้งแต่ 1 – 7 อัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประโยชน์ใช้สอย

การเก็บรักษาจันตัง ควรเก็บโดยการบรรจุในกล่อง หรือกระป๋อง โดยวางให้ด้ามลงข้างล่าง พวยอยู่ข้างบน พวยจะได้ไม่หัก ถ้าจันตังตันให้ต้มกับน้ำผสมโซดาแอส หรือน้ำสบู่

2.3.9.2 **คัมพองัน** (Complongan) มีรูปทรงคล้ายกับหวี ใช้ทำลวดลายที่มีลักษณะเป็นจุดด้วยการจุ่มเทียน และกรวยพิมพ์เทียนลงบนผ้า เมื่อนำไปย้อมลวดลาย ส่วนนี้จะปรากฏเป็นจุดเล็ก ๆ เครื่องมือชนิดนี้มีด้ามทำด้วยโลหะ การเก็บรักษาให้วางนอน การทำความสะอาดใช้วิธีต้มด้วยน้ำสบู่

2.3.9.3 **ปากกาทองเหลือง** เป็นปากกาที่ใช้สำหรับเขียนเทียนที่ต้องการเส้นเทียนขนาดใหญ่ และงานที่ไม่ต้องการความประณีตมากนัก ลักษณะของปากกาทองเหลืองประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

2.3.9.3.1 ปากกาสำหรับเขียนเทียน ทำด้วยทองเหลืองประกบกันมีลักษณะคล้ายปากเปิด ปลายมน ภายในปากที่ประกบมีช่องเล็ก ๆ ให้น้ำเทียนไหลออกมา

2.3.9.3.2 กระจเปาะสำหรับเก็บน้ำเทียน ทำด้วยเส้นด้ายพันรอบ ๆ ซ้อนทับกันเป็นกระจเปาะ กลมหนา อยู่เหนือบริเวณรอยต่อระหว่างปากทองเหลือง และด้ามจับ

2.3.9.3.3 ด้ามถือ หรือที่จับมีลักษณะเป็นไม้กลึงด้ามยาว

2.3.9.4 แม่พิมพ์ ภาษาอินโดนีเซีย เรียกว่า จีบ (Cap) หรือจันตังจีบ (Canting Cap) แม่พิมพ์บาติกจะทำด้วยโลหะประเภททองแดง ทองเหลือง สังกะสีหรือกระป๋องนม ในประเทศไทย มีการทำแม่พิมพ์จากไม้ฉลุ แม่พิมพ์จากเชือก แม่พิมพ์ที่ทำจากโลหะเป็นแม่พิมพ์ที่มีคุณภาพดี โดยเฉพาะแม่พิมพ์จากทองแดง เพราะ สามารถเก็บความร้อนของน้ำเทียนได้ดีที่สุด และสามารถแสดงรายละเอียดได้มากกว่าแม่พิมพ์ชนิดอื่น ๆ แม่พิมพ์ที่ใช้ในโรงงานในรัฐกลันตัน และตรังกานูใน มาเลเซีย นิยมใช้ทั้งแม่พิมพ์ทองแดง และแม่พิมพ์ที่ทำจากสังกะสี สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของไทยนั้นเป็นแม่พิมพ์ที่ทำจากสังกะสี และกระป๋องนม เนื่องจากมีราคาถูกกว่าแม่พิมพ์ที่ทำจาก ทองแดงมาก แต่ความคมชัด ความสม่ำเสมอของลายด้อยกว่าการใช้แม่พิมพ์จากทองแดง แม่พิมพ์ แต่ละอัน ประกอบด้วยส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ

- (1) ตัวลาย
- (2) โครงสร้างยึดลาย
- (3) ที่จับ

แม่พิมพ์ชุดหนึ่ง ๆ ที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วยแม่พิมพ์ 3 ชิ้นคือ

แม่พิมพ์ชิ้นที่ 1 คือ แม่พิมพ์ลายเส้น หรือแม่พิมพ์ตัวลาย มีลักษณะเป็นแม่พิมพ์ที่มีลักษณะเป็น แม่พิมพ์ที่มีลักษณะเป็นลายเส้น เช่น เส้นรอบนอกของขอบใบ ดอก เส้นรอบนอกของลวดลายที่ ต้องการใช้พิมพ์ เพื่อกำหนดขอบเขตในการระบายสี แต้มสีในลวดลายต่อไป หรือใช้พิมพ์เพื่อแสดง ลายเส้นเตรียมการเพื่อจะย้อมสีครั้งที่ 1 แม่พิมพ์ชนิดนี้ต้องทำรายละเอียดของตัวลายตามแบบให้ ชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจาก เส้นที่เป็นรอยพิมพ์เทียนจะเป็นเส้นสีขาวภายหลังจากการแต้มสี ย้อมและต้ม เทียนออกแล้ว

แม่พิมพ์ชิ้นที่ 2 คือ แม่พิมพ์ปิด เป็นแม่พิมพ์ที่ใช้ปิดเทียน พิมพ์ทับตัวลายที่เกิดจากการพิมพ์ แม่พิมพ์ชิ้นที่ 1 หรือปิดส่วนที่สีผ่านในการย้อมครั้งที่ 1 และเก็บสีจากการย้อมครั้งที่ 1 ไว้เพื่อย้อมครั้งที่ 2 กล่าวคือ เมื่อพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์ลายแล้ว ก็จะนำไปแต้มสีในขอบเขตของลายตามต้องการ ก่อนที่จะ ย้อมต้องปิดเทียนในส่วนที่ต้องแต้มสีเสียก่อน การปิดเทียนครั้งนี้เองจะต้องใช้แม่พิมพ์ปิด (จะปิด เทียนด้วยแปรงหรือพู่กันก็ได้ แต่จะทำให้งานช้ามากกว่าการผลิตในระบบโรงงาน จึงใช้แม่พิมพ์ปิด) หรือจะใช้แม่พิมพ์ปิดสีที่ผ่านการย้อมครั้งที่ 1 เพื่อเก็บสีเดิมไว้ก่อนย้อมครั้งที่ 2 ต่อไป และอาจพิมพ์ เพื่อปิดสีที่ต้องการเก็บไว้ก่อนย้อมครั้งที่ 3 4 เป็นลำดับต่อไป แล้วแต่ว่าจะย้อมกี่ครั้ง

แม่พิมพ์ปิดจะมีลักษณะเหมือนแม่พิมพ์ลาย เพียงแต่ไม่มีรายละเอียด ตัวแม่พิมพ์จะอัดเรียงด้วยโลหะแน่นทึบ ทั้งนี้ เนื่องจากเมื่อต้องการพิมพ์เทียนทับดอกหรือลายเดิมที่แต้มสีแล้ว เทียนจะปิดเป็นแผ่นทั้งดอกหรือลาย

แม่พิมพ์ชั้นที่ 3 คือ แม่พิมพ์พื้น เป็นแม่พิมพ์ที่แยกออกมาเพื่อพิมพ์เฉพาะบริเวณพื้นเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับบริเวณรูปลายอื่น ๆ มักจะเป็นแม่พิมพ์ที่ไม่มีรายละเอียดมากนัก

การเก็บแม่พิมพ์เมื่อใช้เสร็จแล้ว ควรจะต้มด้วยน้ำผสมโซดาแอส ตากแม่พิมพ์ให้แห้ง เอาแม่พิมพ์จุ่มเทียนกันสนิม และตอกตะปูแขวนกับฝาผนังในโรงงาน

2.3.9.5 แปรง พู่กัน แปรงและพู่กันที่ใช้ในงานบาติกสามารถใช้ได้ใน 2 ลักษณะ คือ

2.3.9.5.1 ใช้สำหรับปิดเทียนบริเวณที่ต้องการให้ติดสีเวลาล้อมหรือระบาย แปรงและพู่กัน ควรจะมีหลายขนาด เพื่อความเหมาะสมกับการวาดเทียนลงบนผ้า ในงานบาติกลายเขียนควรจะมีหลีกเลี่ยงการใช้แปรงระบายเทียน เพราะในขณะที่เทียนร้อน หากจุ่มแปรงลงไปอาจจะทำให้ขนแปรงหลุดลงไปบนเทียน เมื่อใช้จันดั่งตักเทียนอาจจะทำให้ท่อพวยจันดั่งอุดตันได้ จึงเป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังในการพิมพ์เทียน ถ้าไม่มีแปรงหรือพู่กันอาจใช้ผ้าพันไม้แทนแปรงหรือพู่กันก็ได้

2.3.9.5.2 ใช้สำหรับระบายสี โดยอาจใช้เป็นแปรงสำหรับระบายสีพื้นและพู่กันระบายดอก ลวดลายที่ต้องการความประณีต แปรงหรือพู่กันที่ใช้ระบายสีลงบนผ้า ควรใช้แปรง หรือพู่กันที่มีขนนุ่ม ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการควบคุมสี

2.3.9.6 กรอบไม้ Frame ใช้สำหรับชิงหรือยัดผ้าให้ตึงใช้สำหรับงานบาติกที่เขียนด้วยมือ กรอบไม้ควรทำจากไม้เนื้ออ่อน มีน้ำหนักเบาสามารถเคลื่อนย้ายได้ง่าย ลักษณะของกรอบไม้ ที่ใช้สำหรับชิงผ้าในงานบาติก ที่เขียนด้วยมือมี หลายรูปแบบด้วยกัน คือ

2.3.9.6.1 แบบตั้งพื้น มีลักษณะคล้ายราวพาดผ้าอินโดนีเซีย เรียกว่า Gawangan ทำจากไม้หรือไม้ไผ่ เหมาะสำหรับบาติกลายเขียนที่มีการเขียนที่ต้องการรายละเอียดมาก ๆ และนั่งเขียนบนเก้าอี้ หรือม้านั่งตัวเล็ก ๆ ซึ่งเป็นกรรมวิธี ที่สตรีชาววังในอินโดนีเซีย นิยมใช้ในครัวเรือน

2.3.9.6.2 กรอบไม้สี่เหลี่ยม ที่สามารถปรับขนาดกว้าง ยาวได้ตามต้องการ และสามารถถอดเก็บได้ง่าย กรอบไม้ชนิดนี้นิยมใช้กับงานบาติกสมัยใหม่ ซึ่งเป็นลักษณะงานหัตถกรรมในครัวเรือน เพราะ สามารถปรับกว้าง ยาวได้ตามขนาดของผ้า ที่ต้องการมาทำเป็นผ้าบาติก โดยการปรับขยายเป็นช่วง ๆ ตามแนวกรอบไม้ที่บากไว้เป็นช่อง ๆ

2.3.9.6.3 กรอบไม้สี่เหลี่ยมแบบถาวร กรอบไม้ประเภทนี้ ใช้ในงานผ้าบาติก ที่ต้องการทำผ้าบาติกเดียวกันจำนวนมาก ๆ รูปร่างอาจเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือสี่เหลี่ยมจัตุรัส การชิงผ้าบนกรอบไม้ชนิดนี้ ชิงโดยการที่ใช้เข็มซ่อนปลาย ด้านหัวเข็มกลัดยึดกับยางเส้น ซึ่งพันกรอบไม้ให้ปลายเข็มเกี่ยวชายผ้าทำให้ผ้าชิงตึง และเรียบ เหมาะสำหรับ การทำผ้าบาติกลายเขียนแบบระบายทั้งผืน ยางเส้นที่ยึดผ้าจะทำให้ผ้ายืดหยุ่นได้เมื่อระบายสี กรอบชนิดนี้เคลื่อนย้ายได้ เมื่อนำไปใช้ก็ยกไปวางบนขาหรือโต๊ะ ใช้เสร็จแล้วเก็บฟิงผ้าไว้

2.3.9.7 โตะสำหรับพิมพ์เทียน เป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับบาติกลายพิมพ์ ลักษณะของโตะพิมพ์เทียน โดยทั่วไปจะมีความกว้าง 1.50 เมตร ยาว 1.50 เมตร รางของโตะสูง 90 เซนติเมตร รางหลังสูง 70 เซนติเมตร โตะจึงมีลักษณะลาดต่ำลงมา ด้านที่ต่ำกว่าจะเป็นด้านที่ช่างพิมพ์ยืนพิมพ์ลาย ความลาดเอียงของโตะช่วยให้ช่างพิมพ์ทำงานได้สะดวกขึ้น พื้นโตะบุด้วยแกลบ หุ้มด้วยกระสอบป่าน เวลาจะพิมพ์เทียนต้องนำกาบกล้วยที่เตรียมไว้มาปูรองพื้นอีกชั้นหนึ่งก่อน

ชนิดกาบกล้วยที่นำมาปูรองพื้นนี้ ให้ใช้กาบกล้วยน้ำจะดีที่สุดเพราะสามารถอุ้มน้ำได้มาก เส้นใยมีความเหนียวทำให้สามารถใช้ได้นานถึง 2 เดือน กาบกล้วยชนิดอื่นพอใช้ได้เช่นเดียวกัน แต่ไม่ทนทานต้องเปลี่ยนกาบกล้วยบ่อย ทำให้เสียเวลา กาบกล้วยตานีไม่ควรใช้เพราะเปื่อยเร็วใช้ได้เพียงประมาณ 1 สัปดาห์เท่านั้น

กาบกล้วยที่จะนำมาปูโตะนั้น จะต้องรีดน้ำออกก่อน กาบกล้วยที่นำมาปูโตะนี้ มีความสำคัญต่องานบาติกพิมพ์มาก ถ้ากาบกล้วยไม่เรียบสม่ำเสมอ จะมีผลต่อการพิมพ์เทียนลงบนผ้า ทำให้ลวดลายไม่ติดผ้าสม่ำเสมอ

การรีดหรือการขูดกาบกล้วยนั้น เริ่มจากตัดต้นกล้วยให้ยาวกว่าความยาวของโตะ 1 คืบ ใช้ไม้กลมยาวประมาณ $1\frac{1}{2}$ ฟุต ขูดผิวกาบกล้วยด้านนอก ไล่น้ำออกจากกาบกล้วยออกให้หมด ในขณะที่ขูดต้องระมัดระวังอย่าให้กาบกล้วยแตกหรือหัก ขูดจนกาบกล้วยแบน และหลุดออกจากลำต้น แล้วนำกาบกล้วยที่ขูดเสร็จแล้วนี้ ไปแช่น้ำที่ผสมโซดาแอส ซึ่งจะช่วยให้กาบกล้วยนุ่ม และเป็นการทำความสะอาดกาบกล้วยไปด้วย

วิธีปูกาบกล้วยบนโตะเทียน ให้หงายกาบกล้วยด้านที่ติดกับลำต้นขึ้น เพราะมีผิวมันเรียบสม่ำเสมอ มีความยืดหยุ่นเมื่อกดแม่พิมพ์ลงบนผ้า กาบกล้วยมีความเย็นช่วยให้เส้นเทียนที่พิมพ์แข็งตัวทันทีที่ยกแม่พิมพ์ออกจากผ้า และตัดกาบกล้วยให้ยาวเท่ากับความยาวของโตะ การปูโตะด้วยกาบกล้วยเป็นกรรมวิธีพื้นฐาน ในการทำบาติกพิมพ์ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นกรรมวิธีเดียวกับการทำบาติกลายพิมพ์ในมาเลเซียและอินโดนีเซีย

โตะพิมพ์เทียนถ้าไม่ใช้กาบกล้วยปู อาจใช้ฟองน้ำหนา 1 นิ้ว ชุบน้ำให้ชุ่มปูบนโตะและใช้เสื่อน้ำมันปูรองบนฟองน้ำอีกชั้นหนึ่ง ใช้แทนกาบกล้วยได้เช่นเดียวกัน แต่คุณภาพไม่ดีเท่าปูด้วยกาบกล้วย เพราะเมื่อพิมพ์ผ้าได้ประมาณ 5 ผืน เสื่อน้ำมันจะเก็บความร้อนทำให้การพิมพ์เทียนลงบนผ้ามีเส้นโตเพราะเทียนเย็นช้า

2.3.9.8 ภาชนะต้มเทียน ใช้ภาชนะที่เป็นโลหะ เช่น อะลูมิเนียม เหล็ก สแตนเลส ทองแดง หรือภาชนะเคลือบ ควรใช้ภาชนะที่เก็บความร้อนได้ดี ลักษณะของภาชนะจะเป็นแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับกรรมวิธีและเทคนิคของบาติกแต่ละประเภท

ใช้ภาชนะบาติกลายเขียน ใช้เครื่องมือประเภทจันตัง แปรงหรือปากการทองเหลือง ควั่นลิก เช่น หม้อโลหะชนิดมีหู ชันโลหะ กะละมังที่มีก้นลิก และภาชนะรูปทรงกระบอกอื่น ๆ

ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการจุ่มเทียน หรือตักเทียนเพื่อนำไปเขียนบนผ้า ปริมาณของเทียนที่ต้มไว้ในภาชนะควรจะมีประมาณ $\frac{1}{2} - \frac{3}{4}$ ของภาชนะ

อย่าง คือ 2 บาทิกลายพิมพ์ ซึ่งเป็นลักษณะของงานระบบโรงงาน จะมีภาชนะที่จำเป็น

(1) กระทะใบบัว สำหรับการผสมเทียนตามอัตราส่วนที่ต้องการต้มเทียนให้หลอมละลายในกระทะใบบัว และอุ่นให้ร้อนตลอดเวลา เพื่อความสะดวกในการตักเทียนไปใช้

(2) กระทะแบน มีขอบสูงประมาณ $2\frac{1}{2}$ ซึ่งเหมาะสำหรับการพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์ ทั้งนี้ เนื่องจากแม่พิมพ์บาทิกแต่ละชั้นมีระดับผิวด้านหน้าเสมอกัน ซึ่งเป็นการสะดวกในการจุ่มเทียน เทียนจะเกาะแม่พิมพ์ในระดับเท่า ๆ กัน ปริมาณของเทียนในกระทะแบนให้น้ำเทียนสูงจากกัน กระทะประมาณ เซนติเมตรเท่านั้น ถ้าปริมาณสูงกว่านี้จะทำให้เทียนเกาะแม่พิมพ์มากเกินไป 1 ด้วยเหตุนี้เองจึงต้องแยกกระทะต้มเทียนกับกระทะจุ่มเทียนออกจากกัน

(3) กรวยโลหะ สำหรับครอบกระทะ มีลักษณะคล้ายกรวย ฝาให้เว้าด้านหน้า ทั้งนี้ เพื่อ กันเทียนกระเด็นออกนอกกระทะเวลาสะบัดแม่พิมพ์สำหรับพิมพ์ลายเทียนลงบนผ้า

2.3.9.9 เตาต้มเทียน เตาที่จะใช้ในการต้มเทียนจะเป็นเตาชนิดใดก็ได้ แต่โดยทั่วไปนิยมใช้ เตาน้ำมันก๊าดในโรงงานบาทิกของมาเลเซีย และโรงงานบาทิกในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะใช้เตา น้ำมันก๊าด ทั้งนี้เพราะสามารถปรับไฟได้ง่าย ทำให้อุณหภูมิของเทียนอยู่ในระดับสม่ำเสมอ เป็นผล ทำให้ลายเส้นเทียนที่พิมพ์คงที่เท่ากัน

สำหรับบาทิกลายเขียนนั้น จะใช้เตาไฟฟ้า หรือเตาแก๊สแทนเตาน้ำมันก๊าด เนื่องจากมีความสะดวกกว่า

2.3.9.10 กระทะต้มผ้า นิยมใช้กระทะใบบัวขนาดใหญ่ โดยมากจะใช้ขนาดความกว้างของ ปากกระทะ ใบ ทั้งนี้ 4 - 2 นิ้ว และควรมี 30 - 24 เพื่อความสะดวกในการลอกเทียน กระทะ ต้มผ้า ใช้ต้มน้ำผสม 2 ใบ ใบแรกใช้ต้มน้ำเปล่า เพื่อลอกเทียนไว้ใช้ใหม่ได้อีก ใบที่ 2 ชุด มี 1 โซดาแอชและโซดาไฟ

โรงงานบางแห่งใช้ถังน้ำมันแทนกระทะต้มผ้า โดยผ่าครึ่งเป็นทางยาว แล้ววางถังน้ำมันที่ผ่า แล้วในแนวนอน ก็จะได้ภาชนะสำหรับต้มผ้า การมีภาชนะต้มผ้าหลายใบจะเป็นการประหยัดเทียน ด้วย กล่าวคือ หลังจากต้มผ้าในกระทะหรือภาชนะอื่นแล้ว ไม่ต้องเทน้ำเหล่านั้นออกทิ้งปล่อยให้เย็น เมื่อน้ำเย็นลงฝุ่นละอองที่เกาะปะปนอยู่กับเทียนจะตกตะกอนลงก้นกระทะ เทียนที่หลุดออกจากผ้าก็จะจับกันแข็งตัวเป็นแผ่นลอยอยู่บนน้ำ เทียนเหล่านี้สามารถนำมาใช้ในการพิมพ์ลายได้อีก เทียนที่ผ่านการใช้แล้วไม่เหมาะกับบาทิกเขียน

2.3.9.11 เตาต้มผ้า ต้องเป็นเตาขนาดใหญ่ที่สามารถใช้กับกระทะใบบัว โดยทั่วไปมักจะ ตัดแปลงมาจากถังน้ำมัน หรือถังยางแอสฟัลต์ โดยการตัดครึ่งในทางตั้งและตัดด้านส่วนหนึ่ง สำหรับใส่ฟืนเป็นเชื้อเพลิง หรืออาจใช้เตาชุด โดยชุดดินเป็น วางกระทะบน และใส่ฟืน แฉก 3 เป็นเชื้อเพลิงตามร่องดินที่ชุดออก

2.3.9.12 รางย้อมผ้า นิยมทำจากไม้เนื้อแข็ง รูปร่างของรางย้อมผ้าส่วนใหญ่เป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู มีปากกว้าง ก้นลึก บางแห่งลักษณะเป็นรางสามเหลี่ยมปากกว้าง ความกว้างของปากรางย้อมตั้งแต่ 1 เมตร กว้างของหน้าผ้าที่จะย้อม เซนติเมตร ความยาวของรางย้อมขึ้นอยู่กับควา 90 – 50 คือ รางย้อมผ้า จะต้องยาวกว่าผ้าที่จะย้อม รางย้อมผ้าส่วนใหญ่ยาว เมตร 2.00 - 1.20

ข้อควรระวัง สำหรับการใช้ภาชนะที่ใช้ย้อมสี คือ ไม่ควรใช้ภาชนะที่เป็นโลหะไม่เคลือบสี เพราะสารเคมีที่ใช้ในการผสมสี เช่น โซดาไฟ โซดาแอช หรือสารเคมีช่วยติดสีอื่น ๆ ที่ผสมในสี ย้อมจะทำปฏิกิริยากับโลหะทำให้สีเปลี่ยนสภาพได้

2.3.9.13 บ่อล้าง ใช้สำหรับล้างผ้าหลังจากการย้อมสี เคลือบยากันสีตกหรือล้างเทียนออก หลังจากการต้ม บ่อล้างควรทำจากท่อซีเมนต์ และอย่างน้อยควรมี รั้วบ่อแรกสำหรับ 2 บ่อ 4 บ่อหลังใช้สำหรับแช่ผ้าในน้ำผสมโซดาไฟ เพื่อทำเทียนแตกก่อน 2 ล้างสี และล้างเทียนที่จะย้อมสี สุดท้ายและล้างโซดาไฟออก

2.3.9.14 ภาชนะเก็บเกลือสี สามารถดัดแปลงจากบ่อหินขัด เก็บน้ำเกลือสีที่เหลือจากการย้อมแต่ละครั้ง สารเคมีที่ทำให้เกิดสี เรียก Fast salt colour ไม่ใช่เกลือแกง น้ำเกลือสีที่เก็บไว้นี้ทิ้งไว้ให้ตกตะกอนจะสามารถตักน้ำส่วนบนไปใช้ในการย้อมผ้าครั้งต่อไปได้อีก เป็นการประหยัดเกลือสีอีกวิธีหนึ่ง การผสมสีครั้งต่อไปสามารถใช้เกลือสีในอัตราส่วนที่น้อยลงกว่าเดิม เช่น ถ้าใช้น้ำสะอาด น้ำ 42 กรัม ย้อมผ้าขนาด 700 ลิตร ใช้เกลือสี 23x 2.5 เมตร ได้ ผืน ถ้าใช้ 40% น้ำเกลือสีเก่าจำนวน กรัมเท่านั้น ก็สามารถย้อม 350 ลิตร ใช้เกลือสีใหม่เพียงครึ่งหนึ่ง คือ 23 ผืนเช่นกัน 40 นิ้ว ได้ 42 เมตร กว้าง 2.5 ผ้าความยาว

เหล่านี้ใช้กับการย้อมด้วยสีภาชนะเก็บสีNaphthol เท่านั้น และควรเก็บสีอย่างมิดชิด เพื่อป้องกันแดด ผุ่น เพราะสีย้อมทุกชนิดเมื่อถูกแสงแดด และน้ำฝนจะทำให้สีเสื่อมคุณภาพได้ภาชนะเก็บสีเหล่านี้ควรมีที่ระบายน้ำอยู่กันภาชนะ เพื่อความสะดวกในการระบายน้ำที่ไม่ใช่ออก

2.3.9.15 ราวตากผ้า ราวสำหรับตากผ้าเป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นอย่างหนึ่งในการทำผ้าบาติก เพราะ สีย้อมและสีแต้มบางชนิดจะปรากฏเป็นสีจริงต่อเมื่อได้ทำปฏิกิริยากับอากาศ (oxidation) จึงจำเป็นต้องให้ถูกอากาศโดยทั่วถึงและพร้อม ๆ กัน ถ้าผ้าส่วนหนึ่งส่วนใดถูกอากาศไม่พร้อมกันทำให้สีต่าง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องซิงกับราวตากผ้าโดยเฉพาะ

ราวตากผ้ามักจะทำด้วยไม้ระแนง ตอกตะปูให้ไหลออกมาเหนือเนื้อไม้ $\frac{1}{2}$ นิ้ว ตอกตะปูให้ไม้ระแนงติดกับคานราวตากผ้า ให้ตะปูอยู่ในท่าตะแคง ไม้ระแนงแต่ละอันจะห่างกัน ประมาณ 2 – 4 นิ้ว ตะปูที่ไหลออกมาจากเนื้อไม้ใช้เกี่ยวผ้า

สถานที่วางราวตากผ้า ควรจะแยกกันตามลักษณะของการใช้สอย เช่น ราวตากผ้าหลังจากการย้อมสีควรจะอยู่ในที่ร่ม หรือบริเวณที่มีหลังคากรองแสง เพื่อป้องกันแสงแดดเลียสี ทำให้สีซีด ราวตากผ้าที่ใช้ตากผ้าหลังจากต้มเทียนออกควรจะอยู่ในที่โล่ง เพื่อให้ผ้าถูกอากาศ ผ้าจะได้แห้งสนิทจริง ๆ

ระยะห่างของราวตากผ้า ราวที่ตากผ้าบางสีควรจะแยกกัน เพื่อป้องกันไม่ให้ผ้าติดกันซึ่งจะทำให้สีของผ้าชิ้นหนึ่ง ๆ ถูกผ้าอีกชิ้นหนึ่ง เช่น ผ้าสีเขียว (Green Deep) ซึ่งย้อมสี Indigosol ผ้าสีน้ำเงิน (Cobalt Blue) ซึ่งย้อมด้วยสี Indigosol ดังนั้นผ้าที่ย้อมด้วยสี Indigosol หรือสี Solubilised Vat กับสี Indigo หรือสี Vat จะต้องแยกราวผ้าให้ห่างจากราวตากผ้าสีอื่น ๆ

2.3.9.16 เครื่องขัดเงาผ้า ใช้สำหรับขัดผ้าให้เรียบ ผิวเป็นมันทำให้น้ำใช้ยิ่งขึ้น ผ้าที่นิยมนำมาขัดให้ผิวมัน ส่วนใหญ่จะเป็นผ้าโสร่ง ไม่นิยมขัดเงาผ้าชนิดอื่น

2.3.9.17 เครื่องซังน้ำหนัก ใช้สำหรับซังน้ำหนักของผ้า เทียน ยางสน น้ำมันพืช มักจะใช้ตาซัง โดยทั่วไปที่มีหน่วยเป็นกิโลกรัม ส่วนเครื่องซังน้ำหนักของสี เกลือสี และสารเคมีช่วยย้อม ใช้เครื่องซังที่มีหน่วยวัดอย่างละเอียด เช่น มิลลิกรัม กรัม หรือมีหน่วยวัดเป็นปอนด์

2.3.9.18 เครื่องรีดผ้า ใช้รีดผ้าหลังจากการต้ม ซักล้างและตากผ้าให้แห้งแล้ว ผ้าบางชิ้นไม่ต้องผ่านการขัดผิวมัน ช่างจะนำเข้าเครื่องรีด เครื่องรีดผ้าตัดแปลงมาจากเครื่องรีดยางพาราชนิดผิวเนียน และติดสายพานจากมอเตอร์เชื่อมกับเฟือง เครื่องรีดผ้าช่วยให้การพับผ้าเรียบ ร้อยสม่ำเสมอ และประหยัดเวลา

2.3.9.19 เครื่องอัดผ้า ใช้กับโรงงานหรือแหล่งที่มีการผลิตผ้าเป็นจำนวนมาก เครื่องอัดผ้าช่วยทำให้ผ้าที่พับแล้วกินเนื้อที่น้อยลง มีความแน่นและมีรอบพับสม่ำเสมอ เครื่องอัดเครื่องหนึ่งสามารถอัดผ้าได้ครั้งละประมาณ 50 ผืน

2.3.10 วัสดุที่ใช้ในการทำผ้าบาติก

วัสดุที่ใช้ในการทำผ้าบาติกมีหลายชนิด การใช้วัสดุที่ถูกต้องและเหมาะสม จะทำให้ผลงานที่สำเร็จออกมามีคุณภาพ จำหน่ายได้ราคาดี และยังช่วยลดต้นทุนการผลิตได้อีกด้วย ช่างทำบาติกจึงต้องระมัดระวังในการเลือกวัสดุ โดยเลือกวัสดุที่ดีที่สุดเหมาะสมกับการใช้งาน วัสดุที่ใช้ในการทำผ้าบาติกมีดังต่อไปนี้

2.3.10.1 ผ้า (Fabrics) ผ้าที่จะทำผ้าบาติกให้สวยงาม จะต้องไม่หนาจนเกินไป ไม่มีแป้นสารเคมีตกแต่งผิวอื่น ๆ อยู่ในเนื้อผ้า ผ้าที่หนาเมื่อเขียนเทียน น้ำเทียนจะซึมผ่านอีกด้านหนึ่งได้ไม่เต็มที่ ทำให้กันสีได้ไม่ดีเท่าที่ควร ผ้าเนื้อหนาอาจใช้ได้สำหรับบาติกลายพิมพ์ หรือลายเขียนที่มีเส้นลายขนาดใหญ่ไม่ต้องการรายละเอียดมากนัก

ผ้าที่เหมาะสมกับการทำผ้าบาติก ควรใช้ผ้าที่ทำจากเส้นใยธรรมชาติ เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าลินิน ผ้าไหม ผ้ารามี่ ผ้าซาติน ผ้าลอน ผ้าที่มีใยสังเคราะห์เจือปนจะทำให้ย้อมสีติดไม่ดีเท่าที่ควร มองดูคล้ายกับผ้าเก่าทำให้ดูไม่มีรา ดังนั้นก่อนจะนำผ้ามาทำผ้าบาติกควรจะทำการศึกษาทดสอบว่าเป็นผ้าที่มีใยสังเคราะห์หรือไม่ สภาพการติดสีมากน้อยเพียงใด กรรมวิธีในการทดสอบผ้ามีอยู่ 3 วิธีคือ

วิธีที่ 1 ทดสอบโดยการเผาไหม้ โดยใช้เส้นใยเผาตะเกียง หรือใช้เทียนไข ถ้าเป็นผ้าใยสังเคราะห์เวลาถูกไฟ ผ้าจะละลายไหม้ไหม้ติดไฟแล้วมอดหายไป แต่จะค่อย ๆ ไหม้โดยหดตัวเข้าไป เมื่อเอามือสัมผัสจะปรากฏรอยนูนขึ้นมาเป็นขอบที่ริมผ้า หรือถ้าใช้เส้นใย เส้นใยจะเป็นตุ่ม แต่ถ้า

เป็นผ้าที่ทำจากใยของพืชเมื่อนำมาเผาไฟ เนื้อผ้าจะเปลี่ยนเป็นซี่เสี้ยนและนุ่ม ดัดไฟและไหม้เร็ว มีเปลวไฟสีแดง ถ้าไฟไหม้เต็มที่บางทีจะไม่มียี่เสี้ยน มีกลิ่นเหมือนกระดาษไหม้ไฟ

วิธีที่ 2 ทดสอบโดยการดึงเส้นด้ายให้ขาด โดยการดึงด้ายให้เป็นเส้นยาวคล้ายเกลียว เส้นด้ายออก แล้วดึงแรง ๆ ให้เส้นใยขาด ถ้าเป็นเส้นใยฝ้ายจะขาดออกง่ายปลายที่ขาดจะมีปลายมน หรือค่อนข้างตัดใยลินินจะขาดยากกว่าใยฝ้าย มีปลายเรียวยาวแหลมเป็นมัน ถ้าเป็นผ้าจากใยสังเคราะห์ ดึงไม่ขาดหรือขาดยาก

วิธีที่ 3 ทดสอบโดยการใช้หมึกหยด ใช้หมึกสีน้ำเงินหยดลงบนผ้าฝ้าย ผ้าลินิน และผ้าใยสังเคราะห์ โดยสังเกตดูการกระจายของน้ำ ผ้าลินินหมึกจะกระจายไปอย่างรวดเร็วกว่าผ้าฝ้ายและผ้าใยสังเคราะห์ การทดสอบจากหยดหมึกนี้จะมีสภาพการติดสีเหมือนการย้อมผ้า

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ผ้าจากใยพืชจะติดสีดีกว่าใยสังเคราะห์ ผ้าที่ทำจากใยพืชจึงเป็นผ้าที่สามารถนำมาทำเป็นผ้าบาติกได้ดี ซึ่งมีผ้าอยู่หลายชนิดด้วยกัน คือ

(1) ใยลินิน Liner หรือที่เรียกว่า ผ้าลินิน เป็นกลุ่มผ้าที่สามารถนำมาย้อมสีได้ดี เนื่องจากมีการตกแต่งโดยการชุบมันให้ใยหมด เนื้อผ้าคงตัวพอสมควรและกันยับด้วยวิธี Sanforize ภาษาทางการค้า ทำให้ย้อมสีได้ดีกว่าผ้าที่ยังไม่ได้ชุบมัน ผ้าใยลินินนิยมนำมาทำเป็นผ้าเช็ดหน้า ผ้าตัดเสื้อและ

(2) ผ้าสาลูชนิดบาง (Lawn) เป็นลักษณะโปร่งบางเหมือนผ้าแก้วเนื้อนุ่ม สีขาวขุ่นย้อมสีติดดี

(3) ผ้าสาลู (Batist) ลักษณะเหมือนผ้าสาลูชนิดบาง เนื้อผ้าทึบกว่า เนื้อนุ่ม เนื้อผ้าเป็นผ้าขาวฟอก ชุบมัน ไม่ตกแต่งผิวด้วยสารชนิดใด สะดวกต่อการที่จะนำมาเขียนเทียนหรือพิมพ์เทียน สำหรับการย้อมผ้าชนิดนี้เมื่อทำเป็นผ้าบาติกแล้ว ใช้ทำเป็นเสื้อผ้าเด็กอ่อน เสื้อนอน เสื้อสตรี และผ้าเช็ดหน้า

(4) ผ้าปาน (Voile) เป็นผ้าที่ (มีเนื้อนุ่ม ผิวมัน ย้อมสีติดดี สีสดสวย ผ้าบาติกของอินเดีย นิยมทำจากผ้าปาน ใช้ตัดเป็นผ้าสำหรับใช้นุ่งห่มในฤดูร้อน

(5) ผ้าปรีมิต Cambric เป็นผ้าเนื้อบาง มีน้ำหนักเบา ในบางครั้งผ้าปรีมิตมีการลงแป้งเล็กน้อย ดังนั้น ก่อนที่จะนำไปพิมพ์เทียนหรือเขียนเทียน ควรซักล้างให้แป้งออกก่อน เวลาย้อมสีหรือแต้มสีจะติดดี ผ้าชนิดนี้ใช้ย้อมทำเป็นผ้าตัดเสื้อของสตรีและบุรุษได้ดี รวมทั้งเสื้อเด็กและผ้าเช็ดหน้า

(6) ผ้ามัสลิน (Muslin) เป็นกลุ่มของผ้าฝ้ายกลุ่มใหญ่ เนื้อขนาดกลาง จนถึงเนื้อหนา สามารถทำเป็นผ้าเช็ดหน้า ผ้าตัดเสื้อและผ้าปูที่นอนได้ดี ผ้ามัสลินมีหลายชนิดด้วยกัน เช่น ผ้า Percale ผ้า , Calico ผ้า , Chintz ผ้าอ็อกฟอร์ด , Oxford Shirting ผ้าซาติน

(7) ผ้าป๊อบปิ้น เป็นผ้าฝ้ายชนิดหนึ่งซึ่งเหมาะสำหรับการทำผ้าบาติกเป็นอย่างมาก เพราะไม่มีการตกแต่งผิว สามารถพิมพ์เทียน หรือเขียนเทียน และย้อมสีได้โดยไม่ต้องนำไปซักล้างก่อน ผ้าป๊อบปิ้นอาจมีชื่อทางการค้าหลายชนิด เช่น B C F , Lucky

(8) ผ้าแพรฟูยี Fugi เป็นผ้าทอจากใยเรยอนหน้ากว้างเหมาะสำหรับทำเป็นผ้าบาติก ผ้าฟูยีเมื่อผ่านการย้อมสีแล้วจะเป็นผ้าที่มีสีสดใส เหมาะสำหรับนำมาตัดเสื้อในฤดูร้อน ผ้าแพรฟูยี มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เรยอง

(9) ผ้าลอน มีชื่อทางการค้าเรียกว่า ยูนิติกา เป็นผ้าเนื้อบางเบา ผิวมัน นิยมทำเป็นผ้าบาติกลายเขียน และใช้เทคนิคบาติกลายเขียนมากกว่าบาติกลายพิมพ์ เหมาะสำหรับทำเป็นผ้าพันคอ ผ้าคลุมผม

(10) ผ้าไหม ควรใช้ผ้าไหมเนื้อบาง เนื่องจากน้ำเทียนไหลซึมผ่านเส้นใย ได้ดีกว่าผ้าไหมเนื้อหนา ผ้าไหมที่เหมาะสมกับการทำผ้าบาติกมีหลายชนิด เช่น ไหมไทย ไหมจีน ผ้า Crepe de Shine Silk สำหรับผ้าไหม ควรใช้ผ้าไหม 2000 เส้น ขนาด 1

ผู้ที่จะทำผ้าบาติกเป็นจำนวนมาก ควรจะสั่งซื้อผ้าจากโรงงานโดยตรง เพื่อให้โรงงานส่งผ้าที่ยังไม่มีการตกแต่งผิว โดยการลงแป้งหรือใช้สารเคมีอื่น ๆ เคลือบจะเป็นการประหยัดต้นทุนได้มาก และไม่ต้องยุ่งยากกับการซักฟอกเอาสารที่เคลือบออกก่อนนำไปทำผ้าบาติก

2.3.11 วัสดุสำหรับกันสี ใช้สำหรับพิมพ์ลาย เขียนลาย และปิดลาย วัสดุกันสีผสมจากวัสดุหลายอย่าง ทั้งนี้แล้วแต่ลักษณะงานที่ต้องการ วัสดุหลักที่ใช้คือ พาราฟินหรือเทียนจึงมักจะเรียกส่วนผสมที่ใช้พิมพ์ลาย เขียนลาย และปิดลายว่าเทียน วัสดุที่ใช้สำหรับกันสีและวัสดุที่เป็นส่วนผสมมีดังนี้

2.3.11.1 ขี้ผึ้ง Wax ขี้ผึ้งเป็นวัสดุที่ใช้กันตั้งแต่ยุคแรก ๆ ของการทำบาติก ซึ่งเป็นขี้ผึ้งที่ได้จากตัวผึ้ง)Bee wax มีลักษณะเหนียว ไม่เปราะหักหรือแตกง่ายและกันน้ำได้ดี ปัจจุบันนี้ขี้ผึ้งแท้มีราคาแพง และหายากจึงมีการผลิตขี้ผึ้งเทียมโดยใช้ส่วนผสมอื่น ๆ มาประกอบกันหลายอย่าง เพื่อให้มีคุณสมบัติคล้ายกับขี้ผึ้งแท้มากที่สุด

2.3.11.2 พาราฟิน Parafin Wax เป็นสารสังเคราะห์ที่ได้จากน้ำมัน พาราฟินสามารถตั้งไฟให้หลอมละลาย นำมาเขียนและพิมพ์ลวดลายลงบนผ้าได้เช่นเดียวกับขี้ผึ้ง ลวดลายที่เกิดจากการใช้พาราฟินแต่เพียงอย่างเดียวจะหักและเปราะ เหมาะสำหรับการทำผ้าบาติกที่ต้องการรอยแตก ถ้าไม่มีพาราฟินแผ่น สามารถใช้เทียนไข Candle Wax แทนได้

2.3.11.3 ยางสน Rasin ใช้ผสมเทียนให้มีความเหนียว และกันน้ำสีในขณะย้อมได้ดียิ่งขึ้น ยางสนเป็นผลึกสีเหลือง เมื่อนำมาตั้งไฟจะหลอมเหลว เทียนที่ใช้เขียนด้วยจันตั้งใช้ยางสนผสมน้อยกว่าเทียนที่ผสม สำหรับการใช้แม่พิมพ์

2.3.11.4 ไขสัตว์ ส่วนมากนิยมใช้ไขวัว หรือน้ำมันพืช น้ำมันควาย สำหรับผสมเทียนให้มีความเหนียวและกันเทียนแตกได้ดียิ่งขึ้น เทียนที่ผสมไขสัตว์มีลักษณะยืดหยุ่น เมื่อนำไปพิมพ์ลายหรือเขียนมีลักษณะบางและเหนียว สามารถที่จะม้วนหรือพับผ้าที่พิมพ์เทียนแล้วโดยที่เทียนไม่แตก ไขสัตว์ส่วนใหญ่ใช้ผสมเทียนสำหรับปิดดอก และสำหรับบาติกลายเขียน

2.3.11.4 น้ำมันพืช ใช้ผสมเทียนทุกชนิด และเทียนที่ใช้กับบาติกลายเขียนเป็นการป้องกันไม่ให้เทียนแตก น้ำมันพืชที่นิยมกันมีหลายชนิด เช่น น้ำมันถั่ว น้ำมันมะพร้าว น้ำมันปาล์ม

2.3.11.5 สีย้อม Batik dyes การเลือกสีที่จะนำมาใช้ในการทำบาติก มีความสำคัญมาก เท่ากับการออกแบบ และการลงเทียนบนผ้า สีช่วยให้ผ้าที่ย้อมมีความงดงามน่าใช้ ถูกใจผู้ซื้อ คุณภาพและการแบ่งระดับของผ้าบาติกนั้น นอกจากขึ้นอยู่กับสวดลาย เทคนิคตลอดจนเนื้อผ้าแล้ว สีย้อมแต่ละชนิดก็ทำให้คุณภาพของบาติกแตกต่างกันอีกด้วย

สีย้อมมีอยู่หลายชนิด สีที่เหมาะสมกับการทำบาติกต้องใช้สีย้อมเย็น คือ ย้อมในน้ำสีที่มี อุณหภูมิประมาณ องศาเซลเซียส ถ้าร้อนกว่านี้จะทำ 40 องศาเซลเซียส และไม่ควรร้อนเกิน 30 ° อักษรย่อให้เทียนละลาย ดังนั้น สีย้อมร้อนซึ่งจะมี H ไม่เหมาะสมกับการย้อมผ้าบาติกควรใช้สีที่มี “ อักษรย่อ ” M ” หรือ “ M Dye “

2.3.11.6 ถุงมือ ควรใช้ถุงมือสีส้ม ซึ่งเป็นถุงมือที่ใช้กับสารเคมี เป็นเครื่องช่วยป้องกันไม่ให้ มือถูกสารเคมีที่ผสมอยู่ในสี ซึ่งสารเคมีบางชนิดกัดมือ เช่น โซดาไฟ กรดซัลฟูริก โซเดียมไฮดรอกไซด์ เป็นต้น

2.3.11.7 เครื่องป้องกันควันพิษ มีความจำเป็นมากสำหรับช่างผสมสี เนื่องจากในขณะที่ทำการผสมสารเคมีและสีให้ละลายเข้ากัน ความร้อนจากไอน้ำในขณะที่เหน้าร้อนลงในสีและสารเคมีจะ ลอยขึ้นเป็นควัน ถ้าหายใจเข้าไปทำให้เกิดการระคายเคืองต่อทางเดินหายใจ ดังนั้น ควรป้องกัน ควันพิษเหล่านี้ โดยการสวมเครื่องป้องกันควันพิษ หรืออาจใช้หน้ากากที่ชาวสวนใช้สวมในขณะที่ฉีด ยาฆ่าแมลงแทนได้

การเตรียมการในการทำผ้าบาติก ถ้ามีการผลิตเป็นจำนวนมากควรจะมีสถานที่โดยเฉพาะ ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกและความปลอดภัย ซึ่งประกอบด้วยส่วนสำคัญสำหรับการประกอบการใน ลักษณะของโรงงาน ดังต่อไปนี้ คือ

(1) สถานที่และทำเลที่ตั้ง ขึ้นอยู่กับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของผู้ผลิต ซึ่งพอจะแยกได้ เป็น ประการ คือ

1.1 การผลิตในครอบครัว การผลิตผ้าบาติกภายในครอบครัว ซึ่งเป็นการผลิตกันโดยทั่วไป ผลผลิตที่ได้มีจำนวนไม่มากนัก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมาชิกในครอบครัว เศรษฐกิจและความสามารถใน ครอบครัว การผลิตในแง่นี้เป็นการผลิตในบ้าน หรือครัวเรือน เพราะฉะนั้น สถานที่จึงไม่คำนึงถึง มากนัก

1.2 การผลิตระบบโรงงาน เป็นการผลิตในเชิงอุตสาหกรรมหรือหัตถอุตสาหกรรม การ พิจารณาถึงสถานที่และทำเลที่ตั้งจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะการผลิตในลักษณะนี้ต้องมีบริเวณและ คนงานมากพอสมควร ขนาดของเนื้อที่โดยประมาณ 200 ตารางวา – 2 ไร่ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับขนาด ของโรงงานนั้นว่า จะให้ผลผลิตมากน้อยเพียงใด จำนวนคนงานและช่างฝีมือจำนวนเท่าไร ตาม จุดมุ่งหมายที่วางไว้ การที่ต้องใช้ปริมาณกว้างขวางพอสมควร เนื่องจากต้องใช้เป็นสถานที่ในการ ผลิตขั้นตอนต่าง ๆ และจำนวนบุคลากร ดังต่อไปนี้

1.2.1 อาคารโรงงาน ควรเป็นโรงเรือนที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก

1.2.2 ลานเขียนเทียน หรือพิมพ์ลายควรแยกเฉพาะเป็นสัดส่วนต่างหาก และมีช่องลมสำหรับระบายควันเทียน แม่พิมพ์สำหรับพิมพ์เทียนให้แขวนไว้ข้างหลังโต๊ะพิมพ์เทียน

1.2.3 ลานย้อมสี ควรลาดพื้นด้วยซีเมนต์ โดยมีระดับต่ำกว่าพื้นส่วนอื่นและทำคูระบายน้ำปล่อยน้ำทิ้งให้ไหลลงบ่อน้ำทิ้ง

1.2.4 บ่อน้ำทิ้ง ต้องอยู่ห่างจากบ่อน้ำที่นำมาใช้ย้อมผ้า ทั้งนี้เนื่องจากสารสีในน้ำทิ้งจะซึมลงดิน แล้กลงไปในบ่อน้ำ ทำให้น้ำไม่สะอาด เมื่อสูบน้ำจากบ่อมาใช้ในการย้อมสี ทำให้ย้อมสีไม่ติด

1.2.5 ลานตากผ้าในร่ม ควรอยู่ในบริเวณตัวโรงงานและมีลมโกรก

1.2.6 เตาต้มผ้า ควรจะแยกออกไปจากโรงเรือนส่วนอื่น ทั้งนี้เป็นการป้องกันไม่ให้ควันไฟพัดตกลงเข้าไปในโรงงานอันเป็นอันตรายต่อสุขภาพของช่าง

1.2.7 ลานซักผ้า ให้อยู่ใกล้กับเตาต้มผ้า โดยมีบ่อซีเมนต์วางเป็นระยะเพื่อความสะดวกในการซักล้าง

1.2.8 สถานที่ตากแห้งผ้า เป็นส่วนที่นำเอาผ้าที่ซักล้างผึ่งแดดให้แห้ง แล้วนำมาตากแห้งผิว โดยการขัดผ้าพับ และมัดรวมเป็นก๊อติ หรือ 20 ผืน บรรจุถุงพลาสติกที่มีเครื่องหมายการค้า เพื่อเตรียมจำหน่ายต่อไป บริเวณนี้จะเป็นที่วางเครื่องขัดผ้าและเครื่องอัด โรงงานบางแห่งแยกส่วนนี้เป็นส่วนโชว์สินค้า โดยจัดแสดงในตัวโชว์

(2) บุคลากร ในการดำเนินงานโรงงานบาติก หรือผลิตในครอบครัวการทำผ้าบาติกพอจะแยกได้เป็น 3 ฝ่าย คือ

2.1 ฝ่ายออกแบบ เป็นบุคคลที่สำคัญและจำเป็นที่สุดในการผลิตผ้าบาติก เพราะ ฝ่ายการออกแบบจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบของผ้า หรือรูปแบบของผลิตภัณฑ์บาติก กำหนดลาย กำหนดสี การวางลายในผ้า บุคคลในฝ่ายนี้ควรประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ เช่น

นักออกแบบ มีหน้าที่ออกแบบลวดลายสำหรับผ้าลายเขียนออกแบบลวดลายสำหรับการทำแม่พิมพ์ สำหรับบาติกลายพิมพ์ กำหนดสีและการวางลวดลายในผ้า

ช่างสี เป็นบุคคลที่มีความรู้เรื่องเคมีย้อมสี สามารถผสมสีและแก้ปัญหาเรื่องสีได้สามารถระบายสีและแต้มสีบนผ้า

ช่างพิมพ์เทียนหรือเขียนเทียน ควรจะเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะช่างเขียนเทียน บางแห่งการทำผ้าบาติกลายเขียน ช่างเขียนลายจะเป็นคนเดียวกันกับคนออกแบบ

2.2 ฝ่ายคนงาน ซึ่งจะประกอบด้วยบุคคลที่ทำหน้าที่ในหลายด้านด้วยกัน เช่น

ฝ่ายแต้มสีและระบายสี ส่วนมากใช้แรงงานผู้หญิงและเด็กสำหรับเด็กมักทำหลังเลิกเรียนและวันหยุด หรือรับงานไปทำที่บ้าน โดยช่างสีจะเป็นผู้กำหนดให้ลงสีตามแบบ

ฝ่ายย้อม มีหน้าที่ย้อมผ้า ส่วนมากมักจะเป็นคนงานชาย แต่ก็มีหลายโรงงานเช่นกันที่ใช้คนงานสตรี

ฝ่ายต้มและซักล้าง ส่วนมากใช้คนงานชายมากกว่าคนงานสตรี

ฝ่ายตกแต่งผ้า เป็นคนงานชุดสุดท้าย ทำหน้าที่ตกแต่งผ้า เช่น ลงแปง ชัดมัน อัดหรือรีด ตรวจสอบความเรียบร้อยร่วมกับเจ้าของโรงงาน หรือบางแห่งใช้นักออกแบบ แล้วจึงบรรจุถุง เพื่อจัดส่งจำหน่ายต่อไป

สำหรับโรงงานขนาดเล็ก หรือการผลิตในครัวเรือน บุคคลแต่ละฝ่ายอาจจะเป็นคนกลุ่มเดียวกัน แต่จะหมุนเวียนกันทำกิจกรรมแต่ละอย่างจนสำเร็จขั้นสุดท้าย

(3) ผู้ดำเนินการหรือเจ้าของโรงงาน ซึ่งเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดในการผลิตผ้าบาติก เพราะต้องเป็นผู้ที่วางแผนการดำเนินงาน ตั้งแต่การลงทุนการกำหนดคุณลักษณะ และจำนวนคนงานช่างฝีมือ รูปแบบของโรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ การตลาด และการโฆษณาในรูปแบบต่าง ๆ

ดังนั้น การทำผ้าบาติก ควรจะมีการวางแผน การศึกษาถึงตลาดที่จัดจำหน่ายวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร โรงงาน และการโฆษณาสินค้า โดยคำนึงถึงรสนิยมของผู้บริโภคเป็นหลักยึด เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อการผลิตต่อไป

2.3.12 ขั้นตอนการทำผ้าบาติก

การทำผ้าบาติก โดยทั่วไปมีกรรมวิธีที่ไม่สลับซับซ้อนมากนัก หลักการง่าย ๆ คือกันด้วยเทียน ต้มสี ย้อมและต้มเทียนออก แต่การทำผ้าบาติกให้ดี หรือทำเป็นจำนวนมากในเชิงพาณิชย์นั้น จะต้องอาศัยเทคนิคเฉพาะตามขั้นตอน และต้องละเอียด พิถีพิถันในทุกขั้นตอน ผลงานที่สำเร็จออกมาจึงจะมีคุณภาพ หากเกิดผิดพลาดในขั้นตอนใด จะทำให้ได้ผ้าบาติกที่ด้อยคุณภาพไปด้วย การทำผ้าบาติกสามารถแยกกระบวนการผลิตเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1	การเตรียมผ้า
ขั้นตอนที่ 2	การเตรียมเทียนหรือการผสมเทียน
ขั้นตอนที่ 3	การเขียนเทียนหรือการพิมพ์ลาย
ขั้นตอนที่ 4	การต้มสีหรือระบายสี
ขั้นตอนที่ 5	การย้อมสี
ขั้นตอนที่ 6	การลอกเทียนออกจากผ้า
ขั้นตอนที่ 7	การตกแต่งผ้า

2.3.13 การเขียนเทียน หรือการพิมพ์ลาย

การเขียนเทียนหรือการพิมพ์ลายลงบนผ้า เป็นหัวใจสำคัญของการทำบาติกเพราะรอยเทียนที่เกิดจากการเขียนลาย หรือพิมพ์จากแม่พิมพ์โลหะ จะเป็นแนวที่กันสีไม่ให้ซึมเข้าเวลาระบายสีต้มสี หรือเมื่อนำไปย้อม วิธีการกันสีด้วยเทียนบนผ้า มีวิธีการ อย่างด้วยกัน 2 คือ

2.3.13.1 การเขียนเทียน การเขียนเทียนหรือการกันสีด้วยวิธีเขียนเทียนลงบนผ้า ให้เป็นลวดลายหรือรูปทรงต่าง ๆ ก่อนที่จะระบายหรือย้อมสีการเขียนเทียนลงบนผ้า มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) ลอกลายลงบนผ้า หลังจากที่ได้มีการออกแบบลวดลายตามความเหมาะสมให้วางผ้าที่ต้องการทำเป็นผ้าบาติกทาบลงบนตัวลายแม่แบบ ใช้ดินสอสีลอกลายและลงเส้นลายด้วยเส้นหมึกสีดำ

เอาไปวางบนตู้ไฟสำหรับใช้ถ่ายสกรีน วางผ้าที่จะทำผ้าบาติกทาบบนกระดาษไข ลอกกลายลงบนผ้า วิธีนี้สะดวกเพราะแสงสว่างลอดผ่านกระดาษไขและผ้า ทำให้มองเห็นลายชัดเจน ลอกกลายได้ง่ายขึ้น ในขั้นตอนนี้ถ้าช่างมีความชำนาญ อาจไม่จำเป็นต้องลอกกลายตามแบบก็ได้ สามารถใช้ดินสอสีเขียนลายลงบนผ้าที่ต้องการ หรือถ้าชำนาญมาก ๆ อาจผ่านขั้นตอนนี้ ไปเขียนลายด้วยเทียนเลยก็ได้

(2) นำผ้าไปขึงไว้บนกรอบไม้ ซึ่งมีวิธีการอยู่ วิธี คือ 5

(2.1) ขึงผ้าลงบนขอบเฟรม หรือกรอบไม้ ซึ่งใช้วิธียึดแบบกรอบสะดึง

(2.2) ขึงผ้าบนกรอบไม้ โดยใช้แปรงจุ่มเทียนที่ต้มจนหลอมเหลว ทากรอบไม้ด้านหน้า เอาผ้าที่ตัดได้ขนาดกับกรอบไม้ วางทาบบนกรอบ ใช้ด้ามพู่กันถูผ้าให้ติดกับกรอบไม้ทั้ง ด้าน 4

(2.3) ขึงผ้ากับกรอบไม้ โดยการยึดผ้าทั้ง ด้าน ด้วยเข็มซ่อนปลาย โดยผูกเข็มซ่อน 4 ด้าน 4 ปลายกับกรอบไม้ด้วยยางรัดของ และเกี่ยวเข็มซ่อนปลายกับผ้าทั้ง การขึงผ้าด้วยเข็มซ่อนปลายและยางรัดของนี้ ทำให้ผ้าตึงทั้ง ด้าน เมื่อเขียนเทียนและระบายสี ยางช่วยทำให้ผ้ามี 4 ความยืดหยุ่นและมีส่วนทำให้ผ้าตึงตลอดเวลา

กรอบไม้ที่ใช้ขึงผ้าตามวิธีนี้ นิยมใช้กรอบไม้ที่ทำจากไม้หน้า 2" x 4" หรือทำจากไม้ไผ่ทั้งลำ

(2.4) ขึงผ้าลงบนไม้ที่ตรึงติดแน่นกับขาหยั่ง หรือผนังด้านใดด้านหนึ่ง ตอกตะปูให้โผล่ขึ้นมาจากขอบไม้ ด้านกว้างของผ้า ตัดหัวตะปูออกและตะไบหัวตะปูให้แหลมเป็นระยะห่างกัน ประมาณ นิ้ว 1 นำผ้ามาเกี่ยวกับตะปูโดยดึงผ้าให้ตึง ช่วงกลางผ้าให้ใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นซี่ประมาณ $1\frac{1}{2}$ เมตร ด้านปลายทั้งสองข้างใช้ลวดขนาดเล็กผูกตะปูขนาด นิ้วมัดติดกันให้แน่น 1 ให้โผล่ขึ้นเหนือซี่ไม้ไผ่ นำซี่ไม้ไผ่มาตัดโค้ง ตรึงปลายไม้กับผ้าที่ขึง โดยการงอไม้ให้โค้งใต้ผ้า และให้ปลายตะปูแทงทะลุผ้าขึ้นมาที่บริเวณขอบผ้าด้านล่างทั้ง ข้าง 2 เป็นระยะห่างประมาณ นิ้ว 10 ให้ทั่วทั้งผืน

2) การขึงผ้าตามวิธีในข้อ.2 และ 3. เป็นวิธีที่นิยมกันมากในโรงงานผ้าบาติกในม 4 เลเซีย วิธีการขึงผ้าดังกล่าว เหมาะสำหรับการเขียนเทียน

(2.5) วางผ้าพาดกรอบไม้ โดยการวางผ้าที่จะเขียนพาดกับกรอบไม้ชนิดมีขาตั้ง พาดผ้าให้ห้อยมาทางด้านหน้าเล็กน้อย ให้ส่วนที่ยังไม่เขียนอยู่ด้านหลังเวลาเขียนเทียนผู้เขียนจะนั่งอยู่ด้านหน้าเฟรม บนม้านั่งเตี้ย ๆ หรือนั่งกับพื้น ผ้าที่เขียนเสร็จแล้ว ผู้เขียนจะดึงผ้าลงมาม้วนไว้บนตักของผู้เขียน การเตรียมเขียนผ้าวิธีนี้ นิยมกันมากในการบาติกลายเขียนในอินโดนีเซีย

(3) เขียนเทียนตามแบบลาย ในการเขียนเทียนนี้สามารถเลือกใช้อุปกรณ์เขียนเทียนได้ตามความเหมาะสม ถ้าต้องการลายเส้นเทียนที่มีเส้นขนาดเล็ก ก็ต้องใช้จันดิ่งขนาดเล็ก ถ้าต้องการลวดลายที่มีเส้นเทียนขนาดใหญ่ ใช้ปากกาทองเหลืองพู่กันหรือแปรงตามความเหมาะสม ซึ่งในปัจจุบันมีวิธีการนิยมกัน วิธี คือ 3

(3.1) การเขียนเทียนด้วยจันดิ่ง

(3.2) การเขียนเทียนด้วยปากกาทองเหลือง

(3.3) การเขียนเทียนด้วยแปรง

2.3.14 การเขียนเทียนด้วยจันตัง

การเขียนเทียนลงบนผ้าด้วยจันตัง เป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับงานบาติกลายเขียนเพราะได้เส้นเทียนขนาดเล็ก และสามารถเขียนลายละเอียดต่าง ๆ ได้ ในการเขียนด้วยจันตังมือข้างหนึ่งจะต้องถือเศษผ้าสำหรับรองและปิดปากพวยจันตัง คอยเช็ดเพื่อไม่ให้เทียนหยดลงบนผ้าในจุดที่ไม่ต้องการ เมื่อเขียนระยะหนึ่งเห็นว่าเทียนในจันตังเริ่มเย็น ให้เทียนลงในภาชนะต้มเทียนแล้วตักเทียนที่กำลังร้อนขึ้นมาเขียนใหม่ ถ้าจะหยุดพักการเขียนเทียน อย่าแช่จันตังไว้ในภาชนะต้มเทียน เพราะจะทำให้รอยเชื่อมต่าง ๆ หลุดออกจะทำให้จันตังดำนั้นใช้ไม่ได้อีกต่อไป

ในขณะที่กำลังเขียนเทียน จะต้องระวังอย่าให้พวยจันตัง ซึ่งจะสังเกตได้จากน้ำเทียน จะไม่ไหลตามปกติ เส้นเทียนขาดเป็นระยะ แสดงว่าจันตังมีวิธีแก้ไขดังนี้ คือ ให้เคาะจันตังโดยเคาะกับนิ้วชี้ไม่ควรเคาะกับภาชนะต้มเทียนจะทำให้จันตังคอกหักและเงินที่เชื่อมไว้หลุดออก

ให้นำจันตังไปล้างในน้ำที่ผสมโซดาแอส และต้มจนเดือด โดยแกว่งจันตังในน้ำไปมา สิ่งอุดตันซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นยางสนที่จะหลุดออกมาถ้ายังไม่หลุดให้ใช้สายกีตาร์เบอร์เล็กสุดตัดเป็นท่อน แยกเข้าไปในพวยจันตัง และแกว่งในน้ำต้มผสมโซดาแอส สิ่งอุดตันก็จะหลุดออกมา

อีกวิธีหนึ่ง คือ นำจันตังแช่ในน้ำมันก๊าดเพื่อให้เทียนในพวยจันตังละลาย และใช้สายกีตาร์ แยกเข้าไปในพวยจันตัง เพื่อดันเอายางสนให้หลุดออกมา จากนั้นต้องนำจันตังไปล้างน้ำสบู่ให้สะอาด เพราะ ถ้ามีน้ำมันก๊าดเหลืออยู่ในจันตังจะทำให้เทียนละลายและไม่แข็งตัว

2.3.15 การเขียนเทียนด้วยปากกาทองเหลือง

การกันสีโดยการใช้ปากกาทองเหลือง หมายถึง วิธีการเขียนเทียนลงบนผ้าด้วยปากกาทองเหลืองหรือลูกตุ้ม ด้วยการจุ่มปากกาทองเหลืองลงในน้ำเทียนที่ต้มจนหลอมละลาย และมีความร้อนพอเหมาะ จุ่มให้มีลูกตุ้มที่ทำด้วยด้ายดิบ ดังนั้นจึงเหมาะสำหรับการเขียนเทียนที่ต้องการลายเส้นเทียนโตและหนา นิยมใช้เขียนผ้าบาติกที่มีรายละเอียดไม่มากนัก

2.3.16 การเขียนเทียนด้วยแปรง

การเขียนเทียนด้วยแปรง ใช้แปรงจุ่มเทียนแล้วป้ายลงบนผ้าการเขียนเทียนด้วยแปรงเหมาะสำหรับบริเวณที่ต้องการกันสี หรือเก็บสีในพื้นที่กว้าง ๆ หรือสร้างเทคนิคแปลก ๆ ในงานจิตรกรรมเทคนิคบาติก

2.3.17 การพิมพ์เทียนด้วยแม่พิมพ์

การพิมพ์เทียนลงบนผ้าด้วยแม่พิมพ์ เป็นลักษณะของการทำผ้าบาติกลายพิมพ์ ซึ่งมีวิธีการดังต่อไปนี้

2.3.17.1 การเตรียมแม่พิมพ์ โดยการสำรวจความเรียบร้อยของแม่พิมพ์ เช่น ลักษณะลวดลายแม่พิมพ์ที่จะนำมาพิมพ์ มีลวดลายครบถ้วนหรือไม่ มีโครงสร้างของตัวลายลักษณะใด โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์กับการออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนทิศทางในการต่อเนื่องของลายแต่

คำนึงถึงความสัมพันธ์กับการออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนทิศทางการต่อเนื่องของลายแต่ละแบบ เพื่อการกะช่วงจังหวะสำหรับจะพิมพ์ในผ้าต่อไป แม่พิมพ์บางชนิดสามารถพิมพ์ต่อกันได้ตลอดไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน เช่น แม่พิมพ์ลวดลายขอบหรือลายริม แม่พิมพ์ลายผ้าถุงในส่วนที่เรียกว่า ปาเต๊ะ แต่แม่พิมพ์บางชนิดต้องระมัดระวังเวลาพิมพ์ต่อลาย

การเตรียมแม่พิมพ์ควรตรวจสอบดูความสะอาดของแม่พิมพ์ด้วยการทดสอบดูว่า แม่พิมพ์มีเทียนเกาะหนาหรือไม่ โดยสังเกตหรือลองพิมพ์ดู แม่พิมพ์ที่สกปรกจะทำให้เส้นเทียนไม่คมและไม่สม่ำเสมอ ควรจะนำแม่พิมพ์มาล้างทำความสะอาด โดยการนำแม่พิมพ์ต้มในน้ำเดือดที่ผสมด้วยโซดาแอช และโซดาไฟ จนกระทั่งเทียนที่เกาะแม่พิมพ์หลุดออกหมด นำไปล้างน้ำให้สะอาด ผึ่งแดดให้แห้ง จึงนำไปใช้งานต่อไป แต่ถ้าต้องการเก็บแม่พิมพ์ไว้ ต้องนำไปจุ่มเทียนบาง ๆ เพื่อเคลือบแม่พิมพ์ป้องกันสนิม

2.3.17.2 การพิมพ์เทียนบนผ้า

ขั้นแรก นำผ้าที่ต้องการพิมพ์ปูบนโต๊ะที่รองด้วยกาบกล้วย ก่อนจะนำผ้าขาลงไปปู ต้องเช็ดกบกล้วยให้แห้ง ถ้าหากมีน้ำเกาะบนกบกล้วยเวลาพิมพ์เทียนจะทำให้เทียนเกาะผ้าไม่สม่ำเสมอ จะเป็นผลเสียเวลาแถมหรือย้อม

ขั้นที่สอง นำแม่พิมพ์มาวางพาดกับขอบกระทะ เพื่อให้แม่พิมพ์ร้อนจนทั่ว แล้วนำแม่พิมพ์ลงจุ่มเทียนในกระทะ ต้องจุ่มให้ถึงก้นกระทะ เพื่อให้เทียนเกาะแม่พิมพ์ในระดับสูงเท่ากัน

ขั้นที่สาม ยกแม่พิมพ์ขึ้น สะบัดแม่พิมพ์เบา ๆ 2 – 3 ครั้ง การสะบัดแม่พิมพ์ต้องสะบัดเป็นจังหวะเดียวกันตลอดคืน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการควบคุมให้เทียนเกาะแม่พิมพ์เท่ากันตลอด แล้วจึงนำมาพิมพ์ลงบนผ้า ใช้สันมืออีกข้างหนึ่งกดบนขอบแม่พิมพ์เบา ๆ เพื่อให้น้ำหนักของแม่พิมพ์กดลงบนผ้าเท่ากันทุกส่วน ลักษณะรอยเทียนที่ดี เส้นเทียนต้องเท่ากันทั้งผืน เส้นต่อกันทุกเส้น ไม่มีรอยเทียนขาด จังหวะ ช่องไฟ การต่อลายมีความสมดุล และมีความประสานกลมกลืนกันทุกช่วงตัวลาย

ชาวอินโดนีเซียได้เสนอแนะวิธีการวางลาย ในขณะที่พิมพ์เทียนลงบนผ้า จากแม่พิมพ์โครงสร้างรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส และสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนไว้ 6 แบบด้วยกัน คือ

1. TUBBUK พิมพ์ไปทางขวาแล้วพิมพ์ด้านบน
2. ONDO – ENDE พิมพ์ไปด้านขวา แล้วพิมพ์ไปด้านบน โดยวางแม่พิมพ์ด้านขวาให้สลับกึ่งกลางกับรอยพิมพ์อันแรก
3. ONDO – ENDE พิมพ์ไปทางด้านขวาและพิมพ์ด้านบน โดยวางแม่พิมพ์ด้านบนให้เข้ากึ่งกลางกับรอยพิมพ์แถวแรก
4. PARANG (miring) พิมพ์ลายในโครงสร้างของเส้นทแยงมุมและสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ลักษณะลาย Parang เป็นเส้นเฉียง โดยพิมพ์ที่ละแถว เรียงไปทางขวาจนหมดแถว แล้วจึงพิมพ์ด้านบน

6 .JALAN SAMA วิธีพิมพ์จากแม่พิมพ์ที่ออกแบบลาย ลาย 2 แล้วนำมาพิมพ์สลับแถว ควบคู่กันตลอดแนว

ผ้าบาติกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากจะมีวิธีการวางลายตามแบบของอินโดนีเซีย ดังกล่าวแล้ว ยังมีวิธีการวางลายตามแบบของตนเองอีก ลักษณะ 2 คือ

วางลายให้ต่อกันเป็น .1แนวยาว ส่วนใหญ่จะใช้กับลายขอบ หรือลายริม

วางลายต่อเนื่องกันเป็นแถว ใช้กับลวดลายที่มีลักษณะเป็นช่อ กิ่ง ก้าน หรือลำต้น ใช้ .2 ให้ก้านซ้อนกันกับส่วนหนึ่งสี วิธีพิมพ์ต่อกันนวนโคของดอกและใบ ซึ่งผู้ออกแบบจะยึดถือความงาม จากพรรณไม้ตามธรรมชาติมาเป็นแบบอย่าง

ในการพิมพ์เทียนสำหรับบาติกลายพิมพ์ มีขั้นตอนการพิมพ์เทียนประมาณ 3-ครั้ง 4 เช่น

1 พิมพ์ลายเส้น เช่น ลายขอบ ดอกลาย . หรือลายพื้น

2 พิมพ์เทียนเพื่อกันสีจากการแต้มสีและระบายดอก ก่อนจะนำไปย้อม

3 พิมพ์เทียนเพื่อเก็บสีพื้น ส่วนมากนิยมเก็บเป็นลวดลาย . เพื่อจะได้สีลวดลายเป็นสีย้อมครั้งแรกแล้วจึงนำไปย้อมสีที่ 2

4 พิมพ์เทียนเพื่อเก็บสี . บางส่วน โดยเฉพาะในรายละเอียด ก่อนที่จะนำผ้าไปย้อมสีที่ 3 หรือ บางครั้งอาจนำไปกัดเหลือง

2.4 หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำการออกแบบกระเป๋ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลหลักการ ออกแบบกระเป๋ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาการออกแบบกระเป๋ได้อย่างมีคุณภาพและมี คุณสมบัติเหมาะสมกับประเภทของกระเป๋ที่ทำการออกแบบ ซึ่งหลักการออกแบบนี้ วิจัยได้ศึกษา หลักการออกแบบ 2 แนวทางคือ

2.4.1 หลักการออกแบบกระเป๋

อนันต์ รัศมี (2523 : 13 - 21) ได้กล่าวว่า กระเป๋ที่ทำด้วยผ้าได้รับความนิยมกว่าแบบอื่น เนื่องจากใช้งานง่าย ดูแลรักษาง่าย สามารถตัดเย็บได้ง่ายเช่นกัน ทำได้หลายรูปทรงและมีราคาไม่แพง มาก การศึกษาก่อนการพัฒนากระเป๋ให้เป็นที่ต้องการและมีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องเริ่มศึกษาวิธี จำแนกประเภทรูปแบบตามการใช้งาน โครงสร้างกระเป๋ รวมถึงการศึกษาวัสดุ เพราะวัสดุที่เลือกมาใช้มีผลโดยตรงต่อโครงสร้างของกระเป๋

2.4.2 หลักการออกแบบกระเป๋

วิชรินทร์ จรุงจิตสุนทร (2548 : 35) นักออกแบบผลิตภัณฑ์ ได้กล่าวไว้ว่า การออกแบบ กระเป๋ที่แพ้ชั้นอาจพิจารณาที่เป็นประโยชน์ใช้สอยสนองตามความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพความสะดวกรสบายในการใช้งาน และความสวยงามเป็นหลัก ซึ่งความสวยงามที่กล่าวถึง

คือ การมีรูปทรง สัดส่วนสวยงามน่าใช้ เพราะความสวยงามซึ่งเกิดจากรูปร่าง และสีเป็นสำคัญเป็นความพึงพอใจที่สัมผัสได้ก่อน

จากการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยได้สรุป หลักการออกแบบกระเป่า เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาเอกสารส่วนเอกสาร ที่เกี่ยวกับการออกแบบกระเป่า โดยแบ่งเป็นหัวข้อตามลำดับขั้นตอนของหลักการออกแบบกระเป่าได้ดังนี้

2.4.2.1 ศึกษาารูปแบบกระเป่าสตรี จะศึกษาหลักการจำแนกประเภทของกระเป่า ได้แก่ การจำแนกประเภทกระเป่าตามชนิดของวัสดุ, การจำแนกประเภทกระเป่าตามโครงสร้าง, การจำแนกประเภทกระเป่าตามการใช้งาน และการศึกษาารูปแบบและลักษณะผลิตภัณฑ์ใกล้เคียงในท้องตลาด

2.4.2.2 ศึกษาจิตวิทยาเส้น สี, และขนาดสัดส่วนมนุษย์เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป่า

2.4.2.3 ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป่า

2.4.2.4 ศึกษากรรมวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป่า

ในการเรียงลำดับหลักการออกแบบกระเป่า เป็นการเรียงความสำคัญจากสิ่งแรกๆที่ผู้ออกแบบกระเป่าควรทราบ ไปจนถึงขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งเนื้อหาสาระและรายละเอียดสำคัญของหลักการแต่ละหัวข้อ โดยผู้วิจัยได้จัดทำและนำเสนอในลำดับต่อไป

2.5 ศึกษาารูปแบบผลิตภัณฑ์กระเป่า

2.5.1 การจำแนกประเภทของรูปแบบกระเป่า

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำการออกแบบกระเป่า ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลจำแนกประเภทกระเป่า เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาการออกแบบได้อย่างมีคุณภาพ และมีคุณสมบัติเหมาะสมกับประเภทของกระเป่าที่ทำการออกแบบ อนันต์ รัศมี กล่าวไว้ว่า การจำแนกกระเป่าสามารถจำแนกกระเป่าสามารถแบ่งได้ด้วยหลายวิธี คือ

2.5.1.1 การจำแนกประเภทกระเป่าตามชนิดของวัสดุ

การจำแนกประเภทกระเป่านี้ จะใช้วัสดุเป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภท ซึ่งวัสดุที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งจะเป็นวัสดุที่นิยมทำกระเป่ามี 3 ชนิดคือ

2.5.1.1.1 กระเป่าที่ทำด้วยพลาสติก

กระเป่าที่ทำด้วยพลาสติกมักเป็นทรงแข็ง ผลิตโดยการขึ้นรูปพลาสติกพวก ABS หรือโพลีเอสเตอร์ นิยมทำเป็นกระเป่าเดินทางเพราะมีความแข็งแรงทนทาน สามารถกันน้ำได้แต่น้ำหนักมากกว่าแบบอื่น และราคาสูง ปัจจุบันได้มีการนำเอาแผ่นพลาสติกทั้งและที่บิดตัดเย็บเป็นกระเป่าที่กึ่งแข็ง นิยมทำเป็นกระเป่าสพายของผู้หญิง

2.5.1.1.2 กระเป๋าที่ทำด้วยหนัง

กระเป๋าที่ทำด้วยหนัง สามารถทำได้ทั้งทรงแข็ง ทรงกึ่งแข็ง และทรงนิ่มแต่ที่นิยมมากที่สุดก็จะเป็นทรงแข็งกับทรงกึ่งแข็ง เพราะเหมาะสมกับคุณสมบัติของหนัง เนื่องจากหนังจะมีความหนาแน่นมากกว่าผ้า เมื่อนำมาใช้ทำกระเป๋ามีรูปทรงที่ค่อนข้างทรงรูปที่ค่อนข้างคงรูปและสาเหตุอีกประการหนึ่งคือ หนังสัตว์เป็นวัสดุที่มีราคาแพง และมีพื้นผิวสวยงามอยู่แล้ว การนำมาใช้จึงต้องจึงต้องการโชว์พื้นผิวของหนังอย่างเต็มที่

2.5.1.1.3 กระเป๋าที่ทำด้วยผ้า

กระเป๋าที่ทำด้วยผ้าโดยมากเป็นกระเป๋าทรงนิ่มและทรงกึ่งแข็ง เนื่องจากผ้าเป็นวัสดุที่นิ่มและอ่อนตัวมากไม่อยู่ตัว กระเป๋าที่ทำด้วยผ้าได้รับความนิยมมากกว่าแบบอื่น เนื่องจากการใช้งานง่ายดูแลรักษาง่าย สามารถตัดเย็บง่ายเช่นกัน ทำให้หลายรูปทรง และมีราคาไม่แพงมาก

นอกจากนี้ยังมีกระเป๋าที่ทำจากวัสดุอื่นๆ อีกเช่น ทำจากโลหะ ลูกบิด ผนังต่าง ๆ

(1) การจำแนกประเภทกระเป๋าตามโครงสร้าง

จากการจำแนกประเภทตามโครงสร้างและวัสดุของกระเป๋า วัสดุที่เลือกใช้มีผลโดยตรงต่อโครงสร้างของกระเป๋านั้น แบ่งออกเป็นประเภทดังนี้คือ

1. กระเป๋าทรงรูป (Luggage case) ลักษณะโครงสร้างคงรูป ส่วนใหญ่ทำจากวัสดุแข็ง ABS หรือไฟเบอร์กลาส ซึ่งสามารถตัดให้มีโครงสร้างได้ตามรูปแบบที่ต้องการและจะคงรูปนั้นตลอด มีลักษณะที่แข็งแรงทนทาน ทนต่อแรงกระแทกและกันน้ำได้ ความสะดวกสบายแต่มีข้อเสียคือ มีน้ำหนักมาก ราคาแพง เพราะมีขั้นตอนการผลิตที่ยุ่งยาก อีกทั้งเป็นรอยขีดข่วนง่าย

2. กระเป๋าแบบไม่คงรูป (Bag) ลักษณะไม่มีโครงสร้างเสริมความแข็งแรงไม่สามารถคงรูปทรงตั้งอยู่ได้ วัสดุที่ใช้เป็นวัสดุอ่อน เช่น ผ้า ผ้าร่ม พลาสติกบาง ฯลฯ สามารถจัดรูปทรงให้มีหลายแบบ สะดวกในการจัดเก็บในพื้นที่จำกัด มีน้ำหนักเบา ราคาถูก ผลิตได้ง่าย ความสะดวกสบายแต่มีรูปทรงไม่สวยงาม สกปรกง่าย รับน้ำหนักได้น้อย

3. กระเป๋าแบบกึ่งคงรูป (Tumics) เป็นลักษณะที่อยู่ระหว่าง 2 ประเภทที่กล่าวมาคือ มีโครงสร้างที่สามารถตั้งอยู่ได้ไม่เป็นทรงที่แข็งที่คงรูปถาวร วัสดุที่ใช้มีหลายชนิด ทั้งวัสดุอย่างอ่อนเสริมโครงสร้างแข็งและวัสดุอย่างแข็งแรงที่สามารถคงรูปได้ด้วยตัวเองแต่ไม่มีโครงสร้าง

(2) การจำแนกประเภทกระเป๋าตามการใช้งาน

การจำแนกประเภทกระเป๋าตามการใช้งาน เป็นการจำแนกประเภทกระเป๋าโดยการนำเอาลักษณะการใช้งานของกระเป๋าเป็นตัวสำคัญในการแบ่ง ซึ่งสามารถแยกประเภทกระเป๋าตามลักษณะการใช้งานกระเป๋าถือ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ได้ดังนี้คือ

1. กระเป๋าถือแบบมีหูหิ้ว สามารถถือหรือคล้องแขนได้มักมีขนาดไม่ใหญ่นัก นิยมใส่เฉพาะของส่วนตัวเท่านั้น ใช้ได้ทั้งโอกาสที่เป็นทางการและใช้ในชีวิตประจำวัน

2. กระเป๋าถือแบบไม่มีหูหิ้ว พกพาโดยการถือ หรือหนีบ มักมีขนาดเล็กนิยมใช้สำหรับการออกงานหรูหรา

3. กระเป๋ากึ่งสะพาย มีส่วนสำหรับถือยาวกว่าแบบแรก แต่ไม่ยาวเท่ากับกระเป๋าสะพาย จะมีขนาดใหญ่กว่าแบบกระเป๋ถือ คือ สามารถคล้องไหล่ จุกองได้มากกว่า ใช้ในโอกาสที่ไม่เป็นทางการมากนัก หรืออาจใช้ในชีวิตประจำวันได้

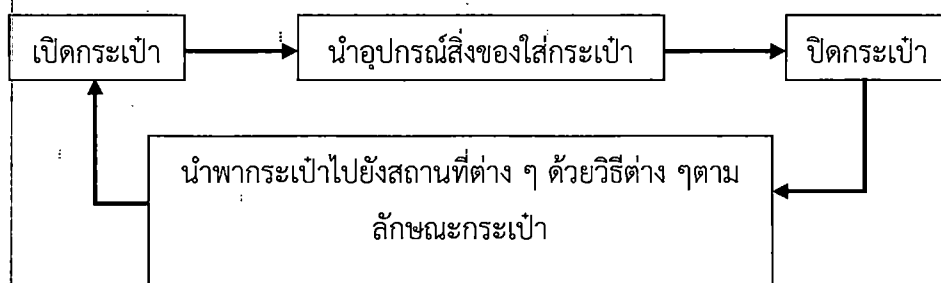
4. กระเป๋าสะพาย การพกพาโดยการสะพายไหล่ มีทั้งขนาดเล็กและใหญ่ มักใช้กับการออกงานกลางวัน (อนันต์ รัชมี.2523 : 13 – 21)

ผู้วิจัยศึกษาพฤติกรรมการใช้งานของสุภาพสตรีที่มีต่อกระเป๋า พบว่า สตรีส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน ส่วนกระเป๋าที่ได้รับความนิยม มีแนวโน้มความต้องการกระเป๋าพอสรูปได้ดังนี้

รูปแบบของกระเป๋าควรเป็นรูปแบบที่ไม่แปลกมากนัก คือ สามารถหยิบนำมาใช้ได้ทุกวัน เข้ากับการแต่งกายในหลายโอกาส แต่อาจมีรายละเอียดที่สนใจอยู่ที่ลวดลายหรือการตกแต่งกระเป๋า เช่น อาจใช้วัสดุแปลกตานำมาทำเป็นหูกระเป๋า หรือมีการตกแต่งด้วยวัสดุต่างๆ

การใช้งานของกระเป๋าควรนำไปใช้ได้หลายโอกาส รวมทั้งสามารถบรรจุของที่พกพาในกระเป๋าระหว่างวันได้พร้อมกับความต้องการของผู้ใช้ด้วย ส่วนใหญ่จะใช้กระเป๋าในการใส่ของมีค่าหรือทรัพย์สิน เพื่อนำติดตัวไปในขณะออกไปทำธุระหรือทำงานนอกบ้าน โดยสิ่งของหรืออุปกรณ์ที่นำมาใส่กระเป๋าจะเกี่ยวกับการใช้สอยประจำวัน เช่น กระเป๋าตังค์ โทรศัพท์มือถือ ชุดเครื่องเขียน อุปกรณ์เสริมความงาม ฯลฯ

การใช้งานของสุภาพสตรีที่ใช้กระเป๋ามีพฤติกรรมดังนี้ แสดงในภาพที่ 2.34

รูปที่ 2.34 แผนผังแสดงพฤติกรรมการใช้กระเป๋า

จากการศึกษารูปแบบกระเป๋าสตรีพบว่า การแบ่งรูปแบบกระเป๋าสามารถแบ่งออกเป็น การจำแนกประเภทกระเป๋าตามชนิดของวัสดุ, โครงสร้างและการใช้งาน ซึ่งการจำแนกรูปแบบประเภทกระเป๋าต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำมาประกอบการพิจารณา ในขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าใหม่บาติงตามประเภทกระเป๋าได้ตรงตามวัสดุ, โครงสร้างและการใช้งานของกระเป๋าแต่ละประเภทอย่างเหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายข้อสรุปและการนำไปใช้กับงานวิจัยได้ดังนี้

เมื่อศึกษาการจำแนกกระเป๋า พบว่า ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าที่ออกแบบ แบ่งตามการจำแนกประเภทกระเป๋าตามชนิดวัสดุแล้ว กระเป๋าที่ทำการศึกษาจะเป็นกระเป๋าที่ทำด้วยผ้า สามารถออกแบบได้ทรงนิยมและแข็งแรง และสามารถผลิตได้ตามการจำแนกโครงสร้าง ได้ทั้ง 3 รูปแบบ คือ

แบบคงรูปซึ่งในเบื้องต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าโครงสร้างจากผ้ากาวชนิดแข็งมากเหมาะสมที่สุด เพราะเป็นวัสดุที่มีอยู่แล้วและใช้กับการทำให้ผ้าที่มีความอ่อนตัวแข็งเป็นรูปทรงได้ เมื่อนำผ้ามารีดด้วยความร้อนเหมาะสมกับผ้ากาว ก็จะสามารถขึ้นรูปได้ตามต้องการ ข้อดีคือ การจัดรูปทรงได้หลากหลายตรงตามความต้องการ และสะดวกในการทำความสะดวกง่าย มีน้ำหนักเบา สามารถรีดเข้ากับผ้าทุกชนิดผลิตง่ายโดยไม่ต้องการใช้จักรอุตสาหกรรม ยังสามารถลดต้นทุนในการใช้วัสดุแข็งแรงอื่น ๆ และจำหน่ายได้ในราคาที่ไม่สูงมากนัก แบบสุดท้ายคือ แบบกึ่งคงรูป จะมีโครงสร้างที่สามารถตั้งอยู่ได้ไม่เป็นทรงแข็งรูปถาวร ในส่วนการใช้งานกระเป๋าผู้วิจัยได้ทำการออกแบบกระเป๋าถือสตรีแบบมีหูหิ้ว เพราะสามารถถือคล่องแขนได้ กระเป๋าสะพายสามารถพกพาได้โดยการสะพายไหล่ และกระเป๋าใส่สตางค์ ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา จะเป็นรูปแบบที่ตอบสนองการใช้งานในชีวิตประจำวัน และเลือกใช้ได้หลายโอกาส มีความสวยงามในรายละเอียดต่างๆ โดยเน้นที่รายละเอียดและลวดลาย และการตกแต่งด้วยวัสดุต่าง ๆ ตามทฤษฎีที่ได้ศึกษาในเนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น เพื่อนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าต่อไป

ตารางที่ 2.7 แสดงตัวเลขขนาดของนิ้วมือในมิติต่าง ๆ

ลำดับ	ขนาดสัดส่วนนิ้วมือและมือ	เพศหญิง			
		5%	50%	95%	SD
1	ความยาวของมือ	159	174	189	9
2	ความยาวของฝ่ามือ	89	97	105	5
3	ความยาวของนิ้วโป้ง	40	47	53	4
4	ความยาวของนิ้วชี้	60	07	74	4
5	ความยาวของนิ้วกลาง	69	77	87	5
6	ความยาวของนิ้วนาง	59	66	73	4
7	ความยาวของนิ้วก้อย	43	54	57	4
8	ความกว้างของนิ้วโป้ง	17	19	21	2
9	ความหนาของนิ้วโป้ง	15	18	20	2
10	ความกว้างของนิ้วชี้	16	18	20	1
11	ความหนาของนิ้วชี้	14	16	18	1
12	ความกว้างของฝ่ามือ	69	76	83	4
13	ความกว้างของฝ่ามือถึงข้อมือนิ้วโป้ง	84	92	99	5

ตารางที่ 2.8 (ต่อ)

ลำดับ	ขนาดสัดส่วนนิ้วมือและมือ	เพศหญิง			
		5%	50%	95%	SD
14	ความกว้างของฝ่ามือที่แคบที่สุด	63	71	79	5
15	ความหนาของนิ้วมือคน	24	28	33	3
16	ความหนาของมือ	40	45	50	3
17	เส้นรอบวงในมือจับวัตถุ	43	48	53	3
18	ความยาวสุดปลายนิ้วขณะกางนิ้วมือ	165	190	215	15
19	ระยะของนิ้วมือที่จับยึดได้ด้วยนิ้วโป้งและนิ้วนาง	109	127	145	11
20	ขนาดของนิ้วมือที่สามารถสอดผ่านพื้นที่สี่เหลี่ยม	50	58	67	5

2.6 ศึกษาจิตวิทยาการใช้เส้น และขนาดสัดส่วนมนุษย์เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋า

การออกแบบกระเป๋าต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบ สีสัน ลวดลายของผ้าที่มีเส้นต่าง ๆ มากมายให้สวยงามทันสมัย ตรงกับความนิยมของตลาดและมีขนาดสัดส่วนที่เหมาะสมกับการใช้งาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา จิตวิทยาเส้นและขนาดสัดส่วนมนุษย์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าได้อย่างเหมาะสม

2.6.1 จิตวิทยาการใช้เส้น

เส้น เป็นส่วนสำคัญที่สุดในการออกแบบ และเป็นพื้นฐานในการเริ่มต้นเรียนรู้เกี่ยวกับงานศิลปะทุกแขนง เส้นใช้ในการออกแบบมีหลายลักษณะ แต่ที่เป็นพื้นฐานการออกแบบมี 2 ลักษณะคือ เส้นตรงและเส้นโค้ง ซึ่งเส้นแต่ละชนิดจะให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไปดังนี้

2.6.1.1 เส้นตรง เส้นตรงให้ความรู้สึกแน่นอนแข็งแรง เข้ม หยาบ แข็งกระด้าง ไม่ปราณี ประณีต เส้นตรงที่ใช้ในงานศิลปะการออกแบบยังแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

(1) เส้นตรงแนวตั้ง จะให้ความรู้สึกแน่นอน แข็งแรง มั่นคง เจียบขริ่ม สมดุลใช้เป็นสัญลักษณ์ของความซื่อสัตย์ ความถูกต้อง สง่างามทะเยอทะยานและความรุ่งเรือง

(2) เส้นตรงแนวนอน จะให้ความรู้สึกเจียบ เฉย สงบ ผ่อนคลาย

(3) เส้นตรงแนวเฉียง ทำให้มีความรู้สึกเคลื่อนไหว ไม่มั่นคง สมบูรณ์ สมดุล

การออกแบบกระเป๋าจะมีงานต่อผ้าใช้เส้นตรง ทั้ง 3 ลักษณะนี้น้อยกว่าเส้นโค้ง เพราะไม่สามารถเย็บต่อกันได้ง่ายในรูปแบบที่เลือก

2.6.1.2 เส้นโค้ง ที่ใช้ในงานศิลปะการออกแบบยังแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

(1) เส้นโค้งของวงกลม จะทำให้รู้สึกซ้ำ ๆ ตายตัวไม่เปลี่ยนแปลง

(2) เส้นโค้งน้อยหรือเส้นโค้งที่มีลักษณะเป็นคลื่นให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว

(3) เส้นโค้งกันหอย จะให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว คลื่นคลาย และไม่สิ้นสุด

การออกแบบที่ใช้เส้นโค้งในการต่อผ้าไม่ควรให้ชัดมากเกินไปแต่หากจะไม่มีเส้นโค้งเลยไม่ได้ เพราะนอกจากเส้นตรงแล้ว เส้นที่ให้ความรู้สึกอ่อนไหวเข้ากับผ้าไหมที่นำมาออกแบบพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าสตรีแล้ว เส้นโค้งยังต้องมีเพื่อทำหน้าที่ให้ความรู้สึกตอบสนองความอ่อนไหวของสตรีได้และการเย็บก็ยังสามารถทำได้ไม่ลำบาก

2.7 ศึกษาลักษณะเฉพาะผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกบ้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

2.7.1 การศึกษาลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ต่อศักดิ์ สุทธิสา กล่าวไว้ว่า

บาติก เป็นงานศิลป์บนผืนผ้าที่มีเทคนิคการเขียนลวดลายด้วยเส้นเทียน ระบายสี ย้อมสี ด้วยความประณีต บรรจง ทำให้เกิดลวดลายที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร เมื่อนำบาติกมาประสมประสานบน ผืนผ้าไหม ทอดด้วยมือและย้อมสีด้วยสีธรรมชาติ จึงทำให้เกิดงานอันทรงคุณค่าเป็นที่นิยมของคนยุค ใหม่ ผลงานการเขียนลายบาติกโดย อาจารย์ต่อศักดิ์ สุทธิสา ศิลปินผู้มีชื่อเสียงในการสร้างสรรค์งาน เขียนลวดลายลงบนผืนผ้าไหมด้วยมือ และการวาดลวดลายลงบนผืนผ้าแต่ละผืนจะเป็นดั่งงานศิลป์ที่ แต่ละชิ้นจะไม่ซ้ำกัน ลวดลายและสีสันและผลงานชุด “Thai Cultural Texture Batik Silk” เป็น นวัตกรรมใหม่ของงานบาติกบนผืนผ้าไหมที่มีแรงบันดาลใจการสร้างสรรค์ภาพวาดจากศิลปะและ วัฒนธรรมท้องถิ่นบนผืนผ้าไหม จนเกิดความงดงามโดดเด่น

ร้านเมืองไม้บาติก เกิดจากไฟศิลป์ของคุณต่อศักดิ์ สุทธิสา ซึ่งใคร ๆ มักจะเรียกสั้น ๆ ว่า “อาจารย์ต่อ” ท่านเป็นอาจารย์สอนศิลปะ ที่โรงเรียนอนุบาลร้อยเอ็ด แต่ได้ใช้ความรู้ความสามารถ ด้านศิลปะบาติกมาพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผืนผ้าไหมจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะเป็นที่ รู้จักกันดีในกลุ่มผู้บริโภคหรือ “สาวกบาติก” ทั้งในและนอกประเทศแล้วจะต้องรู้จักนาม “เมืองไม้บาติก” หรือ “Muang Mai Batik” เป็นอย่างดีซึ่งนับว่าอาจารย์ต่อ ได้ช่วยส่งเสริมความเป็นไทยสู่สากล ผ่านเส้นผืนผ้าไหมที่ถูกสร้างสรรค์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยเทคนิคบาติก ที่เป็นแบบฉบับเฉพาะ ตน

อาจารย์ต่อศักดิ์ได้เริ่มทำธุรกิจบาติกตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา และด้วยพลังสร้างสรรค์ที่ชาญฉลาดด้วยการเชื่อมโยงแรงบันดาลใจจากธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น มาเป็นสื่อจินตนาการเพื่อการออกแบบ จนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ในปี 2550 อาจารย์ต่อศักดิ์ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนา ต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้นำวิคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ด้วยกระบวนการ “แผนที่ทางความคิดในการผลิตภัณฑ์ใหม่” ของศูนย์วิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ชุด

“Thai Cultural Texture Batik Silk” ซึ่งคำนึงถึงคุณภาพและสุนทรีย์ภาพตั้งแต่เส้นใยไหม ที่ย้อมสี ธรรมชาติด้วยเปลือกไม้ ผ่านกระบวนการทอพิเศษเพื่อสร้างพื้นผิวให้กับผืนผ้าก่อนที่จะนำไป สร้างสรรค์ลวดลายด้วยพื้นผิวของรอยแปรงอันอ่อนหวานและเฉียบขาด บ่งบอกถึงความเป็นศิลปิน

ร้านเมืองไม้บาติกได้จัดโชว์รูมผ้าและผลิตภัณฑ์จากบาติกอย่างน่าสนใจ ภายใต้การดูแลและการต้อนรับอันอบอุ่นและเป็นมิตรโดยอาจารย์ต่อศักดิ์และคุณเล็ก ตั้งอยู่ถนนริมสายร้อยเอ็ด – อุบลราชธานีห่างจากตัวจังหวัดร้อยเอ็ด 9 กิโลเมตร ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามระหว่างวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ดกับโรงเรียนธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด นอกจากนี้ยังเปิดให้สตูดิโอการสร้างสรรค์ ผ้าบาติกเป็นสถานที่การเรียนรู้ การสร้างสรรค์งานบาติกอย่างครบวงจร สำหรับนักเรียนนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

รูปที่ 2.35 ผู้ประกอบการ นายต่อศักดิ์ สุทธิสา อายุ 42 ปี

ที่มา : (<http://www.manager.co.th/SMEs>)

2.7.1.1 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของกิจการ

ก่อนที่คุณต่อศักดิ์จะเปิดกิจการผลิตผ้าบาติกนั้นคุณต่อศักดิ์ได้เข้ารับการฝึกอบรมการทำผ้าบาติกที่ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด โรงเรียนอนุบาลจังหวัดร้อยเอ็ดส่งเข้ารับการอบรมในปี 2535จากการเข้ารับการฝึกอบรมทำให้คุณต่อศักดิ์มีความรู้และเทคนิคต่างๆ ในการผลิตผ้าบาติก ประกอบกับ คุณต่อศักดิ์เองก็ได้เรียนทางด้านศิลปะมาจึงทำให้คุณต่อศักดิ์เห็นช่องทางในการหารายได้เสริมให้กับตัวเองและครอบครัว

ปี พ.ศ. 2535 คุณต่อศักดิ์ได้เริ่มทดลองทำผ้าบาติก ซึ่งเริ่มจากการทำผ้าเช็ดหน้าเป็นของฝากก่อนโดยใช้ผ้ามีสลินในการทำครั้งนั้น แล้วนำไปขายส่งให้กับร้านค้าต่างๆ เช่นร้านคลังวิทยา ราคาที่คุณต่อศักดิ์กำหนดขายส่งให้ทางร้านจะอยู่ที่ประมาณผืนละ 28-30 บาท ส่วนการชำระเงินจะให้เครดิตกับลูกค้า 1 เดือน จึงจะไปเก็บเงินครั้งหนึ่ง ผ้าเช็ดหน้าที่ผลิตออกขายจะอยู่ประมาณเดือนละ 30 ผืน นับว่าผลิตภัณฑ์ได้รับการตอบรับจากลูกค้าพอสมควร กลุ่มลูกค้าที่ให้ความสนใจเข้ามาซื้อ

ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนิสิตนักศึกษา และกลุ่มพ่อค้าที่สนใจในตัวผลิตภัณฑ์ กลุ่มพ่อค้าเหล่านี้ได้ติดต่อให้คุณต่อศักดิ์ผลิตสินค้าชนิดอื่นอีก เช่น ผ้าพันคอ ผ้ามาว เป็นต้น เมื่อเห็นว่าผ้าที่ผลิตออกขายได้ คุณต่อศักดิ์จึงได้เพิ่มจำนวนสินค้าขึ้นมาเรื่อยๆ

ปี พ.ศ.2536 คุณต่อศักดิ์ได้นำผลิตภัณฑ์ไปออกร้านแสดงผลิตภัณฑ์ครั้งแรก การไปออกร้านครั้งนี้ทำให้หน่วยงานรัฐรู้จักกับกิจการของคุณต่อศักดิ์ ข้อมูลการออกร้านแต่ละครั้งจะทราบจากเพื่อน จากลูกค้า ที่ซื้อผลิตภัณฑ์ ส่วนหนึ่งจะทราบจากกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม หน่วยงานเหล่านี้จะจัดส่งหนังสือมาเชิญไปออกร้าน เมื่อมีการแสดงผลิตภัณฑ์ที่จังหวัดใด ทั้งนี้คุณต่อศักดิ์ยังรับแพนท์ผ้าให้ลูกค้าส่งมาด้วย และในปีเดียวกันนี้ ยังมีการเปิดรับนักศึกษาเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2537 – 2538 ผลิตภัณฑ์เริ่มเป็นที่รู้จักในกลุ่มพ่อค้าและแม่ค้า เป็นผลทำให้ประมาณการสั่งซื้อเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ผลิตภัณฑ์ที่ออกมาเริ่มไม่พอจำหน่าย แต่อย่างไรก็ตามการจำหน่ายผ่านกลุ่มพ่อค้าเหล่านี้ก็ถูกเอาเปรียบทางการค้า โดยเฉพาะทางด้านราคา

ปี พ.ศ. 2539 จากการออกร้าน และการสำรวจตลาดพบว่าร้านค้าต่างๆ ที่มาแสดงผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จะมีตราหยีห่อเป็นของตัวเอง ทำให้ผู้ซื้อเกิดการจดจำในตัวผลิตภัณฑ์ ดังนั้นคุณต่อศักดิ์จึงมีแนวคิดที่ตนเองควรจะมียี่ห้อเป็นของตัวเอง จึงกำหนดในชื่อว่า ผลิตภัณฑ์ที่ร้านเมืองไม้บาติก ผลิตออกมาจำหน่ายจะเน้นลวดลาย และใช้โทนสีธรรมชาติเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับตัวผลิตภัณฑ์

ปี พ.ศ. 2540 – 2542 คุณต่อศักดิ์ได้ทำการเปิดร้านขายผ้าบาติกเป็นของตัวเอง โดยดัดแปลงส่วนหน้าบ้านเป็นร้านขายผ้าบาติก เพื่อความสะดวกในการติดต่อกับลูกค้าที่เข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์และการจัดการด้านอื่นๆ เช่น ใช้เป็นที่เก็บวัตถุดิบในการผลิต

ปี พ.ศ. 2542 กรมส่งเสริมการเกษตร ได้จัดงานประกวดผ้าไหมบาติกขึ้น ชื่องานวันไหมไทยเฉลิมพระเกียรติ คุณต่อศักดิ์ได้ส่งผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกเข้าประกวดในครั้งนี้นี้ด้วย และได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1, 2 และ 3 เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2542

ปี พ.ศ. 2543 คุณต่อศักดิ์มีโครงการขยายกิจการผลิตผ้าบาติกไปยังจังหวัดเลย เนื่องจากได้เห็นว่า เป็นสถานที่ที่เหมาะสมกับการไปขยายกิจการ

2.7.1.2 กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก

2.7.1.1 ผ้าไหมเปลือกย้อมสีธรรมชาติ

2.7.1.2 ผ้าไหมลายสก็อตย้อมสีธรรมชาติ

2.7.1.3 ผ้าไหมบาติก

2.7.1.4 ผ้าไหมบาติกลายลูกแก้วย้อมสีธรรมชาติ

2.7.1.5 เสื้อสุภาพบุรุษ – สุภาพสตรี

2.7.1.6 ผ้าพันคอ, ผ้าคลุมไหล่

2.7.1.7 ผ้าปูโต๊ะหมอน

2.7.1.8 ผ้าฝ้ายสีธรรมชาติ

2.7.1.9 ผ้าลายสก๊อตย้อมสีธรรมชาติ

2.7.1.10 เสื้อสำเร็จรูป

2.7.1.11 กระเป๋า

2.7.1.12 ผ้าเช็ดหน้าบาติก

2.7.1.3 ข้อมูลทางด้านการผลิต

ปัจจุบัน ผ้าไหมบาติกได้รับความนิยมจากลูกค้าทั้งในและต่างประเทศ จึงได้มีการพัฒนา รูปแบบการทำบาติกให้มีคุณภาพและแปลกใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด รวมทั้ง ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าบาติก อีกทั้งยังขยายบริเวณแหล่งผลิตผ้าบาติกให้กว้างขวาง เพื่อเอื้อต่อการ ผลิตและการเข้าสู่ศึกษาดูงานจากผู้ที่สนใจผ้าบาติกและปัจจุบันร้านเมืองไม้บาติกสามารถผลิตผ้าบาติก ได้วันละประมาณ 50 เมตร

2.7.1.4 แนวทางการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก โดยมี แนวคิดในการออกแบบดังนี้ (ธีระชัย สุขสด.2554 : 88-91) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าไหมบาติกไว้ดังนี้

2.7.1.4.1 ด้านวัสดุ คือ ใช้วัสดุที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนและผสมผสานกับ วัสดุท้องถิ่นอื่น ๆ หรือวัสดุสังเคราะห์ได้อย่างเหมาะสม

2.7.1.4.2 ด้านกรรมวิธีการผลิต คือ สามารถผลิตได้ตามความชำนาญของช่างในท้องถิ่น โดย ใช้วิธีแบบดั้งเดิมผสมผสานกับการใช้เครื่องทุ่นแรงในการผลิตได้

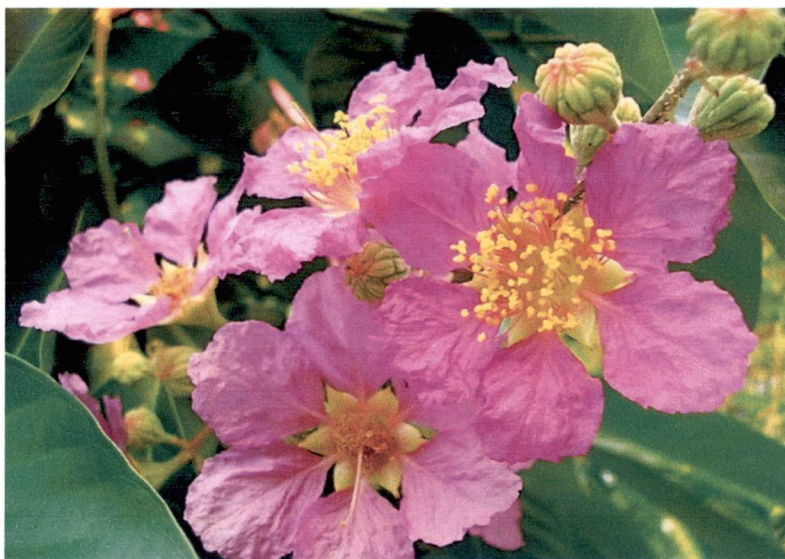
2.7.1.4.3 ด้านการออกแบบ คือ เป็นรูปแบบที่มีลักษณะแสดงลักษณะเฉพาะถิ่นและพัฒนา รูปแบบตามความเหมาะสมตามความต้องการของตลาด มุ่งประโยชน์ใช้สอยและความสวยงาม โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อการจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว หรือเป็นของที่ระลึก

2.7.1.5 แนวทางการประเมินผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก มีแนวคิดในการ ออกแบบ ดังนี้ (ธีระชัย สุขสด.2544:17-18)ได้กล่าวถึงแนวทางการประเมินผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกไว้ ดังนี้

2.7.1.5.1 ด้านความสวยงาม ในที่นี้เป็นผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก ที่มีความ สวยงามก่อนหน้าที่ประโยชน์ใช้สอย คือมีความสวยงามซึ่งผู้ซื้อเกิดความประทับใจ ในความสวยงาม ของผลิตภัณฑ์

2.7.1.5.2 ด้านประโยชน์ใช้สอย คือสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อได้อย่างมี ประสิทธิภาพและสะดวกสบาย

2.7.1.5.3 ด้านแสดงลักษณะเฉพาะถิ่น มีรูปแบบและสวดลายแฝงไปด้วยลักษณะเฉพาะถิ่น บ่งบอกลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนนั้น ๆ

รูปที่ 2.36 ดอกอินทนิล

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

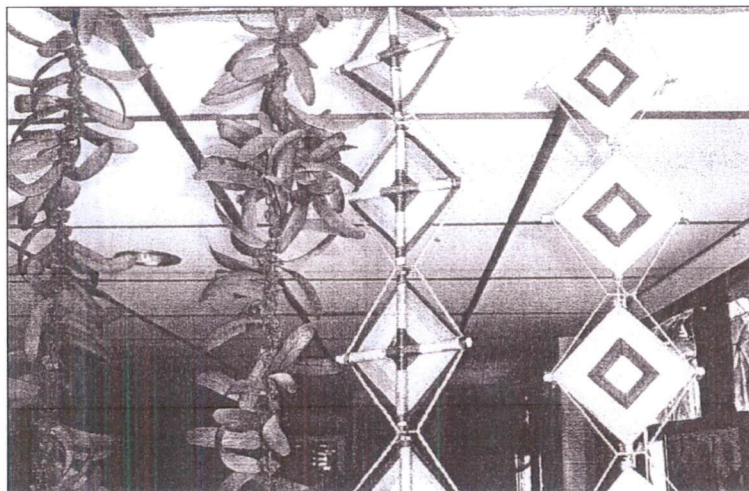
รูปที่ 2.37 กู่กาสิงห์ จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

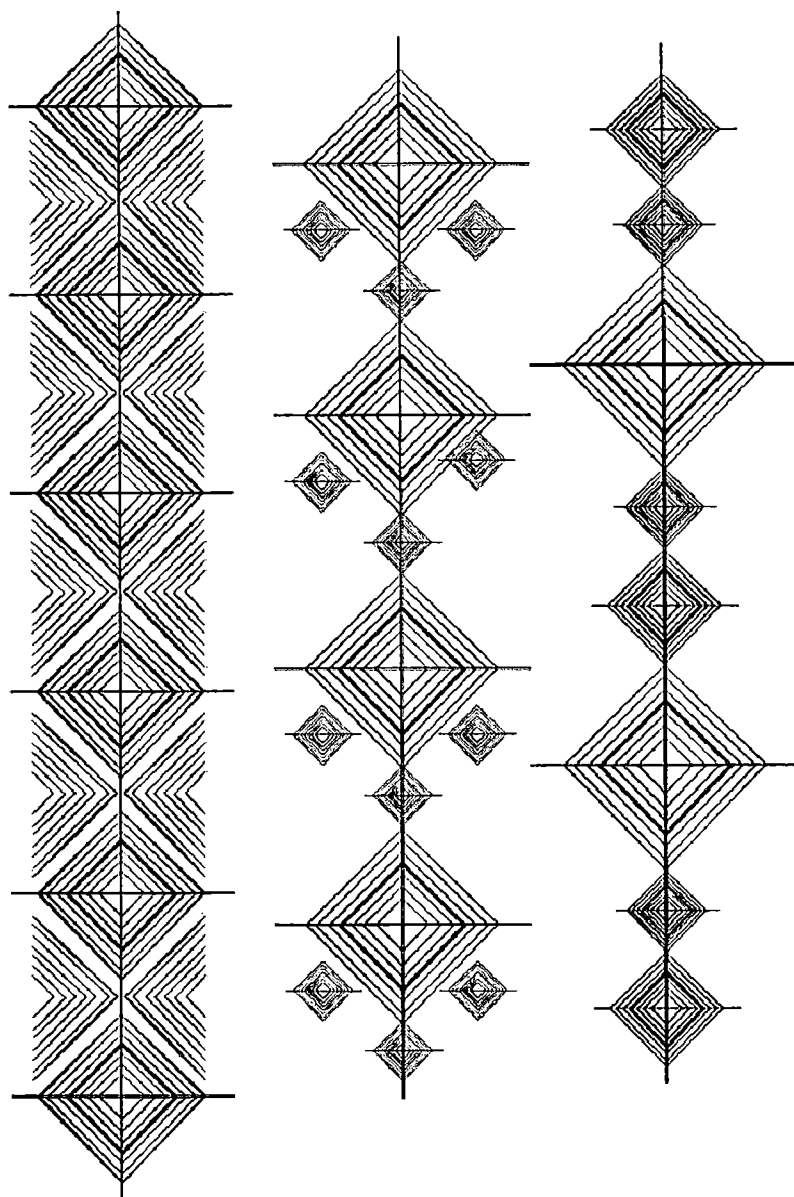
รูปที่ 2.39 ลวดลายเขียนบาติกจากกู่กาสิงห์

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.40 ชูงแขวนแบบลายใยแมงมุม

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.41 ลวดลายเขียนบาติกจากธงลายแมงมุม

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

2.7.1.6 สมาชิกเครือข่ายในการสร้างงานบาติก

- 2.7.1.6.1 กลุ่มทอผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ อ.ปทุมรัตน์ จ.ร้อยเอ็ด
- 2.7.1.6.2 กลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ บ้านนาทม อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด
- 2.7.1.6.3 กลุ่มเย็บกระเป่าถือสตรี , หมอน , เสื้อผ้าฝ้าย
- 2.7.1.6.4 กลุ่มเย็บผ้าเช็ดหน้า, ผ้าปูโต๊ะ บ้านอุ้มเม้า อ.ธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด
- 2.7.1.6.5 กลุ่มถักริมโครเชต์ บ้านหวายหลิม กิ่งทุ้งเขาลวง จ.ร้อยเอ็ด
- 2.7.1.6.6 กลุ่มแปรรูปผ้าไหม เสื้อสุภาพบุรุษ – สุภาพสตรี อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด

2.7.1.7 ข้อมูลทางการตลาด

พื้นที่ผ้าบาติกไว้จำหน่ายแก่ลูกค้าที่ร้านจำหน่ายและรับพื้นที่ผ้าให้กับลูกค้าในหลายจังหวัดทั่วทั้งภูมิภาค และมีตัวแทนจำหน่ายตามจังหวัดต่าง ๆ ที่มีการเชิญชวนให้ออกร้าน

2.7.1.7.1 หน่วยงานที่สนับสนุน

ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม ภาคที่ 5 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัดร้อยเอ็ด , พัฒนาชุมชน และงบสนับสนุนพิเศษ

2.7.1.8 ข้อมูลทางด้านการผลิตผ้าไหมบาติก

ขั้นตอนการผลิตผ้าไหมบาติก โดยได้แรงบันดาลใจของลายมาจากความสวยงามของดอกไม้ในธรรมชาติที่อยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นหลักและเอกลักษณ์ลวดลายของสถานที่จากประวัติศาสตร์ของกุ๊กกาสิงห์เป็นสถานที่สำคัญที่นำมาเขียนเป็นลายบนผืนผ้าไหมบาติก

การศึกษาลักษณะเฉพาะของผ้าไหมทอมือ

2.7.2 การศึกษาลักษณะเฉพาะของผ้าไหมทอมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะเฉพาะของผ้าไหมทอมือ จากกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมเปลือกทอมือ หมู่บ้านตาหยวก หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งเขาหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ทอผ้าไหม คือ นางดาวลอย จันทวงษา หัวหน้ากลุ่มผู้ทอผ้าไหม อายุ 56 ปี มีประสบการณ์การทอผ้าไหม 30 ปี ปัจจุบันอาชีพทำนา เมื่อถึงหลังฤดูเก็บเกี่ยวเสร็จ นางดาวลอยและกลุ่มจะทอผ้าไหมเพื่อส่งเป็นวัตถุดิบให้อาจารย์ต่อศักดิ์ สุทธิสา ผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด เพื่อเป็นวัตถุดิบหลักในการนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก

ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลจากการที่ได้ลงพื้นที่จริง มีการใช้เครื่องมือสอบถามและสัมภาษณ์เพื่อได้ทราบถึงลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก กับผู้ผลิตและผู้จำหน่ายถึงข้อมูลทั่วไปและข้อมูลเชิงลึกเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกที่เป็นเอกลักษณ์ของร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด และสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

2.7.2.1 การย้อมไหม

การย้อมไหมเป็นวิธีที่ทำต่อจากการฟอกไหม โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้เส้นไหมที่ฟอกแล้วมีสีส้มตามต้องการ เพื่อที่จะสามารถนำไปทอเป็นผ้าไหมได้หลากหลายสีและสีสังดงามเป็นที่ต้องการของตลาดการย้อมสีสังเคราะห์หรือที่เรียกกันว่าสีเคมีเป็นสีที่มนุษย์สังเคราะห์ขึ้นจากสารเคมีเพื่อให้ได้สีที่มีคุณสมบัติตามต้องการดังนั้นสีสังเคราะห์จึงเป็นสีที่มีคุณสมบัติเหมาะสำหรับการย้อมเส้นใยแต่ละประเภทและมีคุณสมบัติแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามสีที่ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมใช้กันเป็นสีสำเร็จรูป เช่น สีตราแมววิ่งรอบโลก, ตราสิงโตเหยียบโลก เป็นต้น ซึ่งเป็นสีย้อมง่ายหาซื้อสะดวก

2.7.2.1.1 อุปกรณ์สำหรับย้อมไหม

- (1) หม้อต้มน้ำ
- (2) ท่วงสำหรับใส่ไหมย้อม
- (3) ผงย้อมสี หรือไหมสีธรรมชาติ
- (4) ต่างย้อมสี

2.7.2.1.2 วิธีการย้อมไหม

(1) ต้มน้ำให้พออุ่น ใส่สีที่จะย้อมพร้อมกับเคมีผงมัน ประมาณ 1 ช้อนโต๊ะ คนให้ละลายดีแล้วให้ยกลงจากเตาก่อน

(2) นำไหมที่ผ่านการฟอกล้างให้สะอาด บิดให้แห้งหมาด ๆ จุ่มลงในน้ำย้อมและวนซ้ายขวาให้ทั่วยกขึ้นสูงจากเตา หมั่นพลิกไหมกลับไปมาเรื่อย ๆ

(3) นำไหมที่ต้องการย้อมสีลงในหม้อต้ม สีจากไหมเดิมอยู่แล้วจะค่อยๆ หลุดออกและละลายในน้ำจะติดหรือซึมเข้าเส้นไหมสีขาวอย่างทั่วถึง และหมั่นพลิกไหมไปมาหรือยกขึ้นลงเรื่อย ๆ

(4) ใช้เวลาย้อมประมาณ 40 – 45 นาที จากนั้นให้ยกเส้นไหมขึ้นเติมเกลือแกงประมาณ 1-2 ช้อนโต๊ะแล้วให้ย้อมต่ออีก 10 นาที จากนั้นจึงเอาชิ้นล้างน้ำประมาณ 3 – 4 ครั้ง ให้สะอาด

อัตราส่วน : สีย้อมไหมสิ่งโตติกลอง 1 ชอง ต่อไหม 0.5 กิโลกรัม น้ำ 15 ลิตร

ข้อห้าม : ห้ามใช้น้ำบาดาลมาย้อมโดยเด็ดขาด ควรใช้น้ำฝนหรือน้ำบ่อ แล้วแกว่งสารส้มให้ตกตะกอนตักน้ำใสๆ มาใช้จะดีกว่าน้ำบาดาล

2.7.2.3 การฟอกไหม

เส้นใยที่ได้จากการปั่นจะมียางเหนียวคล้ายกาวหรือเรซิน ติดกาวอยู่จะถูกขับออกมาจากตัวไหมโดยธรรมชาติพร้อม ๆ กับเส้นใยไหมหากปล่อยให้แห้งไว้กาวหรือเรซินจะทำให้เส้นใยไหมแข็งหยาบกระด้างขาดความเงางาม ดังนั้นจึงต้องมีการนำเส้นไหมที่ปั่นแล้วไปฟอกก่อนที่จะนำมาทอเป็นผ้าไหม

ต้องนำไหมไปฟอกให้นิ่มและเป็นสีขาว วิธีฟอกนั้นชาวบ้านไม่ได้ใช้สารเคมีอะไรแต่จะใช้ของที่อยู่ใกล้ตัว เช่น กาบกล้วย, ใบกล้วย, งวงตาล, ฝักหรือเปลือกเพกา ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งนำมาผ่านให้บางตากแดดให้แห้งและสุ่มไฟเผาจนมอดเป็นขี้เถ้าไปแช่น้ำทิ้งไว้ให้นอนกันรินน้ำออกมาเป็นน้ำค้าง

นำไหมที่จะฟอกลงไปแช่น้ำค้างโดยทุบเส้นไหมให้อ่อนตัวเพื่อน้ำค้างจะได้ซึมเข้าง่าย แช่จนไหมนิ่มและขาวจึงนำไปตากแดดให้แห้ง หากไหมยังไม่สะอาดก็นำไปแช่ต่างตามวิธีเดิมอีกครั้งหนึ่งจากนั้นจะต้องระวังดึงไหมออกจากกลุ่มโดยไม่ให้พันกันยุ่ง

รูปที่ 2.42 ภาพไหมเปลือกที่มีสีเหลืองมาโดยธรรมชาติของเปลือกไหมและเส้นไหมยังแข็งกระด้าง
ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.43 ภาพไหมที่ผ่านการฟอกสีออกแล้วด้วยสารเคมีให้เป็นสีขาว
ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.44 ขั้นตอนแรกเตรียมต้มน้ำเดือด อุณหภูมิที่ 100 องศาเซลเซียส เพื่อพอกสีไหมสีขาวและสีเหลืองด้วยด้ายต่างจะทำให้เส้นไหมนิ่ม

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.45 ใส่ผงพอกไหมและด้ายพอกไหมเมื่ออุณหภูมิน้ำเดือด

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.46 ภาพขั้นตอนระหว่างการย้อมไหมด้วยการจับห่วงคล้องไหมยกขึ้นลง เพื่อสีไหมที่ย้อมจะได้สม่ำเสมอ

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.47 ภาพขั้นตอนระหว่างการล้างไหมด้วยน้ำอุณหภูมิ 28- 32 องศาเซลเซียส
ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.48 ภาพขั้นตอนการตากไหมในที่ร่มและอากาศถ่ายเทได้สะดวก
ต้องทำการสะเด็ดน้ำจากไหมโดยการกระตุกลง(ห้ามบิดเหมือนผ้า)

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.49 ไหมที่ฟอกเสร็จและแห้งแล้วจะมีลักษณะนิ่มลง

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

2.7.2.2 การสาวไหม

การเลี้ยงไหมตั้งแต่เป็นไขจนกระทั่งเป็นตัวไหมสร้างใยเป็นรังกินระยะเวลาประมาณ 45 วัน ต่อจากนั้นจึงนำรังไหมมาต้มเพื่อสาวให้เป็นเส้นไหม ชาวบ้านใช้หม้อขนาดตามสะดวกและโดยมาก ทางอีสานจะใช้หม้อดินเพราะรอบปากหม้อมีวงโค้งยึดขาตั้งสูงเหนือปากหม้อมีไม้แบน ๆ อันหนึ่งฝ้ายาวกลางไม้มาประมาณ 15-20 เซนติเมตร ความกว้างของร่องประมาณครึ่งเซนติเมตร เหนือไม้ขึ้นไป มีรอก เป็นเฟืองกลม

2.7.2.2.1 ขั้นตอนการสาวไหม

นำรังไหมใส่หม้อต้มน้ำที่เดือด คั้นไหมให้ไหมแน่นจนเกินไป พอน้ำเดือดก็เริ่มสาวเส้นไหมขึ้น ลอดผ่านช่องหรือรูระหว่างกลางไม้สาวแบนที่ปากหม้อสาวขึ้นมาพันกับรอกในขณะที่ใช้มือหนึ่งสาวไหมจากรอกลงภาชนะที่รองรับอยู่ ให้ใช้อีกมือหนึ่งไม้ง่ามยาวประมาณคืบเรียก “ไม้ขึ้น” คอยกดและเขย่ารังไหมที่ลอยตัวอยู่ในหม้อเพื่อไม่ให้ไหมแน่นเส้นไหมที่สาวลงในภาชนะรองรับจะเรียบไม่ยุ่งเหยิง

รูปที่ 2.50 รังไหมที่แก่และตากแห้งแล้ว

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.51 วิธีการสาวไหม

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

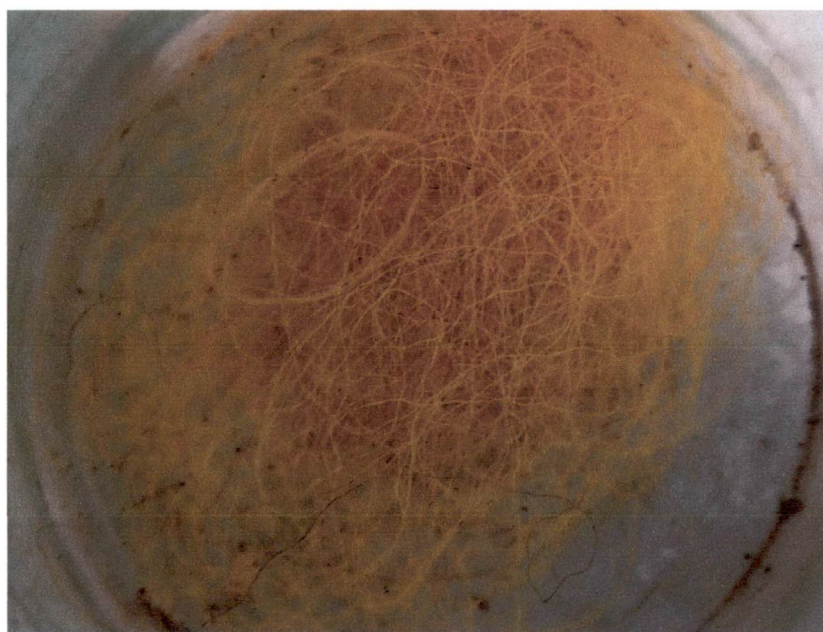
รูปที่ 2.52 พวงสาวและไม้ทียบสำหรับดึงเส้นไหมจากรังไหมที่ต้ม

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.53 การต้มรังไหมเพื่อสาวไหม

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.54 ไหมที่ได้จากการสาว

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

รูปที่ 2.55 การทำไหมเมื่อสาวเสร็จ

ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบศิลปะและการจัดการผ้าทอที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่น : ศึกษากรณีผ้าไหมแพรวาสายวัฒนธรรมผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ : 2550)

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบศิลปะและการจัดการผ้าทอที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่น : ศึกษากรณีผ้าไหมแพรวาสายวัฒนธรรมผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์” มีจุดมุ่งหมายการวิจัย เพื่อศึกษารูปแบบศิลปะ การจัดการด้านการผลิตและการจำหน่าย และการเสริมสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับ ผ้าไหมแพรวา ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบศิลปะผ้าไหมแพรวามี 3 ลักษณะรูปแบบใหญ่คือ ผ้าทอล่วง ผ้าจกดาว และผ้าเกาะ ผ้าทอล่วง เป็นผ้าทอสองสีที่เกิดจากการทอผสานระหว่างเส้นไหมแนวตั้งกับแนวนอนผ้าจกดาวเป็นผ้าทอที่ผสานระหว่างการทอล่วงด้วยผ้าสองสี สลับกับการเติมแต่งลวดลายเป็นดอกดาวบนพื้นผ้าด้วยเส้นไหม สีต่าง ๆ ส่วนผ้าเกาะเป็นผ้าไหมแพรวาที่เกิดจากการทอโดยใช้นิ้วค้อย ๆ เกาะเกี่ยวเก็บลวดลายทีละ ดอกดวงอย่างแพรวพราวจนเกือบเต็มพื้นผ้า

อย่างไรก็ตาม ผ้าแต่ละชิ้นมีต้นกำเนิดมาจากผ้าแพรวาแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นผ้าที่ทอด้วยวิธีการใช้นิ้วเกาะเกี่ยว โหมดสีหลักคือสีแดงเข้มเป็นสีพื้น อันเป็นที่เกิดจากการย้อมด้วยครั่ง ชาวผู้ไทใช้เป็นผ้าสไบเฉียง เพื่อไปร่วมพิธีการสำคัญ เช่น การแต่งงาน พิธีทำบุญทางศาสนา

ทั้งนี้ผ้าทอแต่ละแบบเป็นที่นิยมและสอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคแตกต่างกันไป กล่าวคือ ผ้าทอล่วงและผ้าจกดาว มีราคาถูกเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคอายุระหว่าง 20-30 ปี เป็นส่วนใหญ่ ส่วน ผ้าเกาะเป็นที่ต้องการของผู้บริโภควัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพราะเป็นผ้าแพรวาที่มีราคาสูง

ด้านการจัดการการผลิตผ้าแพรวา เริ่มตั้งแต่การผลิตส่งให้สมเด็จพระราชินีนาถ แล้วกระจายสู่สาธารณชนทั่วไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง โดยมีการพัฒนารูปแบบด้วยการประยุกต์ขนาดและสีผ้า รวมทั้งการนำมาใช้ตัดชุดเพื่อแต่งกายบุคคลนอกเผ่าผู้ไท ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาจากการต้องการผ้าไหมแพรวาอย่างกว้างขวาง ทำให้การทอที่มีอยู่เฉพาะกลุ่มสตรีบ้านโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่เพียงพอความต้องการของผู้บริโภค ชาวบ้านโนนส่วนหนึ่งจึงไปจ้างชาวบ้านอื่นทอผ้าแพรวา โดยนำเส้นไหมที่ย้อมสีแล้วไปให้พร้อมกับการทอกระบวนการทอแก่สตรีเหล่านั้น ซึ่งทำให้จำนวนช่างและผืนผ้าแพรวามีปริมาณเกินความต้องการของผู้บริโภค และส่งผลให้ผ้าแพรวามีราคาถูกลงมากช่างทอบางคนจึงลดต้นทุนการผลิตผ้าด้วยการใช้วัตถุดิบไม่มีคุณภาพทำให้ผู้บริโภคเกิดความเคลือบแคลงในคุณภาพของผ้า

การจำหน่ายผ้าแพรวามี 4 ลักษณะใหญ่ ๆ คือการจำหน่ายโดยส่งไปให้ร้านจิตรลดาของสมเด็จพระราชินีนาถ การจำหน่ายให้กับผู้ค้าคนกลาง การออกร้านตามเทศกาลต่าง ๆ และการจำหน่ายโดยนำไปฝากขายที่ “ศูนย์วิจิตรแพรวา” และ “บ้านแพรวา” ซึ่งกรณีการจำหน่ายผ่านผู้ค้าคนกลางจะเป็นการจำหน่ายในปริมาณมากที่สุด

ผ้าไหมแพรวาได้รับการเสริมสร้างให้เกิดคุณค่าจนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ในส่วนของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้กำหนดให้ผ้าไหมแพรวาเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของจังหวัด มีการรณรงค์การตัดชุดด้วยผ้าไหมแพรวา และมีการจัดงานวิจิตรแพรวาราชาินีแห่งใหม่เป็นประจำทุกปี รวมทั้งเข้าไปส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้านโนนอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทขึ้นที่บ้านโนน นอกจากนี้ในระดับประเทศก็มีการเสริมสร้างคุณค่าด้วยการ นำผ้าแพรวาไปใช้ในกลุ่มผู้นำระดับสูงของประเทศ และการเผยแพร่ของฝ่ายวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ตามโอกาสและวาระต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการจำหน่ายผ้าไหมแพรวากำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤติด้านราคาการจำหน่ายที่ตกลงอย่างมาก อันเนื่องมาจากปริมาณของผ้าทอที่ล้นตลาดดังกล่าว ซึ่งในส่วนของภาครัฐควรเข้ามาช่วยเหลือด้านการหาตลาดรองรับ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นโดยใช้ผ้าไหมแพรวาเป็นวัตถุดิบและการจัดตั้งสมาคมเพื่อควบคุมคุณภาพการผลิตผ้าไหมแพรวา ให้เป็นที่ยอมรับเชื่อถือของผู้คนทั่วไปอีกครั้ง

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมบาติก
ร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยแบ่งขั้นตอนและรายละเอียด การ
ดำเนินโครงการเป็นหัวข้อ ดังนี้

- 3.1 การศึกษาและสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.2 แหล่งที่มาของข้อมูล
- 3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 การดำเนินการวิจัย

3.1 การศึกษาและสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

โดยการค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตำราและอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับผ้าไหม
บาติกผ้าบาติกผ้าไหมพื้นบ้านอีสานและหลักการออกแบบลวดลาย

3.1.2 ศึกษาจากสถานที่จริง

เป็นการศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยการถ่ายภาพ การสังเกต การสอบถาม การสนทนา และ
การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ อาจารย์ต่อศักดิ์ สุทธิสา ผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก
และผู้ที่มาซื้อสินค้า โดยผู้วิจัยพบว่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกเป็นที่นิยมของกลุ่มสตรีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป
จนถึงที่มีอาชีพเป็นข้าราชการหน่วยงานต่างๆ ทั้งในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียงอื่นๆและ
สามารถนำข้อมูลมาสรุปได้ดังนี้ (ต่อศักดิ์ สุทธิสา. 2552)

3.2 แหล่งที่มาของข้อมูล

3.2.1 ข้อมูลบุคคล ได้แก่ ร้านเมืองไม้บาติก ผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

3.2.2 ข้อมูลอ้างอิง

- หอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- ห้องสมุดคณะครุศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- ร้านเมืองไม้บาติก อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

- เว็บไซต์ โอท็อป 5 ดาว
- ภาพถ่ายจากสถานที่ผลิตและจำหน่าย
- วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผ้าไทยและผ้าอีสาน
- อินเทอร์เน็ต
- ตำราเรื่องผ้าพื้นเมืองอีสานของกรมศิลปากร

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3.1 ประชากร ได้แก่

- ผู้ผลิตวัตถุดิบผ้าไหมลายลูกแก้ว บ้านตาหยวก หมู่ 2 ตำบลทุ่งหลวง อ.สุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นผู้ให้ข้อมูลและวิธีการเรื่องผ้าไหมพื้นลายลูกแก้ว
 - ผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก คุณต่อศักดิ์ สุทธิสา ต.นิเวศน์ อ.ธวัชบุรี
- จ.ร้อยเอ็ดเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการทำผ้าไหมบาติก และความคิดเห็นของการพัฒนาผลิตภัณฑ์

3.3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

- 3.3.2.1 ผู้ให้ข้อมูลด้านลักษณะเฉพาะผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก
จ.ร้อยเอ็ด ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด จำนวน 1 คน
- 3.3.2.2 ผู้ให้ข้อมูลด้านความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก
ได้แก่ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกจำนวน 10 คนได้แก่ร้านเมืองไม้บาติก,ร้านแม่ยวนจิต

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4.1 ลักษณะของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะดังต่อไปนี้

- 3.4.1.1 เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนการศึกษาลักษณะเฉพาะผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก
ร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด มีดังนี้

(1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติกร่วมกับการสังเกตการถ่ายภาพลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกของร้านเมืองไม้บาติกจังหวัดร้อยเอ็ด

1.1 ลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก

1.2 สอบถามความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนการศึกษาความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติกมีดังนี้

(2) แบบสอบถามที่ใช้สอบถามผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกโดยแบบสอบถามความต้องการประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ(Check list) ดังนี้

1. ประเภทเครื่องแต่งกาย ได้แก่ เสื้อผ้าสตรี เสื้อผ้าบุรุษ
2. ประเภทของใช้บนโต๊ะอาหาร ได้แก่ ผ้าปูโต๊ะ ผ้ารองจาน
3. ประเภทของใช้สำนักงาน ได้แก่ แฟ้มเอกสาร กล่องใส่แฟ้ม
4. ประเภทของประดับตกแต่งบ้านพักอาศัย

(3) เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกบ้านเมืองไม้บาติกแบบประเพณีการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกบ้านเมืองไม้บาติกโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านด้านวัสดุ ด้านผลิตภัณฑ์ด้านการตลาดซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยประเมินตามกรอบแนวคิดทั้ง 3 ด้านนี้

1. ด้านวัสดุ
2. ด้านกรรมวิธีการผลิต
3. ด้านการออกแบบ

3.4.2 ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.4.2.1 ศึกษาแนวการสร้างมือและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับขั้นตอนการสร้างและวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามตลอดจนแนวทางในการกำหนดคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

(1) สรุประเด็นเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม

(2) ตรวจสอบความตรงของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม จำนวน 3 ท่าน ดังนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประชิด ทิณบุตร

อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพฯ

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธเนศ ภิรมย์การ

อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปประยุกต์อุตสาหกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

3. ดร.จตุรงค์ เลาะห์เพ็ญแสง

อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปประยุกต์อุตสาหกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้มีขั้นตอนดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัย ด้วยตัวผู้วิจัยเองจากกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2. ศึกษาข้อมูลที่ได้จากกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามประกอบกับการจดบันทึกและการถ่ายภาพและการสังเกตและการสัมภาษณ์แล้วทำการวิเคราะห์ผลที่ได้ด้วยตัวผู้วิจัยเอง นำข้อมูลที่ได้ จากแบบสอบถามทั้งหมดมาสรุปข้อมูลทางสถิติ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด

3.6 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการบันทึกในรูปแบบของการบรรยาย แล้วนำมาสังเคราะห์ความคิดเห็นทางด้านต่าง ๆ

3.6.2 ข้อมูลจากแบบสอบถามนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

3.6.2.1 ตรวจสอบจำนวนแบบสอบถาม

3.6.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

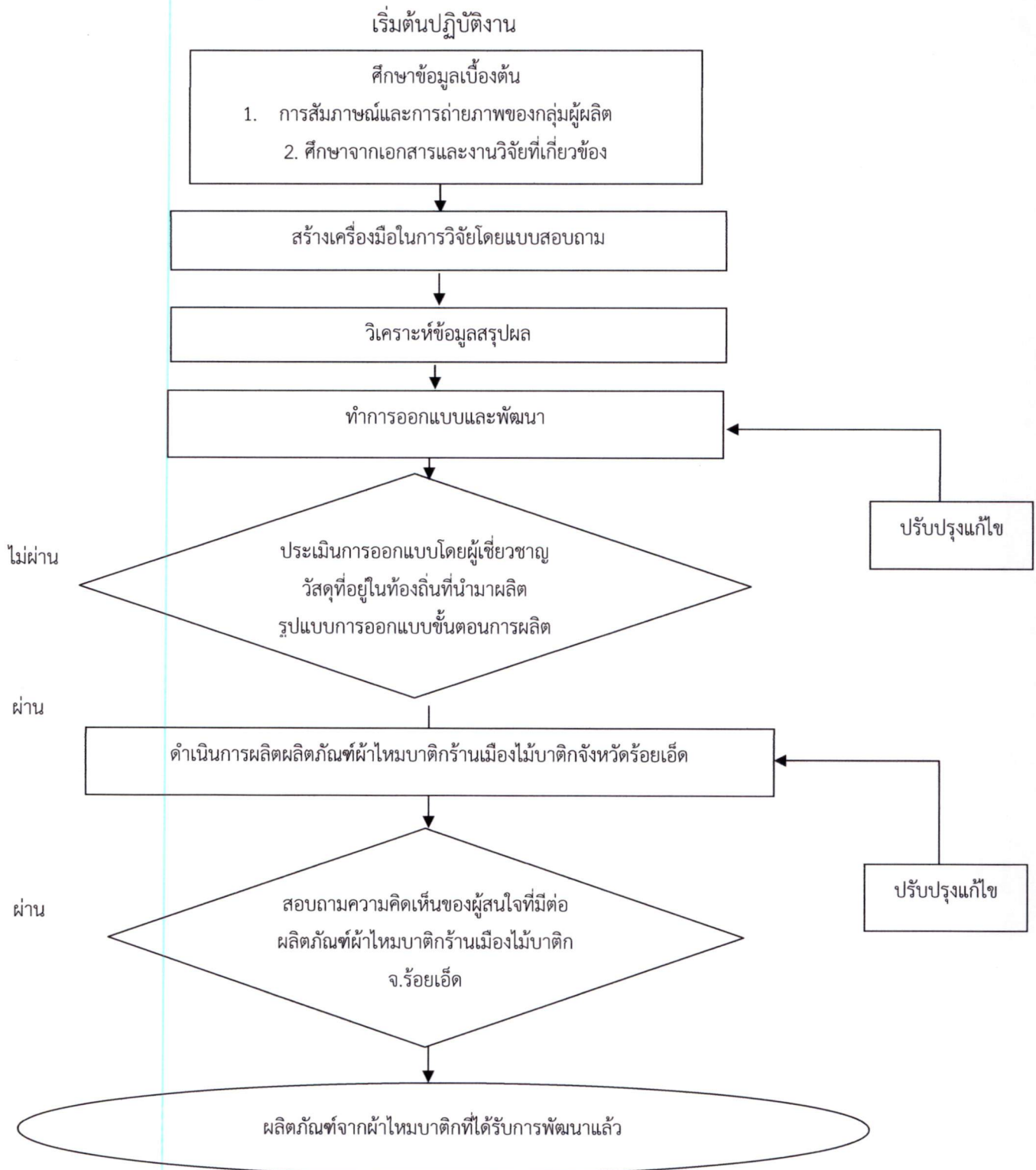
ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้ค่าสถิติดังต่อไปนี้

(1) ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการผลิตภัณฑ์ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

(2) แบบประเมินการออกแบบและประเมินความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกที่ออกแบบและพัฒนาแล้ว ใช้ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยดังนี้

4.51 - 5.00	หมายถึง	มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
3.51 - 4.49	หมายถึง	มีความเหมาะสมในระดับมาก
2.51 - 3.49	หมายถึง	มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง
1.51 - 2.49	หมายถึง	มีความเหมาะสมในระดับน้อย
1.00 - 1.49	หมายถึง	มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ดโดยมีขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการดำเนินการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามของผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก มาวิเคราะห์แล้วนำเสนอในรูปแบบการบรรยายของตารางโดยแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ขั้นตอนสัมภาษณ์ลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก

1.1 สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก

1.2 การเขียนแบบบรรยายผลลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติกที่สอดคล้องกับวัสดุในท้องถิ่นที่ผู้ประกอบการและผู้จำหน่ายต้องการ จำนวน 10 คน ซึ่งแบ่งประเภทของผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมบาติก ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ประเภทเครื่องแต่งกาย ประเภทเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร ประเภทของใช้สำนักงาน และประเภทของประดับตกแต่งบ้าน แล้วทำการวิเคราะห์หาค่าความถี่ และร้อยละของผู้ประกอบการและผู้จำหน่าย แสดงในตารางที่ 4.1

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์และประเมินความเหมาะสมในด้านวัสดุ ด้านกรรมวิธีการผลิต และด้านการออกแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ประเภทกระเป๋าถือสตรี ของร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน แล้วทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แสดงในตารางที่ 4.2

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ขั้นตอนสัมภาษณ์ลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก มีรายละเอียดดังนี้

1.1 สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก

1.1.1 ผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก ชื่อ นายต่อศักดิ์ สุทธิสา เพศชาย อายุ 54 ปี อาชีพ รับราชการครู ร้านเมืองไม้บาติกที่ตั้ง เลขที่ 281 หมู่ 2 ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.1.2 สถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก

- (1) 281 หมู่ 2 ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
- (2) ธนาคารกรุงไทย สาขาร้อยเอ็ด
- (3) ศูนย์โอท็อป อำเภอเมืองร้อยเอ็ด

1.1.3 ประวัติความเป็นมา

เริ่มก่อตั้งเมื่อ ปี 2538 โดยทำเป็นงานอดิเรกและสมาชิกในครอบครัวทำกันเองเพราะความสนใจ เมื่อตลาดมีความต้องการจึงตอบสนองกับตลาดโดยวางแผนธุรกิจร่วมกับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 5 จังหวัดขอนแก่น และเปิดตลาดเรื่อยมาจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

1.1.4 มาตรฐานและรางวัลเกียรติยศที่ได้รับ รางวัลโอท็อประดับ 5 ดาว พ.ศ 2547–2553

1.1.5 ราคาจำหน่าย เป็นราคามาตรฐานที่ทางร้านใช้เริ่มต้นที่ 50 บาท ถึง 8,000 บาท

1.1.6 ระยะเวลาที่ผลิต 1–2 วัน โดยประมาณขึ้นอยู่กับจำนวนที่ลูกค้าสั่งก็จะต้องใช้เวลามากขึ้นในการผลิต

1.1.7 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ สภาพดินฟ้าอากาศ เช่น ฤดูฝน และวัตถุดิบในการทำผ้าบาติกไม่เพียงพอต่อตลาดต้องการ

1.2 ลักษณะเฉพาะผ้าไหมบาติกบ้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2.1 ลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์

ผ้าไหมทอมือเป็นผ้าไหมทอมือย้อมสีธรรมชาติ ลวดลายออกแบบใหม่ตลอดเวลา ผลิตภัณฑ์มีความละเอียดประณีตสวยงาม

1.2.2 ความสัมพันธ์กับชุมชน

ให้ความร่วมมือกับชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงตลอด เช่นเป็นวิทยากรที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำผ้าไหมบาติก กับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าไหม

1.2.3 วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่นำมาผลิตและใช้เป็นส่วนประกอบ

1.2.3.1 ชนิดของผ้าไหมที่นำมาใช้

ผ้าไหมเปลือก ทอมือย้อมด้วยสีธรรมชาติ ผลิตจากกลุ่มชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน และใกล้เคียง และยังเป็นผ้าไหมทอมือที่สืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าหลังจากว่างจากฤดูทำนาเป็นหลักมาทำการทอผ้า เริ่มจากทอเพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่มใช้ภายในครัวเรือนก็ยังสามารถนำมาเป็นรายได้ และเผยแพร่ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของสายลูกแก้วเพื่อให้คนได้รู้จักสืบต่อกันไป

1.2.3.2 แหล่งที่มาของกลุ่มทอผ้าที่นำมาใช้

ผลิตในท้องถิ่น จ.ร้อยเอ็ด เช่น อ.สุวรรณภูมิ อ.ปทุมรัตน์ อ.เกษตรวิสัย

1.2.3.3 ขนาดหน้ากว้างของการทอผ้าไหมทอมือสำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกแต่ละประเภท

ผ้าไหมหน้ากว้าง 1 เมตร ความยาวต่อม้วนการทอ 20 เมตรโดยประมาณ

1.2.3.4 คุณสมบัติของผ้าไหมทอมือ

เส้นใยเหนียวแน่น คุณภาพสีไม่ตก

1.2.4 ขั้นตอนการทำผ้าไหมบาติก

1.2.4.1 การต้มผ้า ต้มผ้าด้วยน้ำร้อนโดยใช้ผงซักฟอกเพื่อลอกเอาขาว หรือแบ่งจากเนื้อผ้า เพื่อขั้นตอนการลงสีหลังจากการเขียนเทียนติดได้ทั่วถึงทั้งชิ้นงาน

1.2.4.2 การชิงผ้าบนเฟรม ชิงให้ตึงเพื่อสะดวกในการทำงาน

1.2.4.3 การเขียนลายด้วยเทียน เขียนลายด้วยจันตึง และเทียนที่ร้อนตามลวดลายที่ได้

1.2.4.4 การระบายสีย้อม ระบายสีย้อมตามความต้องการ แล้วผึ่งแดดให้แห้ง

1.2.4.5 การเคลือบสีกันตกร เคลือบน้ำยากันสีตกด้วยโซดาแอสหรือซิลิเกต

1.2.4.6 การต้มผ้าเพื่อละลายเทียน ต้มผ้าด้วยน้ำร้อนเพื่อขจัดเส้นเทียน

1.2.4.7 การตากแห้งผ้า ล้างให้สะอาดและผึ่งให้แห้ง

1.2.4.8 การรีดผ้าเพื่อเตรียมจำหน่าย รีดด้วยความร้อนปานกลางให้เรียบร้อย

1.2.4.9 เทคนิคและเคล็ดลับในการผลิต เขียนลวดลายตามความคิดสร้างสรรค์ และสีที่ระบาย เป็นโทนสีธรรมชาติ

1.2.5 รูปแบบและการตกแต่ง

1.2.5.1 ลักษณะลวดลาย มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น เช่น ลายดอกอินทนิลนก ลายงานบุญพะเหวด และโหวด

1.2.5.2 ที่มาของลวดลาย ลวดลายเกิดมาจากธรรมชาติที่อยู่ใกล้ตัวและดึงเอาความเป็นศิลปะ ในท้องถิ่น เช่น ลวดลายของดอกอินทนิลที่เป็นดอกไม้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อสื่อถึงความเป็น จังหวัดร้อยเอ็ด และยังมีการใช้ลวดลายของการแกะสลักหินของกุฎกาสิงห์ที่อยู่จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2.5.3 การใช้โทนสี โทนสีที่ใช้เน้นเป็นโทนสีธรรมชาติเป็นหลักเพื่อสามารถถ่ายทอดความเป็น รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตมาจากธรรมชาติในท้องถิ่น

1.2.6 ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกของร้านเมืองไม้บาติก

1.2.6.1 ผ้าสำหรับตัดเครื่องแต่งกายบุรุษและสตรี

1.2.6.2 ผ้าพันคอ

1.2.6.3 ผ้าคลุมไหล่

1.2.6.4 ผ้า เช็ดหน้า

1.2.6.5 เสื้อยืดสีขาวยุพันธ์ลายบาติก

1.2.6.6 ปลอกหมอน

1.2.6.7 กระเป๋าถือสตรีและกระเป๋าต่างค์

1.2.6.8 ผ้ามา่าน

1.2.7 ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกที่มียอดจำหน่ายมากที่สุด ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกที่มียอดจำหน่ายมากที่สุด คือ ผ้าสำหรับตัดเครื่องแต่งกายบุรุษและสตรี และผ้าคลุมไหล่

1.2.8 ความต้องการประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกของผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก

ความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกของผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก ได้แก่ ประเภทเครื่องแต่งกายของสตรี เช่น ผ้าพันคอ, ผ้าเช็ดหน้า, ผ้าคลุมไหล่

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกบ้านเมืองไม้บาติก
ของผู้ประกอบการและผู้จำหน่าย จำนวน 10 คน

ตารางที่ 4.1 แสดงการหาค่าความถี่ ร้อยละ ของผู้ประกอบการและผู้จำหน่าย

รายการ	ผู้ตอบแบบสอบถาม	
	จำนวน(n =10)	ร้อยละ
1. ประเภทเครื่องแต่งกาย		
หญิง - เสื้อ, กระโปรง, กางเกง	1	10.00
- ผ้าพันคอ, ผ้าเช็ดหน้า, ผ้าคลุมไหล่	1	10.00
- กระเป๋าสตางค์สตรี	7	70.00
ชาย - เสื้อ, กางเกง, เนคไท	-	0.00
2. ประเภทเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร		
- ผ้าปูโต๊ะ, ที่รองแก้ว, ผ้ารองจาน, ชองใส่ตะเกียบ, ปลอกหุ้มกล่องกระดาษทิชชู, ผ้ากันเปื้อน	1	10.00
3. ประเภทของใช้สำนักงาน		
- สมุดบันทึก, กล่องใส่นามบัตร, กล่องใส่ปากกา/ - ชองใส่ปากกา, แฟ้ม, แผ่นรองทำงาน, กล่องเก็บเอกสาร และซองจดหมาย, กระเป๋าใส่ซีดี	-	-
4. ประเภทของประดับตกแต่งบ้าน		
- โคมไฟ	-	-
- ชุดเครื่องนอน ประกอบด้วย ผ้าปูที่นอน, ปลอกหมอนหนุน, ปลอกหมอนข้าง	-	-
- ฉากกั้นห้อง	-	-
รวม	10	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้ประกอบการและผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก บ้านเมืองไม้บาติก ส่วนใหญ่ร้อยละ 70.00 มีความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ประเภทกระเป๋าสตางค์ ส่วนที่เหลือคิดเป็นร้อยละ 10.00 เท่ากัน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ประเภทเครื่องแต่งกายสตรี (เสื้อ, กระโปรง, กางเกง) เครื่องแต่งกายสตรี (ผ้าพันคอ, ผ้าเช็ดหน้า, ผ้าคลุมไหล่) และเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร (ผ้าปูโต๊ะ, ที่รองแก้ว, ผ้ารองจาน, ชองใส่ตะเกียบ, ปลอกหุ้มกล่องกระดาษทิชชู, ผ้ากันเปื้อน)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์และประเมินความเหมาะสมในด้านวัสดุ ด้านกรรมวิธีการผลิต และด้านการออกแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ประเภทกระเป๋าถือสตรี ของร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด

จากผลการสอบถามความต้องการของผู้ประกอบการและผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ประเภทกระเป๋าถือสตรี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกกระเป๋าถือสตรี จำนวน 3 แบบ ดังแสดงในรูปที่ 4.1 ถึงรูปที่ 4.3 แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของกระเป๋าถือสตรีทั้ง 3 แบบ ในด้านวัสดุ ด้านกรรมวิธีการผลิต และด้านการออกแบบ เพื่อนำผลการประเมินดังกล่าวมาปรับปรุง พัฒนา และออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ประเภทกระเป๋าถือสตรี ของร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคต่อไป

รูปที่ 4.1 รูปแบบกระเป๋าถือสตรีแบบที่ 1 รูปที่ 4.2 รูปแบบกระเป๋าถือสตรีแบบที่ 2
ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร. ผู้ถ่ายภาพ (2555)

รูปที่ 4.3 รูปแบบกระเป๋าถือสตรีแบบที่ 3
ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์
ผ้าไหมบาติกบ้านเมืองไม้บาติกที่ออกแบบของผู้เชี่ยวชาญ

รายการ	รูปแบบที่ 1 (n = 3)		ระดับ ความ คิดเห็น	รูปแบบที่ 2 (n = 3)		ระดับ ความ คิดเห็น	รูปแบบที่ 3 (n = 3)		ระดับ ความ คิดเห็น
	\bar{x}	S.D.		\bar{x}	S.D.		\bar{x}	S.D.	
1. ด้านวัสดุ									
1.1ด้านวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้มี อยู่ในท้องถิ่น	4.00	1.00	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด	4.33	0.58	มาก
1.2วัสดุที่นำมาใช้ร่วมกับ ผลิตภัณฑ์ที่มีความคงทน	4.00	1.00	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด	4.00	1.00	มาก
1.3วัสดุที่นำมาผลิตไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น	4.33	0.58	มาก	4.33	0.53	มาก	4.33	0.58	มาก
1.4 วัสดุที่นำมาผลิตสามารถสร้าง งานและรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้าน	3.33	1.53	ปานกลาง	4.33	0.58	มาก	3.67	1.53	มาก
1.5ความปลอดภัยของสีที่ใช้กับ ผู้บริโภค	4.00	1.00	มาก	4.33	0.53	มาก	4.33	0.58	มาก
รวม	3.93	1.02	มาก	4.47	0.58	มาก	4.13	0.58	มาก
2. ด้านกรรมวิธีการผลิต									
2.1เหมาะสมในการนำมาผลิต	3.67	1.53	มาก	4.33	0.58	มาก	3.67	1.53	มาก
2.2ง่ายต่อการผลิตและสะดวก รวดเร็ว	4.00	1.00	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด	4.00	1.00	มาก
2.3ระยะเวลาในการผลิตไม่นาน จนเกินไป	4.00	1.00	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด	4.67	0.58	มากที่สุด
2.4สามารถถ่ายทอดความรู้ต่อ กลุ่มผู้สนใจ	4.00	1.00	มาก	5.00	0.00	มากที่สุด	4.00	1.00	มาก
2.5สามารถประหยัดต้นทุนใน การผลิตใช้วัสดุที่มีอยู่ท้องถิ่น	3.67	0.58	มาก	4.33	0.58	มาก	4.33	0.58	มาก
รวม	3.87	1.02	มาก	4.60	0.46	มากที่สุด	4.13	0.94	มาก
3. ด้านการออกแบบ									
3.1 รูปแบบสามารถแสดง ลักษณะเฉพาะถิ่นได้	4.67	0.58	มากที่สุด	4.67	0.58	มากที่สุด	4.67	0.58	มากที่สุด
3.2 สามารถใช้งานได้อย่าง สะดวกสบาย	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3มีความสะดวกสบายในการ นำพา	4.33	0.58	มาก	4.33	0.58	มาก	4.33	0.58	มาก
3.4 รูปทรงเหมาะสมกับสรีระ	4.67	0.58	มากที่สุด	4.67	0.58	มากที่สุด	4.67	0.58	มากที่สุด

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ผ้าไหม บาดิกร้านเมืองไม้บาดิกที่ออกแบบของผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

รายการ	รูปแบบที่ 1 (n = 3)		ระดับ ความ คิดเห็น	รูปแบบที่ 2 (n = 3)		ระดับ ความ คิดเห็น	รูปแบบที่ 3 (n = 3)		ระดับ ความ คิดเห็น
	\bar{x}	S.D.		\bar{x}	S.D.		\bar{x}	S.D.	
รวม	3.87	1.02	มาก	4.60	0.46	มากที่สุด	4.13	0.94	มาก
3.5มีความแข็งแรงและ ทนทาน	4.33	1.15	มาก	5.00	0.00	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด
3.6มีความสวยงามทางด้าน รูปแบบและรูป	4.00	1.00	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด	4.33	0.58	มากที่สุด
3.7สามารถซ่อมแซมได้เมื่อ เกิดการชำรุด	4.00	1.00	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด	4.33	0.58	มากที่สุด
3.8วัสดุที่ใช้มีความปลอดภัย ต่อผู้บริโภค	4.33	1.15	มาก	5.00	0.00	มากที่สุด	5.00	0.00	มากที่สุด
3.9สามารถขนส่งได้จำนวน มาก	4.67	0.58	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด	4.67	0.58	มากที่สุด
รวม	4.44	0.74	มาก	4.74	0.38	มากที่สุด	4.63	0.45	มากที่สุด
รวม 3 ด้าน	4.08	0.93	มาก	4.60	0.47	มากที่สุด	4.30	0.75	มาก

รูปที่ 4.4 แสดงผลิตภัณฑ์กระเป๋าถือสตรี ที่ออกแบบและพัฒนาแล้ว
ที่มา : กฤตยา ทิณบุตร : ผู้ถ่ายภาพ (2554)

บทที่ 5

สรุปผลและอภิปรายผล

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้เป็นการ ศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จังหวัด ร้อยเอ็ด โดยมุ่งเน้นคำนี้ถึง ศึกษาลักษณะเฉพาะ ความต้องการ ความคิดเห็นของผู้จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก ผู้วิจัยได้ทำแบบสอบถามจากกลุ่มผู้จำหน่ายในเรื่องความคิดเห็นด้านประเภทของผลิตภัณฑ์และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านการออกแบบ สามารถสรุป และอภิปรายผลดังนี้

5.1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.1.1.1 เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

5.1.1.2 เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

5.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเลือกใช้ในครั้งนี้มี 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 จะเป็นเครื่องมือในด้านของการสัมภาษณ์ลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก ส่วนที่ 2 เป็นเครื่องมือสอบถามความต้องการผลิตภัณฑ์ของผู้จำหน่ายผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกที่ออกแบบและพัฒนาแล้ว

ส่วนที่ 1 ใช้วิธีการสัมภาษณ์เพื่อหาลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติก

ส่วนที่ 2 ใช้แบบสอบถามเพื่อหาประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก

ส่วนที่ 3 ใช้แบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกที่ออกแบบและพัฒนาแล้ว

5.2 อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกร้านเมืองไม้บาติกสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกอบการและผู้จำหน่ายเกี่ยวกับความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมบาติกที่สอดคล้องกับวัสดุท้องถิ่น ทั้งผู้ประกอบการและผู้จำหน่ายมีความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก โดยแบ่งเป็น 4 ประเภท)1) ประเภทเครื่องแต่งกาย เช่น เสื้อผู้หญิง กระโปรงและกางเกง ผ้าพันคอ ผ้าเช็ดหน้า และผ้าคลุมไหล่ กระเป๋าถือสตรี เสื้อผู้ชาย กางเกง

และเนคไท (2) เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร เช่น ผ้าปูโต๊ะ ที่รองแก้ว ผ้ารองจาน ซองใส่ตะเกียบ ปลูกหุ้ม กล่องกระดาษทิชชู และผ้ากันเปื้อน)3) ของใช้สำนักงาน เช่น สมุดบันทึก กล่องใส่นามบัตร กล่องใส่ปากกา ของใส่ปากกา เข็ม แผ่นรองทำงาน กล่องเก็บเอกสาร ซองจดหมาย และกระเป๋าใส่ซีดี และ)4) ของประดับตกแต่งบ้าน เช่น โคมไฟ ชุดเครื่องนอน เช่น ผ้าปูที่นอน ปลูกหมอนหนุน ปลูกหมอนข้าง และฉากกันห้อง พบว่า ผู้ประกอบการและผู้จำหน่าย คิดเป็นร้อยละ 70 มีความต้องการผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องแต่งกายมากที่สุด คือ กระเป๋าสตรี ในส่วนของกระเป๋าถือสตรีนั้น ปัจจุบันเป็นหนึ่งในอุปกรณ์เสริมที่นิยมมากที่สุดของสตรี คือ กระเป๋าถือสตรี เป็นแฟชั่นร่วมสมัยของผู้หญิงที่จะสามารถแสดงออกได้มากที่สุด และความงดงามของกระเป๋าถือ พบว่า พวกเขาปรารถนาที่พัฒนาให้ทันสมัย ซึ่งดูได้จากแฟชั่นกระเป๋าถือที่มีมากมายหลากหลายรูปแบบ กระเป๋าถือสตรีจึงผลิตให้ดูหรูหราทันสมัยที่เหมาะสมกับเสื้อผ้าสตรีไม่ว่าจะเป็นชุดใด กระเป๋าที่จะสามารถเข้ากับชุดหรือรูปร่างสำหรับผู้หญิงที่มีรูปร่างที่แตกต่างกันจึงมีพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์อยู่ตลอดเวลา การออกแบบที่แตกต่างกันไปตามความต้องการของลูกค้าและแฟชั่นล่าสุด นอกจากนี้ยังเปลี่ยนแปลงตามการใช้งานและโอกาส เช่น กิจกรรมโรงเรียนฝ่ายสำนักงาน กิจกรรมสโมสรอื่นๆ ประเภทของบุคลิกภาพของหญิงมีอุปกรณ์เสริม เช่น กระเป๋าถือมีมากขึ้นในการแสดงออกของบุคลิกภาพพฤติกรรมของสตรีและรสนิยม เป็นผลให้ผู้หญิงมีมากขึ้นในทางตรงกันข้ามกระเป๋าถือจะมีราคาแพงกว่าที่ถุงที่ทำจากวัสดุสังเคราะห์อื่นๆ ไซมีราคาแพง แต่คุ้มค่ามากเพราะไม่เพียง แต่สวยงาม แต่ทนทานเช่นกัน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญมากที่จะเลือกกระเป๋าที่เหมาะสมที่สุดที่เหมาะสมกับตัวเองกระเป๋าถือจึงมีหลากหลายและมีหลายขนาดแตกต่างกันไป ส่วนกระเป๋าที่มียอดเยี่ยมที่สุดก็จะสอดคล้องกับชนิดของรูปร่างของผู้หญิงไม่ว่าจะโครงสร้างใดๆ มีทางเลือกกระเป๋า กระเป๋าที่สมบูรณ์แบบสำหรับผู้หญิงที่อยู่เสมอ ผู้ประกอบการกับผู้จำหน่ายจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนารูปแบบกระเป๋าเพื่อให้แน่ใจว่าจะผลิตกระเป๋าถือที่มีคุณภาพดีไม่เพียงพอเพราะมันยังคงมีความสวยงาม ยังสามารถใช้ได้นานและใช้ได้อเนกประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด

5.2.2 การวิเคราะห์และประเมินความเหมาะสมในด้านวัสดุ ด้านกรรมวิธีการผลิต และด้านการออกแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ประเภทกระเป๋าถือสตรี ของร้านเมืองไม้บาติก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน แล้วทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{x} และ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D

ข้อมูลรูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมบาติก ประเภทกระเป๋าถือสตรีแบบที่ 2 ภาพรวมทางด้านวัสดุ พบว่า มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ดังเช่น ด้านวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้นั้นมีในท้องถิ่นสามารถหาและนำมาใช้ได้ มีความคงทน และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ยังคงมีความปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค วัสดุดังกล่าวเมื่อเรานำมาใช้เป็นมาผลิตคงสามารถสร้างงานทำรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านและชุมชน ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

ภาพรวมทางด้านกรรมวิธีการผลิต มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากพบว่า ในการนำวัสดุมาใช้ผลิตเราจำเป็นต้องหาความเหมาะสมในกรรมวิธีการผลิตจึงจำเป็นต้องผ่านการใช้งานมาแล้ว หรือทดลองใช้ จึงก่อให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขความบกพร่องเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการในการใช้สอยเป็นอย่างดี เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถลดระยะเวลาการผลิตแต่เป็นงานที่จำเป็นต้องอาศัยความปรารถนา และยังคงง่ายต่อการผลิตสามารถมีความสะดวกรวดเร็วจำเป็นต้องเผยแพร่ถ่ายทอดความรู้ในการผลิตกระเป๋าดังกล่าวต่อกลุ่มคนที่สนใจสิ่งที่สำคัญไม่แพ้เรื่องความสวยงามของผลิตภัณฑ์คือ ต้นทุนการผลิตสินค้าจำเป็นต้องต่ำก็คือการผลิตที่ใช้วัสดุภายในท้องถิ่นลดต้นทุนในการจัดหาและขนส่งเพื่อนำมาผลิตเป็นภัณฑ์

ภาพรวมด้านการออกแบบอยู่ในระดับ มาก ปัจจุบันรูปแบบของกระเป๋าสุภาพสตรีนั้นจำเป็นต้องตอบสนองความต้องการหลายด้านไม่ว่าจะเป็นความสวยงามจากการออกแบบแล้วนั้นยังมีความต้องการของผู้บริโภคอีกมาก เช่น การใช้งานได้อย่างสะดวกสบาย สามารถนำพกพาไปได้โดยมีความคล่องตัวขนาดไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไปประกอบกับมีความแข็งแรงทนทานต่อสภาพอากาศการใช้งานทั่วไปกล่าวโดยรวม มีทั้งความสวยงาม ทนทาน รูปแบบร่วมสมัย ไม่ล้าสมัย เมื่อชำรุดสามารถซ่อมแซมได้ไม่ยุ่งยาก

สรุป การนำความรู้ที่ได้ด้านการจัดการเทคโนโลยี และการนำความรู้ด้านการทำวิจัย การออกแบบผลิตภัณฑ์ สามารถพัฒนาศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน รวมถึง การจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การปรับเปลี่ยนรูปแบบและเพิ่มระดับเทคโนโลยี การแปรรูปวัตถุดิบภายในชุมชน และการจัดการที่เหมาะสมกับยุคสมัย และเหมาะสมกับศักยภาพของคนในชุมชน การแปรรูปและการสร้างผลิตภัณฑ์ ในชุมชนโดยทุนผลผลิต มีการจัดการตลาดที่สัมพันธ์ กับ ผู้บริโภคโดยตรง ถือว่าเป็นกระบวนการของการจัดการเทคโนโลยีของชุมชน เพื่อพัฒนาอย่างเข้มแข็ง และที่สำคัญนอกเหนือจากการจัดการที่ดีแล้ว การพัฒนาจะต้องเป็นกระบวนการที่เกิดจากความต้องการของชุมชนโดยผู้วิจัยผ้าไหมบาติก อำเภอรวิชัยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ได้นำผ้าไหมมาเพนท์แบบผ้าบาติกและได้เกิดมาเป็นเอกลักษณ์พื้นบ้านที่ถ่ายทอดอารมณ์ ด้วยเทคนิคการเขียนลวดลายด้วยเส้นเทียน ระบายสี ย้อม ทำให้เกิดลวดลาย ที่แปลกและไม่ซ้ำแบบใคร เมื่อนำบาติก มาประสานบนผืนผ้าไหมร้อยเอ็ด จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ ใช้โทนสีธรรมชาติไม่ฉูดฉาด ลวดลายเป็นรูปแบบศิลปะประจำท้องถิ่น ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของงานบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด ทำให้เกิดงานอันทรงคุณค่า เป็นที่นิยมของคนยุคใหม่ (ต่อศักดิ์ สุทธิสา 2551:28) เป็นสิ่งที่เกิดควบคู่กับการดำเนินชีวิต และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยเหตุผลความจำเป็นของการดำเนินชีวิต โดยยังคงแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน เอกลักษณ์ของท้องถิ่นหรือสัญลักษณ์ของจังหวัดนั้นๆ ลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในแง่ของศิลปะและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ สภาพเศรษฐกิจสังคม ตลอดกาลเวลาของการสร้างศิลปะนั้นๆ จึงมิได้เป็นเพียงการสร้างสรรคของบุคคลหนึ่ง แต่เป็นการสร้างสรรค์ซึ่งมีลักษณะช่างพื้นบ้านที่ปรากฏออกมาโดยผสมผสานกับวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี ผ้าไหมบาติกของจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นมีความแตกต่างและโดดเด่นเฉพาะตัว

จึงทำให้ผ้าไหมบาติกที่ผลิตเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าถือสตรีอยู่คู่กับท้องถิ่นและสังคมไทย การได้อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ยังคงสามารถเลี้ยงตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

โดยแนวคิดที่ได้จากการวิจัย พบว่า ในการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์นั้น เพื่อเป็นการตอบสนองการแก้ปัญหา เพื่อการอนุรักษ์ผ้าไหมบาติกและสืบสาน การออกแบบและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคให้มีตัวเลือกของผลงานสร้างสรรค์อันหลากหลาย อีกทั้งยังส่งผลต่อผู้ประกอบการ กลุ่มผู้ผลิตเพื่อสร้างสรรค์ในการเพิ่มรายได้ ขยายผลสู่วงกว้างตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับสากล ภายใต้บริบทของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกในเมืองไม้บาติกนั้นเพื่อการนำผลของการวิจัยไปใช้ มีข้อเสนอแนะและข้อควรพิจารณาคือ

5.3.1 การนำผลวิจัยไปใช้

จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้สู่เยาวชนในท้องถิ่น ในการสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมบาติก จากการศึกษาการถ่ายทอดความรู้พบ ปัญหาคือไม่มีโอกาสถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพทอผ้าไหมบาติกในลักษณะการต่อยอดความรู้ สืบเนื่องจากโอกาสที่ขยายตัวมากขึ้น จึงต้องร่วมกันในการสร้างความตระหนักให้กับลูกหลาน เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะอาชีพการทอผ้าไหมบาติกได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ให้คงอยู่ต่อไปตราบนานเท่านานซึ่งมีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

5.3.2 การวิจัยครั้งต่อไป

ในการพัฒนากระบวนการออกแบบเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์บาติก สามารถใช้การถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้แก่ ชุมชนผู้ผลิต โดยอาศัยความร่วมมือดำเนินการจัดภายในชุมชนร่วมในการคิด การปฏิบัติการแสดงความคิดเห็นซึ่งถือว่าการจัดการของชุมชนเอง และได้รูปแบบที่แตกต่างจากเดิมและยังส่งผลให้ชุมชนสามารถนำความรู้ไปศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกให้ได้รูปแบบใหม่ ๆ ตามยุคและตามสมัยหรือยังสามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภท อื่นๆ ได้

การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ศึกษาหัตถกรรมท้องถิ่นในชุมชนอื่นๆ เกี่ยวกับระบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการ พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อนำไปแปรรูปสินค้า สามารถเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ตลอดจนแนวคิดของการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อเสนอเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในการกำหนดนโยบาย แผนและกลยุทธ์ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพการทอผ้าไหมบาติก ในการคิด

สรรให้เป็นสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ สามารถใช้ผลของการศึกษานี้มาเทียบเคียง เป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าไหมบาติกในด้านต่างๆ ได้

บรรณานุกรม

- ณัฏฐภัทร จันทวิช, เรียม พุ่มพงษ์แพทย์ และพนมบุตร จันทรโชติ. 2540. **ผ้าพื้นเมืองอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- ต่อศักดิ์ สุทธิสา. 2544. “เมืองไม้บาติก”. <http://www.manager.com>
- นันทา โรจนอุดมศาสตร์. 2536. **การทำผ้าบาติก**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์.
- วิชัย ไสละวิทย์มงคล. 2541. **การย้อม : ลายผ้า**. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาฯ.
- วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. 2548. **หลักการและแนวความคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์**. 2548. กรุงเทพฯ : iDESIGN Publishing.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2535. **ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บ้านหนังสือ.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ, พิสิฐ เจริญวงศ์, ณัฏฐภัทร จันทวิช และสมชาย นิลอาธิ. **ผ้าไทย พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม**. กรุงเทพฯ : บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย .
- ศศิวรรณ ดำรงศิริ. 2539. **ศิลปะบนผ้าไหมมัดหมี่**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : มูลนิธิช่างหัตถศิลป์ไทย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม : ชบาติก ณ มิ่งเมือง.
- สมพงษ์ ทิมแจ่มใส. 2543. **ผ้าทอพื้นเมืองในภาคอีสาน โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- (<http://www.manager.co.th/SMEs>)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือราชการ

ที่ ศธ 0524.04/ 3238

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

๒๖ สิงหาคม 2554

เรื่อง ขออนุญาตขอให้ให้นักศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ต่อศักดิ์ สุทธิสา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ด้วย นางสาวกฤตยา ทิณบุตร นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก
จังหวัดร้อยเอ็ด”

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม จึงขออนุญาตจากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวกฤตยา
แสงทอง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อการวิจัยภายในสถานประกอบการของท่านได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตและขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์พีระวุฒิ สุวรรณจันทร์)

คณบดี

ส่วนบริหารงานทั่วไป

โทร. 02-737-3000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 326-4325

ติดต่อนักศึกษา โทร.085-940-0882

บันทึกข้อความ

หน่วยงาน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล. ส่วนบริหารงานทั่วไป โทร.3692
ที่ ศธ 0524.04 / 3239 วันที่ ๒๖ สิงหาคม 2554

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถาม

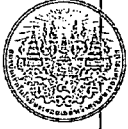
เรียน ผศ.ธเนศ ภิรมย์การ

ด้วย นางสาวกฤตยา ทิณบุตร นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก
จังหวัดร้อยเอ็ด” โดยมี รศ.อุดมศักดิ์ สาริบุตร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ครุศาสตร์อุตสาหกรรม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ตรวจแบบสอบถามว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การ
วิจัย ของ นางสาวกฤตยา ทิณบุตร มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นพร้อมกันนี้ได้แนบบแบบถาม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ
เป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

(รองศาสตราจารย์พีระวุฒิ สุวรรณจันทร์)
คณบดี

อ.พีระวุฒิ สุวรรณจันทร์

บันทึกข้อความ

หน่วยงาน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สจล. ส่วนบริหารงานทั่วไป โทร.3692
ที่ ศธ 0524.04 / 3395 วันที่ ๘ กันยายน 2554

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินแบบสอบถาม

เรียน ดร.จตุรงค์ เลาทะเพ็ญแสง

ด้วย นางสาวกฤตยา ทิณบุตร นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกบ้านเมืองไม้บาติก
จังหวัดชัยเอ็ด”

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าว
เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจและประเมินแบบสอบถามของ นางสาวกฤตยา ทิณบุตร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็น
อย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ดร.จตุรงค์ เลาทะเพ็ญแสง
DIVISION OF ARCHITECTURAL
EDUCATION AND DESIGN
FACULTY OF INDUSTRIAL EDUCATION
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

(รองศาสตราจารย์ พิระวุฒิ สุวรรณจันทร์)
คณบดี

ที่ ศธ 0524.04/ 3111

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

๒๖ สิงหาคม 2554

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถาม

เรียน ผศ.ประชิด ทิณบุตร

ด้วย นางสาวกฤตยา ทิณบุตร นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก
จังหวัดร้อยเอ็ด ” โดยมี รศ.อุดมศักดิ์ สาริบุตร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าว
เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามว่ามีเนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมมากน้อย
เพียงใด ซึ่งผลการตรวจของท่านจะช่วยให้การวิจัย ของ นางสาวกฤตยา ทิณบุตร มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
พร้อมกันนี้ได้แนบบแบบถาม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณ
เป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์พีระวุฒิ สุวรรณจันทร์)
คณบดี

ส่วนบริหารงานทั่วไป
โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692
โทรสาร. 02- 329-8436
ติดต่อนักศึกษาโทร.085-940-0882

ที่ ศธ 0524.04/ 3237

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

๒๖ สิงหาคม 2554

เรื่อง ขอลือเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัสดุ

เรียน นางสาวลอย จันทวงษา

ด้วย นางสาวกฤตยา ทิณบุตร นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกบ้านเมืองไม้บาติก
จังหวัดร้อยเอ็ด”

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าว
เป็นอย่างดี จึงขอลือท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านกรวัสดุ ของ นางสาวกฤตยา ทิณบุตร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็น
อย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ พิระวุฒิ สุวรรณจันทร์)
คณบดี

ส่วนบริหารงานทั่วไป

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02-329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร.085-940-0882

อิมที เ็นมี รื่อว ซาญ ทาจด้า นวักัด
ย
ย
ย

นางอรุณรัตน์

จนท. กง ๒๗

ที่ ศธ 0524.04/ 3237

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

๒ สิงหาคม 2554

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านผลิตภัณฑ์

เรียน อาจารย์ต่อศักดิ์ สุธิสา

ด้วย นางสาวกฤตยา ทิณบุตร นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกบ้านเมืองไม้บาก
จังหวัดร้อยเอ็ด”

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าว
เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านผลิตภัณฑ์ ของ นางสาวกฤตยา ทิณบุตร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็น
อย่างยั้งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ พิระวุฒิ สุวรรณจันทร์)
คณบดี

ส่วนบริหารงานทั่วไป

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร.085-940-0882

ที่ ศธ 0524.04/ 3237

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง
กรุงเทพฯ 10520

๒๖ สิงหาคม 2554

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการตลาด

เรียน นายธีระเชษฐ สอนปลະ

ด้วย นางสาวกฤตยา ทิณบุตร นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมबाटักบ้านเมืองไม้बाटัก
จังหวัดร้อยเอ็ด”

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าว
เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการตลาด ของ นางสาวกฤตยา ทิณบุตร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณเป็น
อย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ พิระวุฒิ สุวรรณจันทร์)
คณบดี

ส่วนบริหารงานทั่วไป

โทร. 02-329-8000 ต่อ 3692

โทรสาร. 02- 329-8436

ติดต่อนักศึกษา โทร.085-940-0882

- รีม น. พ.ศ. ๒๕๕๔/๒๐ : ๒๕๕๔/๒๐๐๐
ในชื่อ น.ศ. ๒๕๕๔/๒๐๐๐/๒๐๐๐/๒๐๐๐
๒๐๐๐/๒๐๐๐

(๒๕๕๔/๒๐๐๐) ๒๐๐๐/๒๐๐๐
หรือใคร ใคร ใคร ใคร
๒๐๐๐/๒๐๐๐/๒๐๐๐/๒๐๐๐
A : ๒๕๕๔/๒๐๐๐

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

แบบสัมภาษณ์ลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

เรื่อง : การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นการสอบถามถึงข้อมูลลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก
ของร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและประวัติความเป็นมา จำนวน 12 ข้อ
- ตอนที่ 2 สัมภาษณ์ลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด จำนวน 7 ข้อ
- ตอนที่ 3 สอบถามความต้องการประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกของผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

นางสาวกฤตยา ทิณบุตร

นักศึกษาปริญญาโท สาขาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประกอบการ

สัมภาษณ์ลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

เรื่อง : การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและประวัติความเป็นมาของร้านเมืองไม้บาติก

1. ชื่อ - นามสกุล(ผู้ประกอบการ)

.....

2. เพศ อายุ

3. อาชีพ.....

4. ชื่อร้าน

5. ที่ตั้ง

.....

6. เริ่มจัดตั้งเมื่อ.....

7. สถานที่จำหน่าย.....

.....

.....

8. ประวัติความเป็นมา.....

.....

.....

.....

9. มาตรฐานและรางวัลที่เกี่ยวข้องที่ได้รับ

.....

.....

10. ราคาจำหน่าย.....

.....

11. ระยะเวลาการผลิต.....

.....

12. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์ลักษณะเฉพาะของผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

2.1 ลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์

.....

.....

2.2 ความสัมพันธ์กับชุมชน

.....

.....

2.3 วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่นำมาผลิตและส่วนประกอบ

1. ชนิดของผ้าไหมทอมือที่นำมาใช้

.....

.....

2. แหล่งที่มาของกลุ่มทอผ้าที่นำมาใช้

.....

.....

3. ขนาดหน้ากว้างของการทอผ้าไหมทอมือสำหรับผลิตผ้าบาติกในแต่ละประเภท

.....

.....

4. คุณสมบัติเฉพาะของผ้าไหมทอมือ

.....

.....

2.4 ขั้นตอนการผลิต

1. การต้มผ้า

.....

.....

2. การชิงผ้าบนเฟรม

.....

.....

3. การเขียนลายด้วยเทียน

.....

.....

4. การระบายสีย้อม

5. การเคลือบสีกันตก

6. การต้มผ้าเพื่อละลายเทียน

7. การตากแห้งผ้า

8. การรีดผ้าเพื่อเตรียมจำหน่าย

9. เทคนิคและเคล็ดลับในการผลิต

2.5 รูปแบบและการตกแต่ง

1. ลักษณะลวดลาย

2. ที่มาของลวดลาย

3. การใช้โทนสี

2.6 ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกของร้านเมืองไม้บาติก มีกี่ชนิด และแบ่งเป็นกี่ประเภท

2.7 ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกของร้านเมืองไม้บาติก ที่ขายดีที่สุด

ตอนที่ 3 สอบถามความต้องการประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกของผู้ประกอบการร้านเมืองไม้บาติก

1. ท่านคิดว่าประเภทผลิตภัณฑ์กลุ่มใดที่มีความเหมาะสมที่จะสามารถนำมาออกแบบและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติกจากร้านเมืองไม้บาติกได้

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการ ของท่าน เพียงข้อเดียว

1. ประเภทเครื่องแต่งกาย
 - หญิง
 - เสื้อ, กระโปรง, กางเกง ผ้าพันคอ, ผ้าเช็ดหน้า, ผ้าคลุมไหล่ กระเป๋าถือสตรี
 - ชาย
 - เสื้อ, กางเกง , เนคไท
2. ประเภทเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร
 - ผ้าปูโต๊ะ, ที่รองแก้ว, ผ้ารองจาน, ชອງใส่ตะเกียบ, ปลอกหุ้มกล่องกระดาษทิชชู, ผ้ากันเปื้อน
3. ประเภทของใช้สำนักงาน
 - สมุดบันทึก, กล่องใส่นามบัตร, กล่องใส่ปากกา/ ชອງใส่ปากกา, แฟ้ม, แผ่นรองทำงาน
 - กล่องเก็บเอกสารและซองจดหมาย, กระเป๋าใส่ซีดี
4. ประเภทของประดับตกแต่งบ้าน
 - โคมไฟ
 - ชุดเครื่องนอน ประกอบด้วย ผ้าปูที่นอน, ปลอกหมอนหนุน, ปลอกหมอนข้าง
 - ฉากกั้นห้อง

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูง
นางสาวกฤตยา ทิณบุตร

แบบสอบถามความต้องการผลิตภัณฑ์ของผู้จำหน่ายผ้าไหมบาติก จ.ร้อยเอ็ด
การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

.....
แบบสอบถามความต้องการผลิตภัณฑ์ของผู้จำหน่ายผ้าไหมบาติก จ.ร้อยเอ็ด

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นการถามข้อมูลความต้องการประเภทของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ถึงความต้องการรูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมบาติก เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมบาติก ที่สอดคล้องกับวัสดุในท้องถิ่น โดยมี 4 ประเภท

1. ประเภทเครื่องแต่งกาย
2. ประเภทเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร
3. ประเภทของใช้สำนักงาน
4. ประเภทของประดับตกแต่งบ้าน

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูง
นางสาวกฤตยา ทิณบุตร
นักศึกษาปริญญาโท สาขาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

แบบสอบถามความต้องการผลิตภัณฑ์ของผู้จำหน่ายผ้าไหมบาติก จ.ร้อยเอ็ด

การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

.....

ข้อมูลความต้องการประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก จ.ร้อยเอ็ด

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องประเภทของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก จ.ร้อยเอ็ด ที่ตรงกับความต้องการของท่านเพียงข้อเดียว

1. ประเภทเครื่องแต่งกาย

- หญิง

เสื้อ, กระโปรง, กางเกง ผ้าพันคอ, ผ้าเช็ดหน้า, ผ้าคลุมไหล่ กระเป๋าถือสตรี

- ชาย

เสื้อ, กางเกง, เนคไท

2. ประเภทเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร

ผ้าปูโต๊ะ, ที่รองแก้ว, ผ้ารองจาน, ซองใส่ตะเกียบ, ปลอกหุ้มกล่องกระดาษทิชชู, ผ้ากันเปื้อน

3. ประเภทของใช้สำนักงาน

สมุดบันทึก, กล่องใส่นามบัตร, กล่องใส่ปากกา/ซองใส่ปากกา, แฟ้ม, แผ่นรองทำงาน
กล่องเก็บเอกสารและซองจดหมาย, กระเป๋าใส่ซีดี

4. ประเภทของประดับตกแต่งบ้าน

โคมไฟ

ชุดเครื่องนอน ประกอบด้วย ผ้าปูที่นอน, ปลอกหมอนหนุน, ปลอกหมอนข้าง

ฉากกั้นห้อง

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ลงในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว
โดยมีความหมายของระดับค่าความคิดเห็นดังนี้

5	หมายถึง	มีความต้องการในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความต้องการในระดับมาก
3	หมายถึง	มีความต้องการในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความต้องการในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความต้องการในระดับน้อยที่สุด

ข้อ ที่	ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์	ระดับความเหมาะสม														
		รูปแบบที่ 1					รูปแบบที่ 2					รูปแบบที่ 3				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1.	ด้านวัสดุ															
	วัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้มีอยู่ในท้องถิ่น															
	วัสดุที่นำมาใช้ร่วมกับผลิตภัณฑ์มีความคงทน															
	วัสดุที่นำมาผลิตไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม															
	วัสดุที่นำมาผลิตสามารถสร้างงานและรายได้ให้กับกลุ่มอื่นๆ															
	ความปลอดภัยของสีที่ใช้กับผู้บริโภค															
2.	ด้านกรรมวิธีการผลิต															
	เหมาะสมในการนำมาผลิตเป็นงานหัตถกรรม															
	ง่ายต่อการผลิตและสะดวกรวดเร็ว															
	ระยะเวลาในการผลิตไม่นานจนเกินไป															
	สามารถถ่ายทอดความรู้ต่อกลุ่มผู้สนใจได้															
	สามารถประหยัดต้นทุนในการผลิตใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น															
3.	ด้านการออกแบบ															
	รูปแบบสามารถแสดงลักษณะเฉพาะถิ่นได้															
	สามารถใช้งานได้สะดวกสบาย															
	สะดวกในการนำพา															
	รูปทรงเหมาะสมกับสรีระ															
	มีความแข็งแรงและทนทาน															
	มีความสวยงามทางด้านรูปแบบและรูปทรง															
	สามารถซ่อมแซมได้เมื่อเกิดการชำรุด															
	วัสดุที่ใช้มีความปลอดภัยต่อผู้ใช้															
	สามารถขนส่งได้จำนวนมาก															

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูง
นางสาวกฤตยา ทิณบุตร

ภาพผลิตภัณฑ์กระเป๋าถือสตรีรูปแบบที่ 1

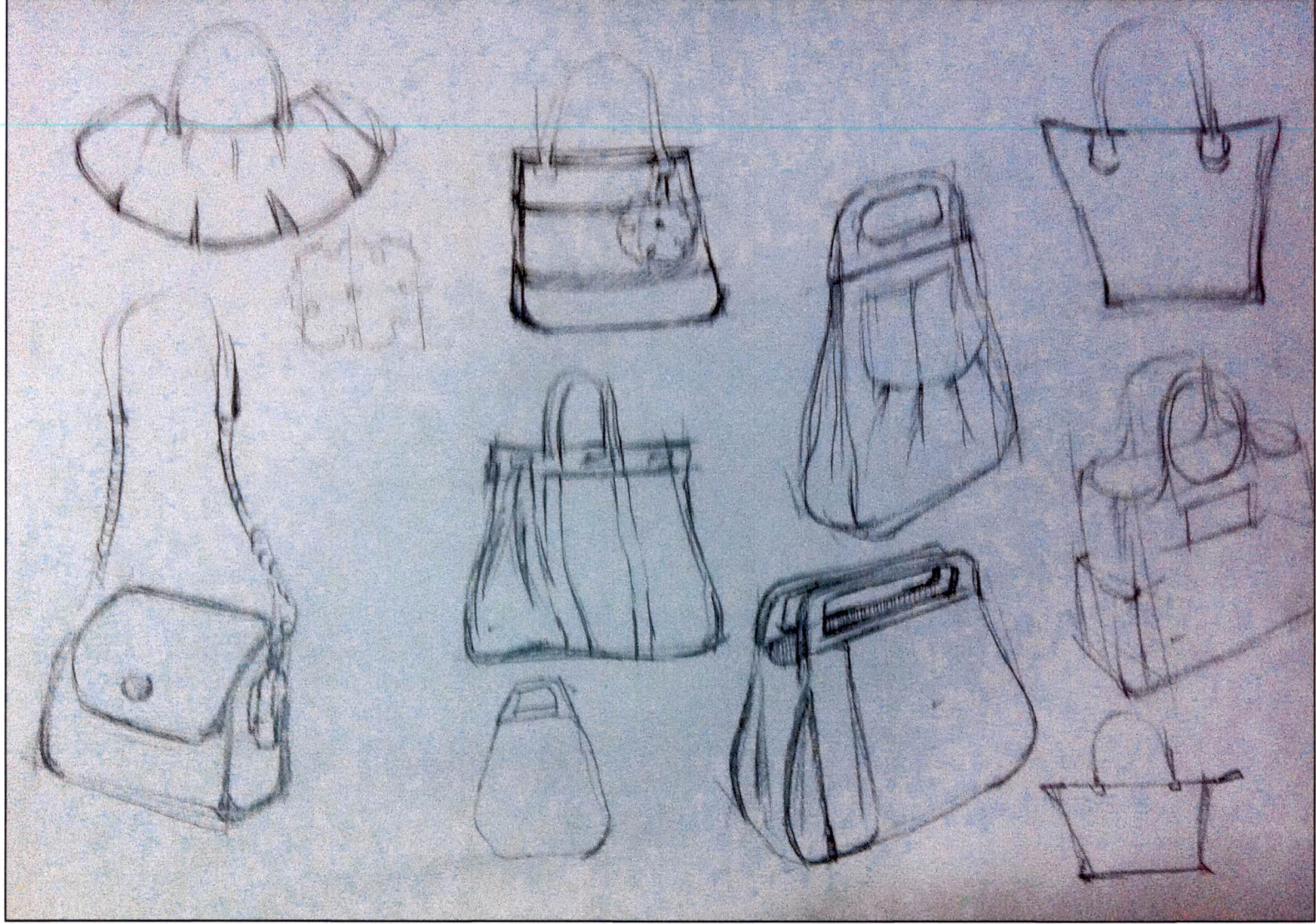
ภาพผลิตภัณฑ์กระเป๋าถือสตรีรูปแบบที่ 2

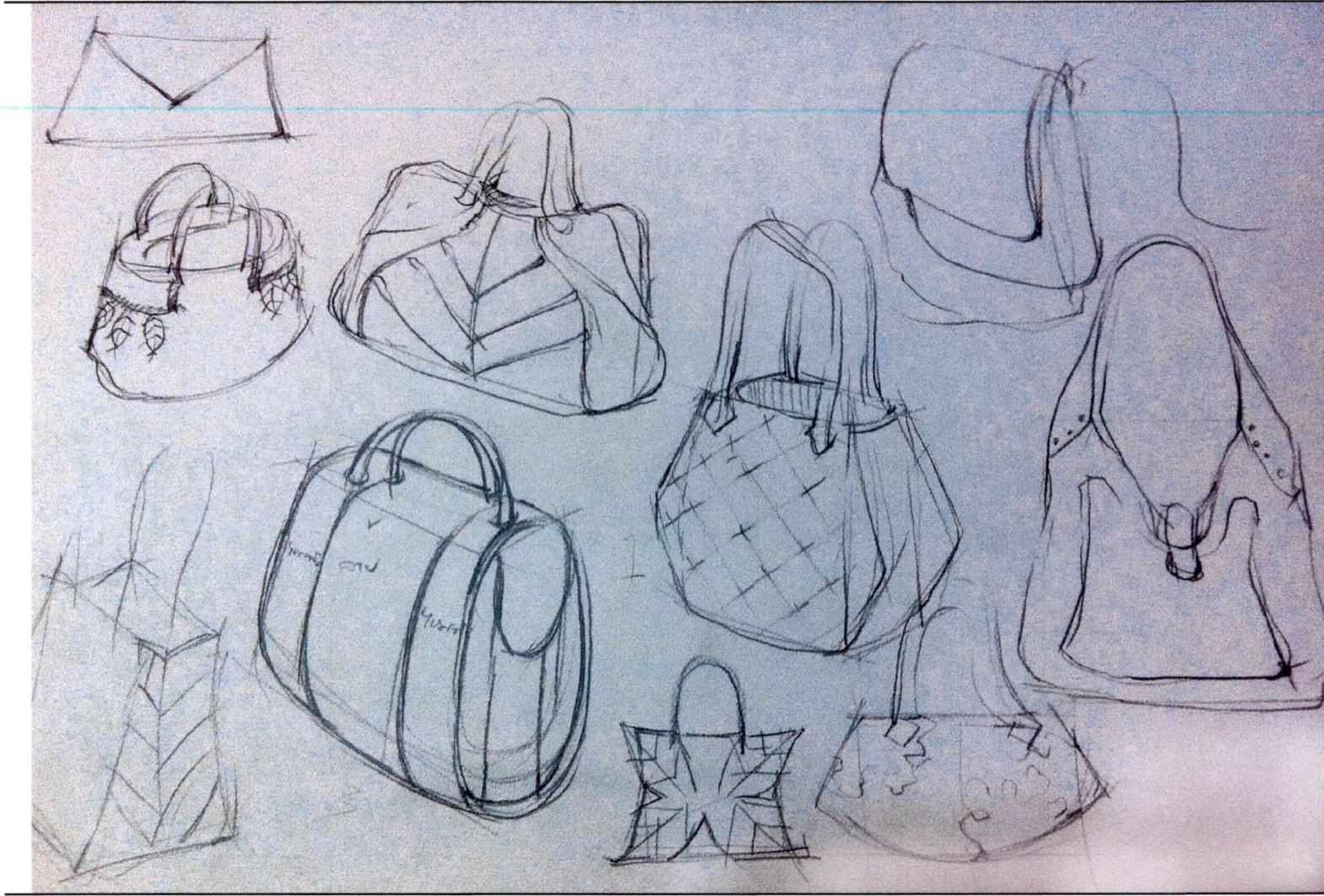
ภาพผลิตภัณฑ์กระเป๋าถือสตรีรูปแบบที่ 3

ภาคผนวก ค
ภาพร่างต้นแบบ

1 127 127 127

ภาพร่างที่ 3

ภาพรูปแบบที่ 1

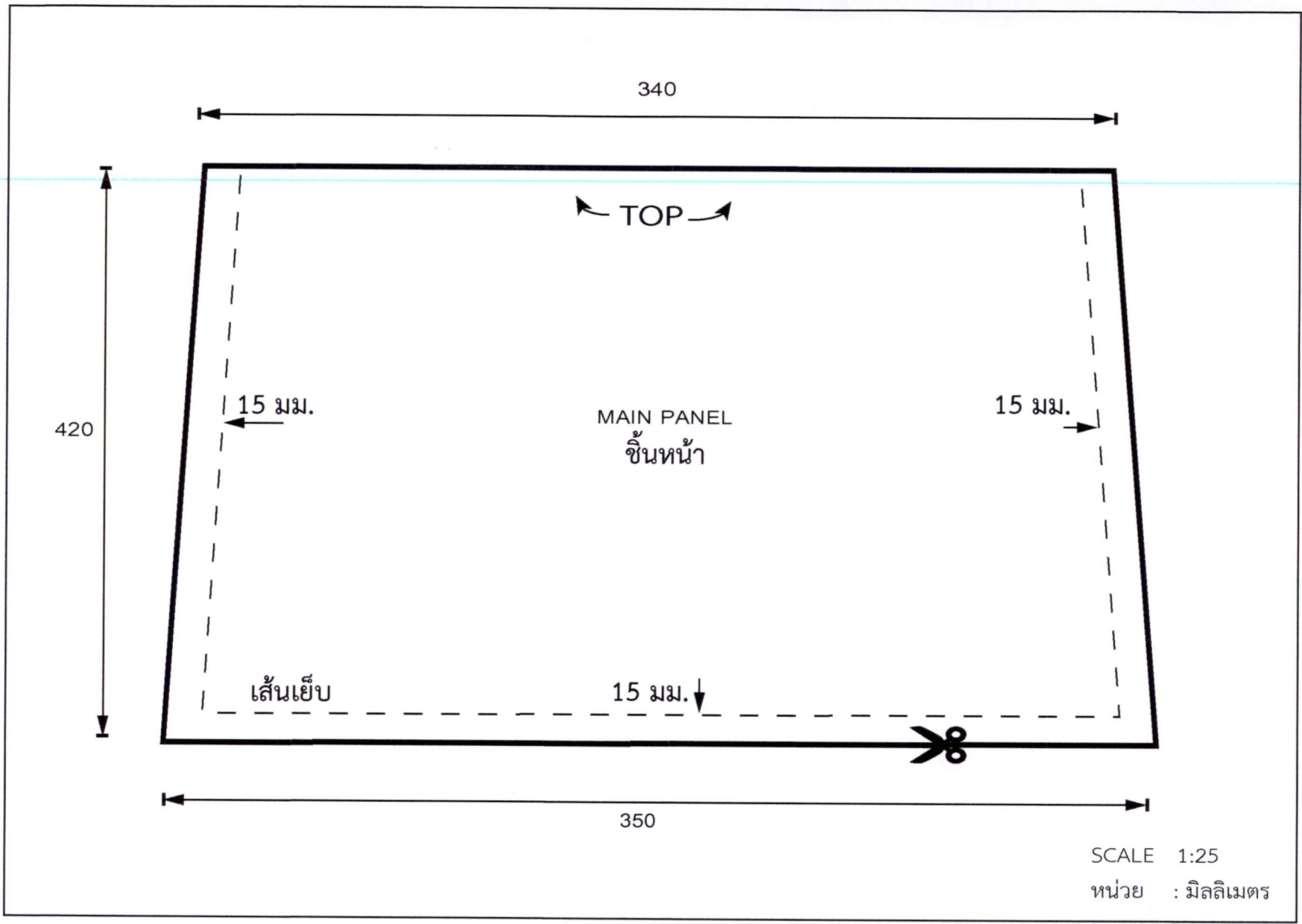

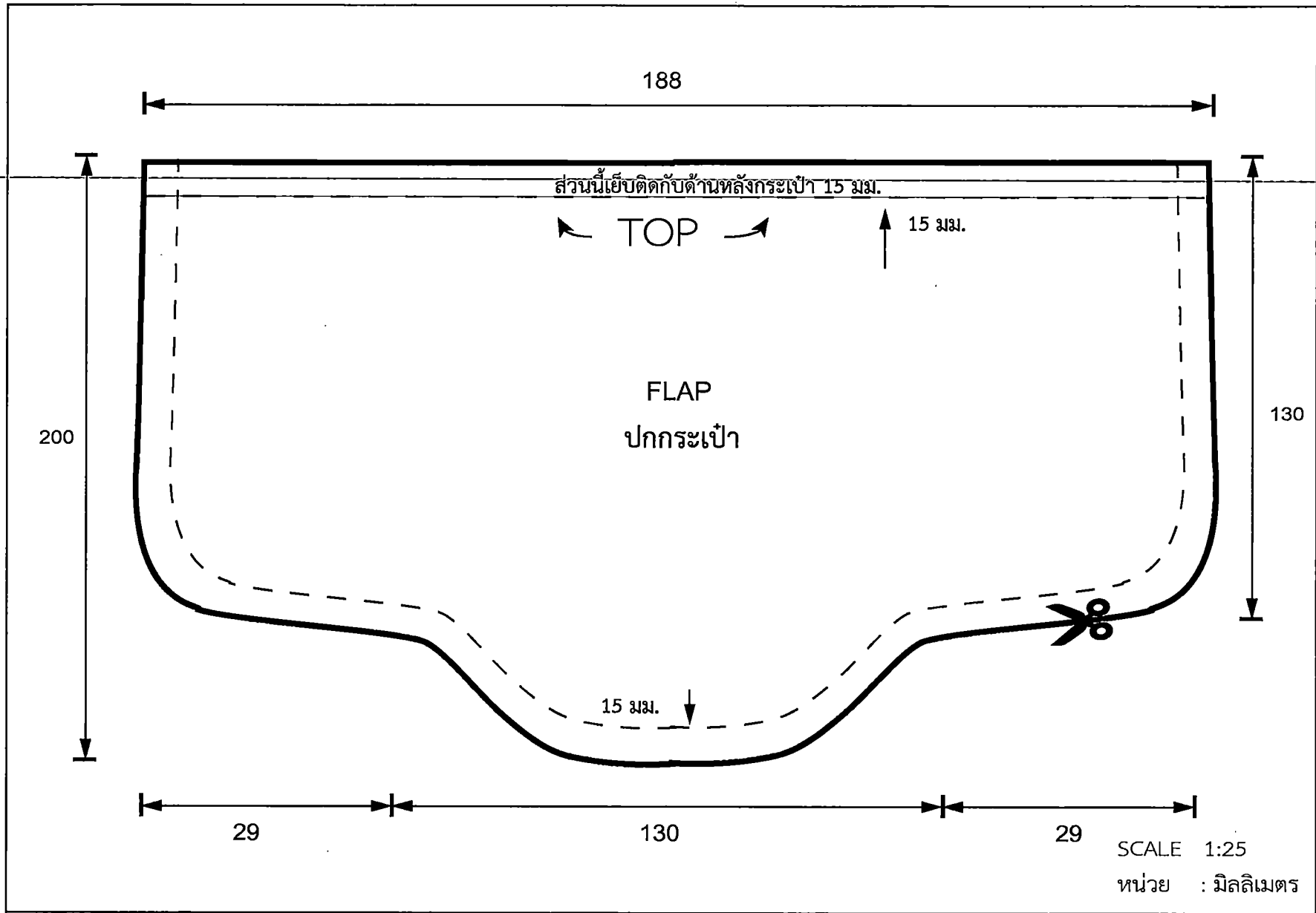
ภาพรูปแบบที่ 2

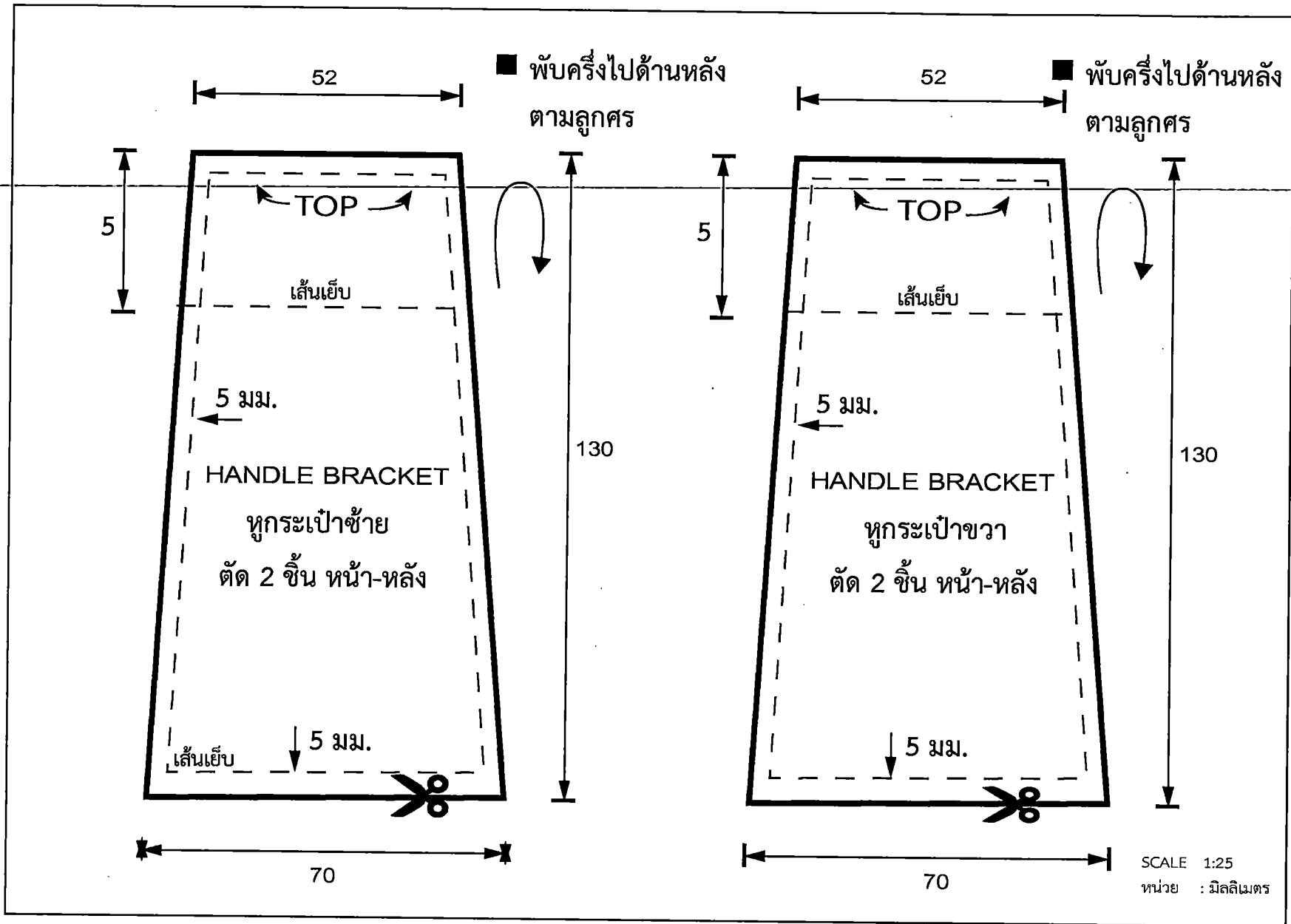

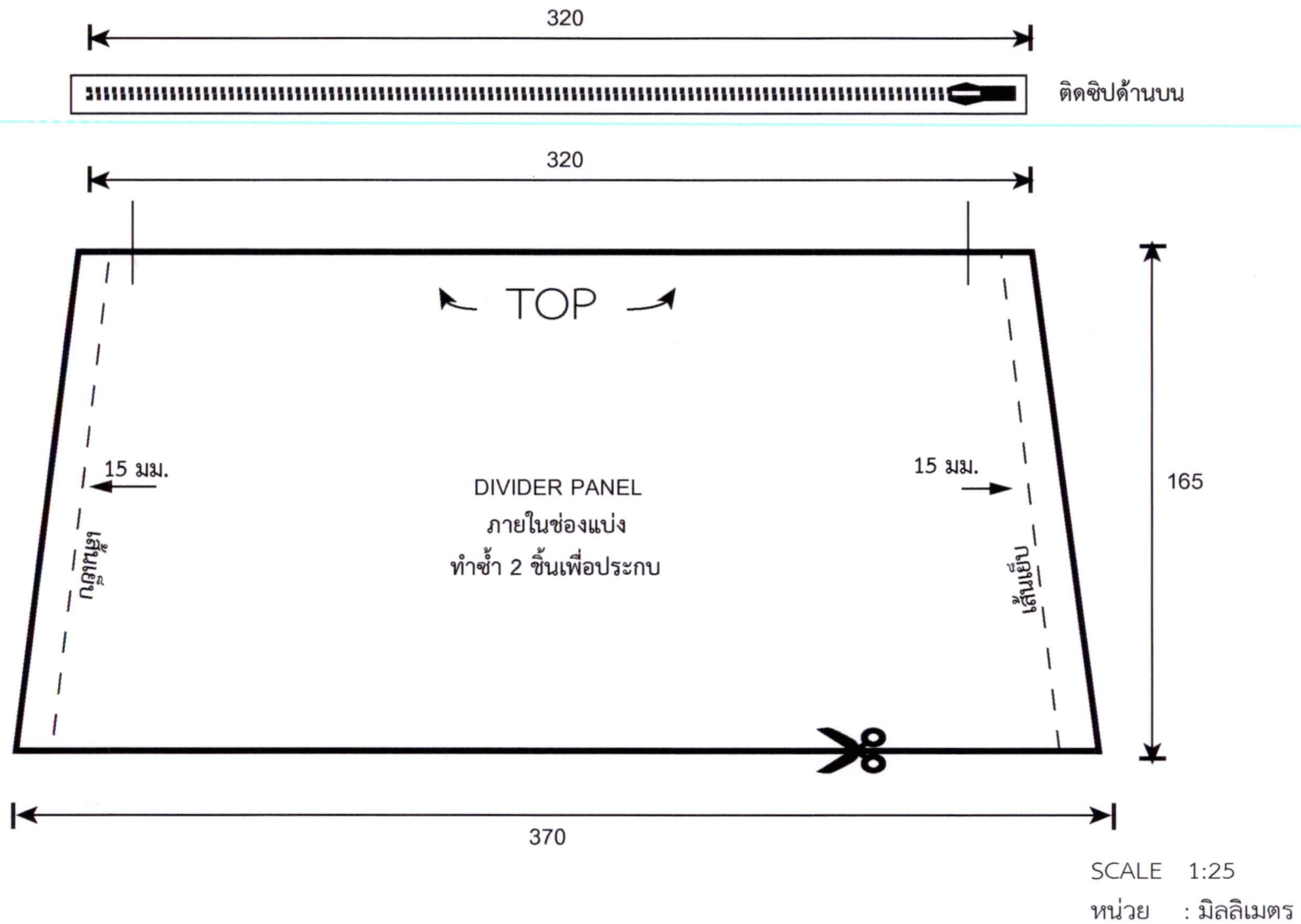
ภาพรูปแบบที่ 3

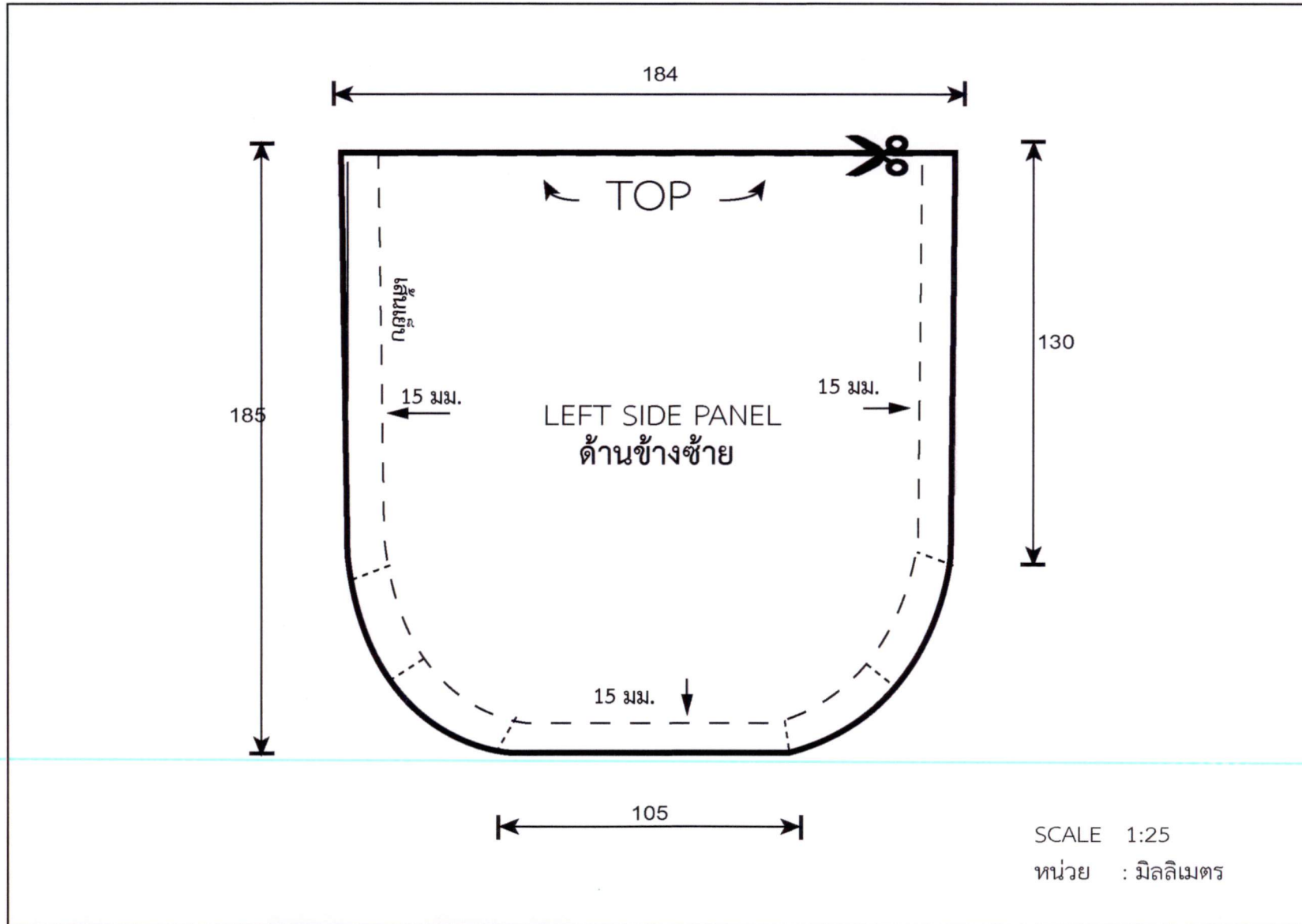
ภาคผนวก ง
ภาพเขียนแบบเพื่อการผลิต

ภาพกระเป๋าที่ออกแบบและพัฒนาแล้ว

ภาคผนวก จ

การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบาติก ร้านเมืองไม้บาติก จ.ร้อยเอ็ด

ประกาศนียบัตรนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า

ผ้าไหมบาติก

เมืองไม้บาติก

บ้านเลขที่ ๑๑ หมู่ที่ ๒ ตำบลนิเวศน์ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับห้าดาว

ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗

ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. ๒๕๕๗

(OTOP Product Champion)

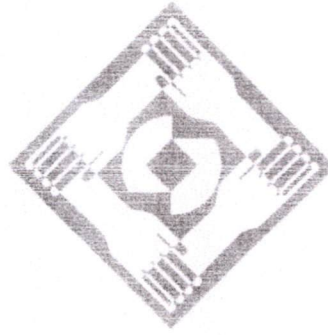
ให้ไว้ ณ วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

(นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์)
ประธานกรรมการอำนาจการ
หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ

(นายประชา มาลีนนท์)
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
ประธานอำนาจการคัดสรรสุดยอด
หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. ๒๕๕๗

ภาพเอกสารโอท็อป 5 ดาว ร้านเมืองไม้บาติก

เลขที่ ๒๙๘๖๕-๓๒๙/๕๑

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
ให้ใบรับรองฉบับนี้ไว้เพื่อแสดงว่า

กลุ่มเมืองไม้บาติก

ได้รับอนุญาตให้แสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนกับ

ไม้บาติก

มาตรฐานเลขที่

มท.๒๕๑/๒๕๕๑

ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรอง ชนิดผ้าที่ทำจากเส้นด้ายใยธรรมชาติ (ผ้าไหม) โดยวิธีระบายสี

สถานที่ทำชื่อ กลุ่มเมืองไม้บาติก

เลขที่ ๒๕๑ ตรอก/ซอย - ถนน - หมู่ที่ ๒

ตำบล นินแดน อำเภอบัวลาย จังหวัด ราชบุรี

ออกให้ ณ วันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑

(นายไพโรจน์ สันญะเตชากุล)

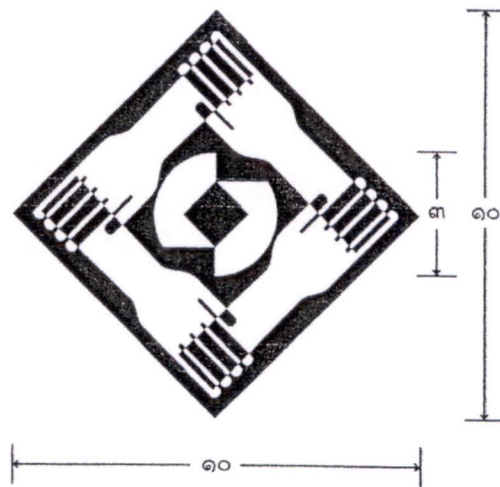
เลขาธิการสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

สิ้นอายุวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

ภาพเอกสารรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมร้านเมืองไม้บาติก

หลักเกณฑ์และวิธีการแสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

๑. เครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับแสดงกับผลิตภัณฑ์ชุมชน มีลักษณะเป็นรูปมือประสานต่อเนื่องกันภายในกรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัสเอียงเป็นมุม ๔๕ องศา ล้อมรอบสัญลักษณ์ สมอ. และมีสัดส่วนตามแนบท้ายเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจะมีขนาดเท่าใดก็ได้
๒. การแสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนให้แสดงให้เห็นได้ง่ายและชัดเจนไว้ที่ผลิตภัณฑ์ และ/หรือที่สิ่งบรรจุ หีบห่อ สิ่งหุ้มห่อ หรือสิ่งผูกมัด
๓. ในการแสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้ระบุหมายเลขมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เห็นได้ง่ายและชัดเจนไว้ที่เครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
๔. การแสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นให้แสดงชื่อผู้รับใบรับรอง หรือแสดงเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนแล้วไว้ในที่ใกล้เคียงกันให้เห็นได้ง่ายและชัดเจน

ภาพเอกสารรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมร้านเมืองไม้บาติก

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวกฤตยา ทิณบุตร
วัน-เดือน-ปีเกิด	12 กันยายน 2527
สถานที่เกิด	จังหวัดร้อยเอ็ด
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 79/161 หมู่บ้านศุภาลัยแกรนด์เลค ถนนคุ้มเกล้า ซ.10 แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร 10510
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2547 สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือนครราชสีมา ปีการศึกษา 2549 สำเร็จการศึกษา ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต(ค.อ.บ.) สาขาวิชาศิลปอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ปีการศึกษา 2555 สำเร็จการศึกษา ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต(ค.อ.ม.) สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอม เกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ประวัติการทำงาน	พนักงานอินที่เรียดีไซน์เนอร์ บริษัทเอสบีอุตสาหกรรมเครื่องเรือน จำกัด (มหาชน) พ.ศ.2550-2551 เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป วิทยาลัยร่วมด้านเทคโนโลยีการบันทึกข้อมูล สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ.2551-2553 เจ้าหน้าที่งานกิจการนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต พ.ศ.2553-2554 ปัจจุบัน พนักงานฝ่ายออกแบบโครงการชุดครัว บริษัทโมเดิร์นฟอร์มกรุ๊ป จำกัด (มหาชน)